

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

**Výchovně-vzdělávací činnost školní družiny
z pohledu současných rodičů**

Diplomová práce

Autor: Bc. Barbora Vanišová
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. Iva Junová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Barbora Vanišová
Studium:	P14P0562
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Výchovně-vzdělávací činnost školní družiny z pohledu současných rodičů
Název diplomové práce AJ:	Educational activity of school club from the view of current parents

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá analýzou výchovně-vzdělávací činnosti školní družiny s akcentem na vztah mezi současnými rodiči a školní družinou. Je zaměřena na výchovu mimo vyučování, školní družinu jako zařízení pro realizaci výchovy mimo vyučování, vztah mezi rodinou a školní družinou a podmínky prostředí ve školní družině. Ve výzkumném šetření je zjišťováno, jak současní rodiče hodnotí vybranou školní družinu, jak jsou s ní spokojeni, informováni a co od ní očekávají. Bude použita kvantitativní metoda - dotazník.

HÁJEK, Bedřich a kol. Školní družina. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. 151 s. ISBN 978-80-7367-900-2. HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Iva Junová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jakub Holeček

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucí práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce paní Mgr. Ivě Junové, Ph.D. za trpělivost, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Anotace

VANIŠOVÁ, Barbora. *Výchovně-vzdělávací činnost školní družiny z pohledu současných rodičů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 106 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá analýzou výchovně-vzdělávací činnosti školní družiny s akcentem na vztah mezi současnými rodiči a školní družinou.

Nejprve uvádí význam výchovy mimo vyučování pro žáky mladšího školního věku, v níž jsou vymezeny její funkce, cíle, podmínky a prostředky a také požadavky na její realizaci. Práce se věnuje školní družině jako zařízení pro realizaci výchovy mimo vyučování, její legislativě a pedagogické dokumentaci, cílům a funkcím školní družiny, osobnosti vychovatelky a její náplni práce ve školní družině a charakteristice žáka a jeho volného času ve školní družině. Dále představuje vztah mezi rodinou a školní družinou, charakteristiku současných českých rodin a pojednává o spolupráci a komunikaci mezi rodinou a vychovatelkou školní družiny. Poté se zaměřuje na podmínky prostředí ve školní družině obecně a konkrétně na vybranou školní družinu.

Výzkumné šetření se zabývá hodnocením vybrané školní družiny současnými rodiči žáků s využitím kvantitativní metody dotazování. Je zjišťována jejich spokojenost a informovanost o školní družině a to, co od školní družiny očekávají. Výsledky výzkumného šetření jsou zpětnou vazbou pro školní družinu, v níž se výzkumné šetření uskutečnilo, a směřují ke zkvalitnění její činnosti.

Klíčová slova: výchova mimo vyučování, školní družina, vychovatelka, žák, rodina.

Annotation

VANIŠOVÁ, Barbora. *Educational activity of school club from the view of current parents*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2016. 106 pp. Diploma Dissertation Degree Thesis.

This thesis deals with the analysis of educational activities of school club with emphasis on the relationship between current parents and school club.

First of all it introduces importance of education out of the schooltime for the pupils of primary school age, which defines its functions, goals, conditions and resources and also requirements for its realization. This thesis deals with the school club as an institution for the realization of education out of the schooltime, the legislature and pedagogical documentation, goals and functions of school club, the personality of educator and her job description at the school club and the characteristics of the pupil and his free time at school club.

It also presents the relationship between family and school club, characteristic of current Czech families and discusses the cooperation and communication between the family and the educator of school club. Then it focuses on the environmental conditions of the school club in general and precisely on the one selected school club.

This research deals with evaluation of the selected school club by current parents of the pupils with the use of quantitative methods of questioning. Their satisfaction and awareness of school club is being determined and also what the parents expects from the school club. The results of the research are feedback for the school club, where the research took place, and aims to improve its operations.

Keywords: education out of the schooltime, school club, educator, pupil, family.

Obsah

ÚVOD.....	7
1. Význam výchovy mimo vyučování pro žáky mladšího školního věku.....	9
1.1 Funkce výchovy mimo vyučování.....	11
1.2 Cíle, podmínky a prostředky výchovy v době mimo vyučování.....	13
1.3 Požadavky na realizaci výchovy mimo vyučování.....	17
2. Školní družina jako zařízení pro realizaci výchovy mimo vyučování.....	22
2.1 Legislativa a pedagogická dokumentace školní družiny.....	24
2.2 Cíle a funkce školní družiny.....	27
2.3 Druhy zájmových činností ve školní družině.....	30
2.4 Vychovatelka a její náplň práce ve školní družině.....	33
2.5 Charakteristika žáka a jeho volný čas ve školní družině.....	37
3. Vztah mezi rodinou a školní družinou.....	40
3.1 Charakteristika současných českých rodin.....	41
3.2 Spolupráce a komunikace mezi rodinou a vychovatelkou školní družiny.....	45
4. Podmínky prostředí ve školní družině.....	49
4.1 Popis prostředí Školní družiny Benešov, Jiráskova 888.....	50
5. Výzkumné šetření.....	53
5.1 Výzkumné cíle a hypotézy.....	53
5.2 Výzkumné metody a průběh šetření.....	55
5.3 Charakteristika výzkumného vzorku.....	57
5.4 Vyhodnocení dotazníku.....	60
5.5 Vyhodnocení hypotéz.....	83
5.6 Závěrečné zhodnocení výzkumného šetření.....	87
ZÁVĚR.....	92
SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ.....	94
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	104
SEZNAM PŘÍLOH.....	106

ÚVOD

Školní družina je institucí zabývající se výchovou mimo vyučování, která má v České republice širokou tradici. Teoreticky je problematika školní družiny popsána třemi hlavními autory, jimiž jsou Hájek, Pávková a Hofbauer. Většinou je ale zpracována z pohledu náplně práce vychovatelů, činnosti školní družiny, metodiky zájmové činnosti, ale už méně je zaměřena na vztah mezi školní družinou a rodinou, na jejich způsob komunikace a spolupráce a očekávání rodičů.

Struktura populace se mění a současná česká rodina od někdejší tradiční rodiny se liší. Soudobé znaky rodiny mají vliv nejen na fungování celé rodiny a na osobnost žáka, ale i na vztah vychovatelky a jeho rodičů. A právě proto jsem se rozhodla zaměřit na to, jak současní rodiče školní družinu hodnotí a jak na ni nahlízejí: zda pouze jako na zařízení plnící sociální funkci, jako tomu bylo v minulosti, a nebo i jako na zařízení, v němž jejich dítě tráví kvalitně svůj volný čas po vyučování. Mimo jiné s prostředím vybrané školní družiny, ve kterém bude provedeno výzkumné šetření, jsem se setkala už ve svých šesti letech, kam jsem docházela celé tři roky jako žákyně mladšího školního věku, a letos jsem v této instituci vykonávala svou praxi.

Ráda bych poukázala, že školní družina neslouží pouze k ohlídání dětí, když jsou rodiče v práci, ale že je to zařízení, které se zabývá výchovou mimo vyučování a stará se zejména o vhodně strávený volný čas žáků. Vychovatelky jim pomáhají rozvinout jejich znalosti, dovednosti a talent širokou nabídkou zájmových kroužků a pomáhají tak předcházet vzniku patologických jevů.

Cílem diplomové práce je analyzovat výchovně-vzdělávací činnost školní družiny s akcentem na vztah mezi současnými rodiči a školní družinou. Je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola poukazuje na význam výchovy mimo vyučování pro žáky mladšího školního věku, vymezuje její funkce, cíle, podmínky a prostředky a také požadavky na její realizaci. Druhá kapitola se věnuje školní družině jako zařízení pro realizaci výchovy mimo vyučování, její legislativě a pedagogické dokumentaci, cílům a funkcím školní družiny, osobnosti vychovatelky a její náplni práce ve školní družině a charakteristice žáka a jeho volného času ve školní družině. Třetí kapitola představuje vztah mezi rodinou a školní družinou, charakteristiku

současných českých rodin a pojednává o spolupráci a komunikaci mezi rodinou a vychovatelkou školní družiny. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na podmínky prostředí ve školní družině obecně a na popis prostředí vybrané Školní družiny při ZŠ Benešov, Jiráskova 888.

Poslední pátá kapitola diplomové práce se zabývá výzkumným šetřením, jehož výsledky jsou zaměřené na hodnocení vybrané školní družiny současnými rodiči žáků. Je provedeno za pomoci kvantitativní metody písemného dotazníku. V rámci výzkumného šetření je zjišťována jejich spokojenost a informovanost o školní družině a to, co od školní družiny očekávají. Výsledky výzkumného šetření budou zpětnou vazbou pro školní družinu, v níž se výzkumné šetření uskuteční, pro zkvalitnění její činnosti.

1. Význam výchovy mimo vyučování pro žáky mladšího školního věku

Než se dostaneme k hodnocení školní družiny z pohledu současných rodičů, musíme se nejprve seznámit s charakteristikou výchovy mimo vyučování, která v rámci školní družiny probíhá, vysvětlit si fungování školní družiny, popsat vztah mezi rodinou a školní družinou a definovat podmínky jejího prostředí.

V této kapitole je pozornost zaměřena na samotnou výchovu mimo vyučování. Dozvíme se, ve kterých institucích probíhá, jaké jsou její základní znaky, kdo je účastníkem v zařízení výchovy mimo vyučování, dále jaké jsou její funkce, cíle, podmínky, v nichž výchovný proces bude probíhat, a prostředky, jimiž je možné výchovných cílů dosáhnout. Na závěr jsou přiblíženy požadavky, které musí být respektovány při realizaci výchovy mimo vyučování pro dosažení výchovného cíle.

Jedinec přicházející na svět si přináší s sebou **předpoklady** - určité kvality (temperament, nadání) a schopnosti učení, které se postupně rozvinou nebo ne (Kolář, 2015, s. 16). Vývoj člověka je ovlivňován dvěma skupinami činitelů, tj. vnitřními (endogenními) faktory - biologické předpoklady člověka, a vnějšími (exogenními) faktory - prostředím, jež jedince obklopuje a v němž vyrůstá, ovlivňuje rozvoj zmiňovaných předpokladů člověka (Bendl a kol., 2015, s. 82). Může jím být přírodní, materiální a zejména sociální prostředí, jako je rodinné, školní, vrstevnické, lokální, v nejširším smyslu celá společnost, ale i výchova (Kolář, 2015, s. 16-17).

Pojem výchova je autory definován různě. Obecně se **výchovou** rozumí „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji“ (Průcha, Mareš a Walterová, 2001, s. 277). Podrobněji výchovu definuje Kraus (2008, s. 64-65), a to jako dynamický, řídicí a vědomý proces, který usměrňuje socializaci¹ jedince a zahrnuje všechny činnosti, jež člověka formují pro život v konkrétní společnosti. Celý tento proces musí být v souladu s výchovnými cíli.

Základními znaky výchovy, v nichž se většina autorů shoduje, jsou podle Koláře (2015, s. 18) vnější ovlivňování pozitivního rozvoje jedince; záměrné,

¹ **Socializace** je celoživotní proces, v němž si člověk osvojuje lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu, vzory a začleňuje se tak do společnosti (Kolář a kol., 2012, s. 127).

cílevědomé působení na jedince; interakce vychovatele a vychovávaného; předávání kultury lidstva dalším generacím; oceňování vnitřních předpokladů člověka.

Výchovně-vzdělávací proces představuje vzájemné působení mezi vychovatelem (vzdělavatelem) a vychovávaným (vzdělávaným), který se vždy odehrává v konkrétní situaci a v určité instituci realizující výchovu a vzdělávání (Kolář, 2015, s. 45). Ve výchovném působení na dítě sehraje hlavní roli primární sociální skupina, tj. rodina. Poté ji ve výchově doplňuje předškolní zařízení a od mladšího školního věku je jedním z nejvýznamnějších výchovných činitelů škola. V době mimo vyučování se na výchově dětí společně s rodinou podílejí instituce pro výchovu mimo vyučování, mezi něž se řadí školní družiny, školní kluby, domy dětí a mládeže a další subjekty (Pávková, Pavlíková, Hrdličková, 2002, s. 33-44).

Výchova mimo vyučování je také záměrná, cílevědomá a dle Pávkové (2008, s. 67) a Pávkové, Pavlíkové a Hrdličkové (2002, s. 37) má čtyři základní znaky:

- probíhá mimo povinné vyučování;
- uskutečňuje se převážně, ale nikoliv výlučně ve volném čase;
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny;
- je institucionálně zajištěna.

Výchova mimo vyučování má vztah k jedincům navštěvujícím základní a střední školy (Pávková, 2014, s. 12). V zařízeních výchovy mimo vyučování jsou vychovávané osoby označovány jako účastníci (Pávková, 2008, s. 69). O těchto účastnících se může hovořit jako o dětech nebo o žácích. Zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte Čl. 1 za dítě považuje každou osobu mladší 18-ti let do doby zletilosti. Kdežto zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále školský zákon) § 33 a § 36 označuje dítě pouze pro předškolní věk a v období školní docházky je žákem.

Jelikož se v této práci zabývám výchovným působením v době mimo vyučování ve školní družině, v níž vychovávanými osobami jsou **žáci základní školy**, přikláním se k názvu účastníka žák.

Volný čas žáka je pedagogicky veden k racionálnímu využití tak, aby ovlivnil, zajistil a podpořil jeho zdravý vývoj a předešlo se tak rizikovému chování. A tímto se dostáváme k funkcím výchovy mimo vyučování, o nichž se hovoří v následující podkapitole.

1.1 Funkce výchovy mimo vyučování

Výchova mimo vyučování je specifickou oblastí výchovného působení a má své specifické funkce - výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

Na **výchovně-vzdělávací funkci** je kladen zvlášť velký důraz, a proto je považována za prioritní. Tato funkce je založena na záměrném a cílevědomém formování osobnosti vychovávaného jedince. Nabízí možnost působení na všechny jeho složky osobnosti – fyzickou, psychickou i sociální, rozvíjení rozumových schopností, emocí i volných vlastností. Podmínkou jejího úspěšného plnění je volba vhodných pedagogických prostředků, které respektují zvláštnosti výchovy mimo vyučování. Výchova mimo vyučování zejména umožňuje uspokojovat a kultivovat potřeby (např. potřebu seberealizace, sociálních vztahů), uspokojovat, usměrňovat, rozšiřovat a prohlubovat zájmy, objevovat a rozvíjet specifické schopnosti vychovávaného. V rámci zájmových skupin probíhá nenásilné sociální učení, kdy vychovávaný získává nové vědomosti a dovednosti potřebné pro život mezi lidmi, motivuje k společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností, návyků i uvědomění si významu celoživotního vzdělávání (Pávková, 2015, s. 122; 2014, s. 14-15; 2008, s. 70). Úspěchy v zájmových činnostech dávají pocit uspokojení, příležitost k seberealizaci a přiměřenému hodnocení (Pávková, 2008, s. 70; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 40).

Zdravotní funkce výchovy mimo vyučování znamená, že výchovné působení musí podporovat zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj vychovávaných jedinců. Jejich dobrý zdravotní stav lze podle Pávkové (2015, s. 122-123; 2014, s. 15; 2008, s. 70-71) a Pávkové, Pavlíkové a Hrdličkové (2002, s. 40) podpořit šesti následujícími různými způsoby. Především je to vhodné uspořádání režimu dne podle věku, individuálních zvláštností, s cílem vytvářet zdravý životní styl. To záleží na střídání činností různého charakteru (práce a odpočinku, duševní a tělesné činnosti, aktivity spontánní i organizované, individuální nebo vykonávané v menších či větších skupinách). Zadruhé důležité je i zařazování pohybových aktivit na čerstvém vzduchu. Ty zvláště žákům školního věku kompenzují dlouhé sezení při vyučování. Cílem je, aby se pohybové aktivity staly pravidlem a běžnou součástí jejich denního režimu. Zatřetí je nutné vedení ke správné životosprávě,

tn. ke zdravému stravování, vytváření a upevňování zdravých stravovacích návyků, odstraňování zlovyků a dodržování pitného režimu. Začtvrté jde o podporu zdravého životního stylu pěstováním a upevňováním hygienických návyků, které se týkají návyků v péči o tělo, osobní věci, oděv, obuv apod. Významná je i hygiena prostředí, ve kterém výchovný proces probíhá. Velký zdravotní význam má i dodržování zásad bezpečnosti činnosti, které jsou vymezené příslušnými právními předpisy. V neposlední řadě je zdraví prospěšné respektování požadavků psychohygieny, utváření zdravého klimatu a podpora dobrých vztahů.

Sociální funkce výchovy mimo vyučování představuje zajištění bezpečnosti, dohledu nad žáky, jejich ohlídání v době po skončení vyučování, kdy rodiče jsou v zaměstnání nebo jinak zaneprázdněni. Sociální funkci v tomto smyslu zajišťuje školní družina. Dále sociální funkce poskytuje utváření nových sociálních vztahů, zaujímání nových sociálních rolí a postavení, zdokonaluje komunikativní dovednosti, rozvíjí sociální interakce a percepce a podporuje sociální učení. Výchovně-vzdělávací zařízení (školní družina) má také možnost vyrovnávat nestejně materiální i psychologické podmínky rodinného prostředí, a to prostřednictvím pozornosti a péče pedagoga věnované všem žákům, poskytnutím hraček, pomůcek, prostorů a vybavení (Pávková, 2015, s. 123; 2014, s. 15-16; 2008, s. 72; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 40).

Preventivní funkce výchovy mimo vyučování klade důraz na předcházení negativních jevů u žáků. Může jimi být neukázněnost, lhaní, agresivita, šikana, vandalismus, záškoláctví, útěky z domova, experimentování či zneužívání drog, alkoholismus, kouření, gamblerství, virtuální drogy (počítače, televize, video), problémy v oblasti sexuality, kriminalita a delikvence, rasismus, intolerance, xenofobie apod. Školská zařízení (např. školní družiny), která se podílejí na výchově mimo vyučování, se zaměřují zpravidla na nespecifickou primární prevenci, jež je určena zejména té skupině žáků, která není kriminálně riziková a ani narušená (Pávková, 2015, s. 123; 2014, s. 16; 2008, s. 72; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 41). U žáka, který umí správně využívat svůj volný čas, má své zájmy a vhodně zvolil volnočasovou aktivitu, je méně patrné, že podlehne negativním vzorům a projeví se u něj některý z uvedených patologických jevů (Pávková, 2015, s. 123).

Tyto vyjmenované funkce představují význam výchovy mimo vyučování, co všechno je schopna ve vývoji jedince ovlivnit, podpořit, zajistit a předejít. Aby tohle bylo uskutečněno, musí být předem stanoveny cíle, musí být známé podmínky, v nichž výchova mimo vyučování bude probíhat, a použité prostředky. O tom pojednává následující podkapitola.

1.2 Cíle, podmínky a prostředky výchovy v době mimo vyučování

Vychovatel, který chce na žáky výchovně působit, si musí nejprve promyslet, čeho chce u vychovávaných osob (žáků) dosáhnout. V průběhu pedagogického působení si stanoví přiměřené výchovné cíle. Aby si je ale mohl určit, musí znát předem podmínky, v nichž výchovný proces bude probíhat. Na základě stanovených cílů a s ohledem na podmínky si poté pedagog zvolí vhodné pedagogické prostředky, jimiž bude možné výchovných cílů dosáhnout (Pávková, 2015, s. 124; 2014, s. 17).

Výchovným cílem podle Koláře (2015, s. 22) se rozumí ideál, kterého chce vychovatel dosáhnout výchovnými úkony. Je jím jistá vlastnost či soubor vlastností vychovávané osoby.

Výchovné cíle se dají třídit podle různých hledisek, např. podle věku vychovávaných, zaměření na složku osobnosti, druhu výchovné instituce, druhu činnosti, ale i z pohledu pedagoga nebo účastníka aktivity. Výchova mimo vyučování rozlišuje výchovné cíle i na obecné a specifické. **Obecným cílem** výchovy mimo vyučování je naučit jedince hospodařit s volným časem, vhodně ho využívat a považovat volný čas za významnou životní hodnotu. Z těchto obecně formulovaných cílů se dají odvodit **cíle dílčí**, jimiž se rozumí:

- naučit vychovávané osoby účinně odpočívat a volit vhodné formy rekreace;
- rozvíjet a podporovat zájmy;
- objevovat a rozvíjet specifické schopnosti;
- uspokojovat a kultivovat potřeby;
- naučit účelně si uspořádat režim dne;

- vést ke zdravému životnímu stylu;
- motivovat k celoživotnímu vzdělávání (Pávková, 2015, s. 124; 2014, s. 17-18; 2008, s. 73).

Pro volbu cílů a prostředků je nezbytná znalost **podmínek**. Kolář (2015, s. 26) charakterizuje podmínky výchovy jako situace, v nichž se uskutečňuje výchova, nebo situace, jež ulehčují (nebo naopak komplikují) výchovnou činnost. Vychovatel by měl vědět, že podmínky při výchovné činnosti na vychovávaného mají vliv. Měl by tudíž znát veškeré typy podmínek, které mohou být stabilní či proměnlivé, a mít na zřeteli, jakou mají podmínky účinnost působení na jedince, aby byl poté schopen je využít a pracovat s nimi.

Podmínky výchovy se dají členit na tři kategorie. Zaprvé **biologické podmínky** jsou vnitřní (zdravotní stav, výška, váha, ...) a vnější (přírodní prostředí). Zadruhé **psychické podmínky** znamenají stav psychických procesů a psychické vlastnosti, které společně význačně vymezují jednání a chování člověka. Současně se ale dají výchovou rozvíjet, zkvalitňovat, tzn. že jsou i výsledkem výchovy. Zatřetí **sociální podmínky** představují jak makroprostředí (společnost), tak mikroprostředí (rodina, spolužáci), které velice intenzivním a aktivním způsobem pozitivně či negativně vychovávaného ovlivňují. Na tom záleží, jakým způsobem je vychovávaný do daného prostředí začleněn, jaké činnosti v něm vykonává, a s kým se stýká a komunikuje (Kolář, 2015, s. 26-27).

Pávková (2015, s. 125; 2014, s. 18-19; 2008, s. 73) podmínky výchovy dělí jednodušeji, a to na vnitřní a vnější. **Vnitřní podmínky** zahrnují především věkové a individuální zvláštnosti vychovávaných. **Vnějšími podmínkami** se rozumí zejména prostory, materiální vybavení, působení jednotlivců a sociálních skupin, jež výchovu nějak ovlivňují. I u podmínek výchovy mimo vyučování jsou specifické zvláštnosti. Z pohledu vnitřních podmínek volný čas umožňuje pedagogovi respektovat a rozvíjet žádoucí individuální znaky osobnosti, a to například zájmy, schopnosti, charakterové vlastnosti či potřeby. Z hlediska vnějších podmínek je pro prostředí, ve kterém výchova probíhá, zvláštností to, že jsou prostory rozmanité, proměnlivé, požadavky na vybavení odlišné podle typu zařízení a podle výchovných záměrů. Pro sociální prostředí je specifické, že se mohou stýkat různě staří jedinci, z odlišného rodinného prostředí, odlišných zkušeností i způsobů jednání.

Pro dosažení výchovných cílů a při respektování podmínek pedagog volí **výchovné prostředky**, které Kolář a kol. (2012, s. 165) definuje jako „obecné označení všech jevů, situací, dějů, činností, předmětů, které lze použít k záměrnému pozitivnímu působení na rozvoj člověka/dítěte/žáka k dosažení výchovného cíle. Mezi prostředky výchovy patří zejména obsah, metody, organizační formy, záměrně vytvořené situace, kvalifikace vychovatele, školní pomůcky, vzory, společné aktivity, odměny i tresty.“

Obsah výchovy lze podle Pávkové (2015, s. 125-126; 2014, s. 19-20) stanovit z hlediska věku vychovávaných, struktury osobnosti, podílu výchovných činností, složek výchovy či poslání a funkcí příslušného výchovného zařízení. Obsah výchovy nemá závazně vymezené základní pedagogické dokumenty, tudíž se liší v různých typech výchovných institucí. Pávková (2008, s. 74) také zmiňuje, že **výchova mimo vyučování má zejména činnostní charakter a obsahuje výchovně-vzdělávací činnosti**, jako jsou odpočinkové činnosti, rekreační, zájmové, veřejně prospěšné, sebeobslužné a příprava na vyučování. Pávková (2015, s. 126) navíc doplňuje, že obsah výchovy mimo vyučování ve školských výchovných zařízeních, jako jsou školní družiny, není stanoven rámcovým vzdělávacím programem, tzn. že si pro svoji činnost vypracovávají samy školní vzdělávací program a mohou se od sebe vzájemně lišit.

Důležitými prostředky jsou i metody a formy výchovy. Kolář a kol. (2012, s. 73) definuje **metody výchovy** jako „způsoby, postupy, jaké vychovatel používá při záměrném ovlivňování prosociálního chování, hodnot, postojů, vlastností vychovávaného.“

Ve výchově mimo vyučování je kladen důraz na metody podporující aktivitu jedinců, jimiž jsou metody praktických činností; slovní metody, zejména rozhovor, ale i vyprávění, vysvětlování, výklad, popis, přednáška; metody názorné, např. pozorování při zájmových činnostech, předvádění. Ve výchově mimo vyučování je kladen důraz také na metody výchovné, z nichž nejdůležitější je působení osobního příkladu pedagoga a metody cvičení, které umožňují žákům procvičovat a upevňovat žádané formy chování v přirozených životních situacích. Dobré uplatnění má i promyšlený a taktně vedený rozhovor vychovatele s žákem, kladení požadavků, vysvětlování a přesvědčování. Důležité a obtížné je používání odměn a trestů,

bez kterých by se vychovatel ve výchově mimo vyučování neobešel. **Formy práce ve výchově mimo vyučování** lze dělit podle počtu účastníků na individuální, skupinové (jsou považovány za nejefektivnější) a hromadné, za druhé podle míry organizovanosti (organizované, spontánní) a za třetí podle pravidelnosti (pravidelné, příležitostné). Mezi formy výchovy mimo vyučování se řadí zejména formy navozující a podporující aktivitu jedinců, např. hry, soutěže, vycházky atd. (Pávková, 2015, s. 126-127; 2014, s. 21-22; 2008, s. 74-75).

Výchovný proces je určitým systémem, který musí probíhat v nějakém prostředí. Vychovatel formuluje konkrétní výchovné cíle a spolu s vychovávaným jsou v různých interakcích, navzájem se ovlivňují a zasahují do prostředí (Kraus, 2008, s. 76). Výchova probíhající v určitých prostorách vytváří **pedagogické prostředí**, které Kolář a kol. (2012, s. 111) definuje jako „prostředí vytvářené v rámci výchovně-vzdělávací organizované práce, tedy prostředí školy, třídy, společenských organizací pracujících s dětmi. Pedagogické prostředí bývá vytvářeno i v rodině.“

Do výchovných prostředků se řadí tedy i **prostory**, v nichž výchovná činnost probíhá, a jejich **materiální vybavení**. Všechny tyto prostory a materiální prostředky musí odpovídat výchovným záměrům, funkcím příslušného zařízení a obsahu činností a také musí splňovat hygienické, pedagogicko-psychologické a estetické požadavky. Toto vše platí i pro ostatní prostory, jako jsou různé typy hřišť a sportovišť (Pávková, 2015, s. 127; 2014, s. 22; 2008, s. 75).

Prostředí ve výchovném procesu má funkci výchovnou a situační. **Výchovnou rolí prostředí** se rozumí, že určité prostředí silně působí na jednání a podílí se na rozvoji osobnosti. Takové výchovné působení je spontánní, přirozené a nepřímé (funkcionální), v jehož průběhu vychovatel do situace nevstupuje, ale ovlivňuje podmínky prostředí působící na vychovávaného. Toto nazýváme jako **pedagogizace prostředí**. Jednání žáků se tak mění podle změny prostředí, tzn. že se odlišně žáci chovají ve třídě, jinak na hřišti, na výletě, v divadle apod. Druhá role prostředí, **situační**, znamená, že jakákoliv výchovná situace se odehrává v nějakém určitém prostředí (ve třídě, na oddělení, na hřišti, doma), které vytváří vnější podmínky pro výchovu, tedy něco jako „kulisu“, jež tuto situaci pozitivně

nebo negativně ovlivňuje, tzn. že působí v souladu, ale často i v rozporu s výchovnými cíli (Kraus, 2008, s. 76-78).

Spolu s tím souvisí další výchovné prostředky, a to že někdy mohou nastat i nahodilé, neplánované **situace a jevy, kde původně nebyl stanoven výchovný záměr** (Pávková, 2015, s. 127; 2014, s. 22; 2008, s. 75). V případě, že situace vychovatel vhodně využije a povede k souladu se stanoveným výchovným cílem, stanou se situacemi výchovnými (Kraus, 2008, s. 177-178). Proto je velice žádoucí, aby vychovatelé byli schopni jich výchovně využít, např. ovlivnit životní styl žáka, uspořádat jeho režim dne apod. Na negativní situace a jevy mohou reagovat zejména tím, že o nich budou s žáky mluvit, diskutovat, vyjadřovat své názory a budou pro ně pozitivním vzorem (Pávková, 2015, s. 127; 2014, s. 22-23; 2008, s. 75).

V závěru této podkapitoly byly představeny prostředky výchovy mimo vyučování, jimiž je za určitých podmínek dosahováno výchovných cílů. Aby mohla být výchova mimo vyučování úspěšně uskutečněna, jsou pro ni stanoveny požadavky, o nichž se hovoří v následující podkapitole.

1.3 Požadavky na realizaci výchovy mimo vyučování

Pro úspěšné dosažení výchovného záměru (cíle) je důležité vhodné pedagogické působení a respektování stanovených požadavků. Tyto požadavky výchovného působení **mají různou míru obecnosti**. Rozlišují se:

- pedagogické principy,
- pedagogické zásady,
- specifické požadavky pro výchovu mimo vyučování (Pávková, 2015, s. 128; 2014, s. 23).

Zprvė pedagogické principy se označují za nejobecnější požadavky pro výchovu. Patří mezi ně princip demokratičnosti, humanity, vědeckosti a spojení teorie s praxí. **Požadavek demokratičnosti** zaručuje všem totožná práva ve výchově a vzdělávání, to platí i pro skupiny znevýhodněných osob. Stejně tak umožňuje široké veřejnosti podílet se na rozhodování v otázkách výchovy a vzdělávání. **Požadavek humanity** klade důraz na kultivaci osobnosti v procesu celoživotního vzdělávání, aby byla nalezena lidská identita a byly pozitivně podporovány

mezilidské vztahy. **Požadavek vědeckosti** představuje opírání výchovných postupů zejména o osobní zkušenosti a výsledky vědeckého bádání v pedagogice. **Požadavek spojení teorie s praxí** klade důraz na utváření teoretických vědomostí a umění je použít v profesi i v běžném životě (Pávková, 2008, s. 76-77).

Vedle pedagogických principů mají pedagogické zásady konkrétnější charakter. **Zásada názornosti** zdůrazňuje, aby učení bylo založeno na smyslovém poznávání. **Zásada cílevědomosti** se zaměřuje na výchovně-vzdělávací cíle z pohledu vychovávajících a vychovávaných. **Zásada soustavnosti** požaduje, aby výchova a vzdělávání představovaly systém, jednotlivé etapy byly v návaznosti a všichni vychovávající měli jednotný vliv na vychovávané jedince (zásada jednotného působení) (Pávková, 2008, s. 77). Pedagogické působení má být záměrné a směřovat k danému dlouhodobému cíli, tzn. k vytvoření dovedností, návyků a postojů. Realizace této zásady by měla být neformálně naplánovaná a promyšlená podle analýzy předchozích zkušeností a odborných poznatků (Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 47).

Zásada přiměřenosti klade důraz na určené cíle, obsah, metody a formy výchovy s ohledem na věk, fyzickou a duševní vyspělost a aktuální stav vychovávaných (Pávková, 2008, s. 77). Pávková, Pavlíková a Hrdličková (2002, s. 47) doplňují, pokud je vybraný námět pro věk vychovávaných obtížný, požadavky je budou unavovat a poté mohou rezignovat. Naopak bude-li námět stanovený pro nižší věk, aktivita je bude chvíli těšit, ale brzy je přestane bavit, začnou se nudit a zvolí si vlastní aktivitu, někdy pedagogem hodnocenou jako zlobení. Vedle toho je důležité aktivity ve volném čase volit i na základě psychohygieny a kontextu předchozích aktivit (např. ve škole) a také na základě dní v týdnu (úterý a čtvrtek jsou produktivní, naopak středa bývá kritická).

Zásada aktivity (aktivnosti) zdůrazňuje, aby pedagog vybral a motivoval k takové činnosti, které se budou moci účastnit všichni vychovávaní, přestože míra jejich aktivity může být rozmanitá. Jejich zapojení musí být však vždy dobrovolné (Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 47).

Zásada trvalosti požaduje, aby se vědomosti, dovednosti, návyky a vlastnosti, jichž bylo nabyto v rámci výchovně-vzdělávacího působení, staly stálou součástí osobnosti vychovávaného (Pávková, 2008, s. 77).

Zásada vyzdvihování kladných rysů osobnosti požaduje při výchově, jak z názvu vyplývá, vycházení z kladných rysů osobnosti, pozitivní motivaci, odměny než trestání, pochvalu, uznání a ocenění, což zvyšuje sebevědomí jedince a je pro něj výbornou motivací k další činnosti (Pávková, 2008, s. 77; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 47).

Tyto výše zmíněné požadavky jsou platné pro rodinnou, předškolní, školní výchovu i pro výchovu mimo vyučování. Výchova mimo vyučování má ale i své specifické požadavky, které by se měly respektovat, aby bylo výchovné působení kvalitní (Pávková, 2015, s. 128; 2014, s. 23; 2008, s. 77).

Požadavek pedagogického ovlivňování volného času představuje citlivé pedagogické vedení vychovávaných k racionálnímu využívání volného času prostřednictvím prostředí, pomůcek, hraček, motivací či vlastní aktivity v určité zájmové činnosti. Taková možnost má být poskytnuta každému dítěti (Pávková, 2008, s. 77; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 47). Výchovná zařízení nenaplňují jen výchovu ve volném čase, ale vedle toho vychovávané také seznamují s rozmanitou smysluplnou náplní volného času (např. zájmovými aktivitami), čímž je učí vytvářet návyky na správné využívání volného času. Vysoký podíl na ovlivňování volného času vychovávaných má i osobní příklad vychovatelky zabývající se některou zájmovou oblastí (Hájek, 2003, s. 23).

Požadavek dobrovolnosti představuje dobrovolnou účast vychovávaných jedinců na činnostech. Vychovatel by neměl používat příkazy například k účasti na zájmových činnostech (Pávková, 2015, s. 128; 2014, s. 24). Naopak by měl vytvářet podmínky a navozovat situaci tak, aby vychovávaní nabízené činnosti přijímali dobrovolně. Proto musí vychovatel znát a respektovat jejich potřeby a být schopen je motivovat (Pávková, 2008, s. 77-78; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 47-48). Hájek (2003, s. 23) ještě dodává, že u žáků mladších věkových skupin jde spíše o motivovanou a relativní dobrovolnost, a to tak, že pedagog se zajímá o trendy v naplňování volného času a nabízí své programy (zájmové činnosti) potencionálním zájemcům. Jestliže žáci a jejich rodiče nabídku neakceptují, není poté výchovný program životaschopný.

Požadavek jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování představuje pro obě oblasti dosažení společného obecného cíle – rozvoje osobnosti

žáka, a to prostřednictvím rozdílných prostředků v rozdílných podmínkách. Požaduje se tu spolupráce učitelů a vychovatelek a vzájemný respekt mezi nimi (Pávková, 2015, s. 129; 2014, s. 24-25). Očekává se, že vychovatelky znají obsah a formy určitých činností školního vyučování, aby představily žákům nové podněty, obohatily je a pomáhaly jim nacházet nové spojitosti mezi doposud získanými poznatky (Hájek, 2003, s. 24).

Požadavek aktivity klade důraz na vedení žáků k aktivnímu podílu na plánování, přípravě, realizaci i hodnocení činností. Předpokladem je podporování iniciativy, nápaditosti a samostatnosti, samosprávných prvků, participace na všech fázích činnosti. Důležité je zejména naučit žáky se bavit (Pávková, 2015, s. 129; 2014, s. 25).

Požadavek seberealizace apeluje na takovou nabídku činností ve volném čase, aby každý žák měl možnost rozvíjet své vlohy, využít své specifické schopnosti a být v něčem úspěšný. V mimovyučovacíh aktivitách se může úspěšně uplatnit i žák, jemuž se ve škole nedaří. (Pávková, 2015, s. 129; 2014, s. 25; 2008, s. 78; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 48). Výsledky volnočasových aktivit nejsou na prvním místě, ale proces samotné činnosti, tzn. u žáků není ve volném čase důležité hodnotit výsledky, ale hodnotí se snaha a výsledek v souvislosti s možnostmi a předpoklady žáka. Prožitek úspěchu je významný pro duševní pohodu. Úspěch pomáhá zvyšovat sebevědomí žáků, k oceňované činnosti se rádi vrací a chtějí ji opakovat, čímž se učí pozdějšímu samostatnému naplňování volného času zájmovými aktivitami (Hájek, 2003, s. 24).

Požadavek pestrosti a přitažlivosti je zaměřen na obsah, metody a formy práce. Představuje střídání organizovaných a spontánních aktivit a respektování zájmů, potřeb a přání vychovávaných. V první řadě jsou upřednostňovány takové činnosti, jež podporují odstranění únavy, regeneraci duševní a fyzické síly a vhodným způsobem nahrazují činnosti při vyučování (Pávková, 2008, s. 78; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 48).

Požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření je obsažen v předchozím požadavku. Zaměřuje se na možnost regenerace sil a odstranění únavy, tzn. že se zařazují takové činnosti, jež kompenzují činnosti v zaměstnání či vyučování (Pávková, 2015, s. 129; 2014, s. 25).

Požadavek zajímavosti a zájmového zaměření se zaměřuje na význam zájmových činností, jež jsou základem obsahu výchovy mimo vyučování. Hlavním úkolem je uspokojit, podněcovat, rozvíjet, prohlubovat a kultivovat zájmy, které mají být pestré (Pávková, 2008, s. 78; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 48).

Požadavek sociálního kontaktu představuje význam mezilidských vztahů, jako je přátelství a kamarádství a ovlivňování vývoje jedince prostřednictvím sociálních skupin. Účast ve volnočasových skupinách je dobrovolná a umožňuje poznávání nových lidí, vzájemnou komunikaci a naučení se rozmanitých životním rolím (Pávková, 2015, s. 129; 2014, s. 26).

Požadavek citlivosti a citovosti klade důraz na pedagogovu zvýšenou citlivost během vedení a motivování aktivity, kdy má být vyvážené působení na rozumovou a zejména na citovou složku. Dále se zdůrazňuje, že aktivita má v účastnících vytvářet hlavně pozitivní emocionální zážitky (výchova zážitkem). (Pávková, 2015, s. 129; 2014, s. 25; 2008, s. 78; Pávková, Pavlíková a Hrdličková, 2002, s. 48).

V této kapitole byla definována výchova mimo vyučování, byly popsány její funkce pro žáky, její cíle a kterými prostředky jich může být dosaženo za jistých podmínek a respektování stanovených požadavků. Jak bylo řečeno, výchova mimo vyučování je institucionálně zajištěna. A jelikož se tato diplomová práce zabývá výchovně-vzdělávací činností ve školní družině, je nezbytné si v následující kapitole popsat, jak výchova mimo vyučování ve školní družině probíhá neboli jak školní družina funguje.

2. Školní družina jako zařízení pro realizaci výchovy mimo vyučování

Tato kapitola pojímá školní družinu jako celek. Je zaměřena na legislativu, podle které se musí řídit její chod, na pedagogickou dokumentaci o její činnosti, na její cíle, funkce a druhy zájmových činností. Také představuje charakteristiku vychovatelky a charakteristiku žáka a jeho volný čas ve školní družině.

Ve školní družině je výchova primární záležitostí, a proto se jako organizace řadí mezi **výchovná zařízení** (Kraus, 2008, s. 101). Podle školského zákona č. 561/2004 Sb., § 7 odst. 4 je školní družina **školským zařízením**, jenž „poskytuje služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí. Výše citovaný zákon § 7 odst. 5 tento druh školského zařízení označuje za **školské zařízení pro zájmové a další vzdělávání**. Podle téhož zákona § 118 školní družina jako školské zařízení pro zájmové a další vzdělávání zajišťuje pro žáky výchovné, vzdělávací, zájmové, případně tematické rekreační akce a osvětovou činnost.

Zájmové vzdělávání, které se ve školní družině uskutečňuje, podle školského zákona č. 561/2004 Sb., § 111 odst. 1 „poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti.“ Rozumí se jím nepovinné a dobrovolné vzdělávání, jež se soustředí na aktivity důležité pro rozvoj schopností, znalostí, dovedností a talentu. Také vyrovnává jednostrannou školní zátěž, upevňuje sociální vztahy a umožňuje duševní hygienu. Mezi jeho funkce patří výchovná, vzdělávací, kulturní, zdravotní (relaxační a regenerační), sociální a preventivní. V neposlední řadě významně podporuje naplňování vzdělávacích cílů daných školským zákonem (Šimáková, 2014, s. 2).

Práce ve školském zařízení, v družině, se od vzdělávacího procesu ve škole liší tím, že účast jedince je dobrovolná a je jeho samostatným rozhodnutím. Dále její program činností klade důraz více na zájmy, je v ní uspokojivé místo pro individuální přístup, nejsou zde určeny vzdělávací standardy, možností je široké využití forem a metod práce v různých dynamických, měnitelných prostorech a nevydávají se zde žákům žádná vysvědčení. Školní družina je součástí vzdělávací soustavy, je zapsána do rejstříku škol a školských zařízení a tvoří si svůj

školní vzdělávací program (dále ŠVP). Pro školní družinu je povinným a závazným pedagogickým dokumentem, podle kterého se v ní uskutečňuje vzdělávání (Hájek, 2008, s. 141-155).

ŠVP ve školní družině, pro niž není vydán rámcový vzdělávací program, podle školského zákona č. 561/2004 Sb., § 5 odst. 2 „stanoví zejména konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončeném vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván. Dále stanoví popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.“ Tentýž zákon § 5 odst. 3 stanovuje, že ředitel školní družiny vydává vlastní ŠVP a je povinen ho zveřejnit na veřejně přístupném místě.

Podle vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů § 9 odst. 1 jsou účastníky školní družiny přednostně žáci prvního stupně základní školy a § 9 odst. 4 stanovuje, že o přijetí uchazeče se rozhoduje podle písemné přihlášky, do níž zákonný zástupce žáka písemně vyplní rozsah docházky a způsob odchodu ze školní družiny. Macek et al. (2007, s. 15) uvádí, že na základě podmínek určených ŠVP, ředitel rozhoduje, jestli bude uchazeč přijat či nikoliv.

Již podle výše citované vyhlášky § 10 odst. 1, odst. 2 a odst. 5 stanovuje, že žáci jsou ve školní družině zařazeni do oddělení naplněných maximálně 30 žáky. Ředitel školní družiny stanovuje nejvyšší možný počet žáků pro jednoho vychovatele na oddělení se zřetelem na bezpečnost při vykonávaných činnostech a také s ohledem na integrované žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. Podle téže vyhlášky § 8 odst. 2 a odst. 4 žáci docházejí do školní družiny pravidelně ve dnech školního vyučování a na základě rozhodnutí ředitele může být její provoz realizován i o prázdninách.

Pro žáky představuje školní družina přechod mezi školní výukou a pobytem doma nebo odchodem za dalšími mimoškolními aktivitami. Pro kvalitní fungování má stanovené tři podmínky, jimiž jsou **řídící a kontrolní podmínky** (právní vymezení vlastní činnosti), **materiální** (vhodně vybavené prostory) a **personální** (odborně vzdělaný vychovatel s vhodnými osobnostními rysy) (Hájek, 2003, s. 12).

Vývoj žáků může být pozitivně ovlivněn jejich účastí ve školní družině. Avšak to, zda jsou školní družiny prospěšné, závisí na kvalitě programu. Ačkoliv mnoho faktorů ovlivňuje kvalitu programu, kompetence a vzdělanost vychovatelek, které vedou školní družiny, jsou rozhodujícím činitelem (Mahoney, Levine a Hinga, 2010, s. 89). Podrobněji se těmito faktory zabývají podkapitoly 2.1, 2.4 a kapitola 4.

2.1 Legislativa a pedagogická dokumentace školní družiny

Práce s žáky ve školní družině a činnost školní družiny je vymezena právními předpisy, jako je: ústava; ústavní zákony; přijaté mezinárodní úmluvy; zákony; nařízení vlády; vyhlášky ministerstev; vyhlášky krajů a vyhlášky obcí, v nichž by se vychovatelka měla umět orientovat (Hájek, 2008, s. 201). Níže uvádím vybraná právní ustanovení, jež se vztahují ke školní družině.

Zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte, v němž jsou ukotvena základní práva dětí. Čl. 2 všem dětem bez ohledu na jejich původ, víru či schopnosti ukládá veškerá dětská práva. Žádné dítě by nemělo být znevýhodněno a diskriminováno. Dítě má právo na svobodné vyjádření názoru (Čl. 12), právo na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku (Čl. 31), právo na ochranu před tělesným, duševním násilím, urážením či zneužíváním, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením (Čl. 19).

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který vymezuje podmínky uskutečnění výchovy a vzdělávání (§ 1) a zásady a cíle vzdělávání (§ 2). Stanovuje práva žáků a studentů (§ 21) a povinnosti žáků a studentů a zákonných zástupců (§ 22). V tomto zákoně dále § 28 vymezuje povinné vedení dokumentace ve školském zařízení, § 29 upravuje bezpečnost a ochranu zdraví ve školách a školských zařízeních a § 30 stanovuje povinný obsah vnitřního řádu školského zařízení. V neposlední řadě je pro tuto oblast důležitý § 111, § 112, § 118, jež se zabývají zájmovým vzděláváním.

Prováděcím právním předpisem ke školskému zákonu č. 561/2004 Sb. zabývající se oblastí zájmového vzdělávání je **vyhláška č. 74/2005 Sb.**,

o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, jež stanovuje podrobnosti o obsahu a rozsahu činnosti školní družiny (§ 8), o organizaci a podmínkách provozu (§ 10), o podmínkách přijímání (§ 9) a o podmínkách výše úhrady (§ 14).

Ve školní družině pracují kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci dle **zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů**, jež stanovuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků ve školách a školských zařízeních, které jsou zapsány do rejstříku školy a školských zařízení, a pro pedagogické pracovníky v zařízeních sociálních služeb. Upravuje rozsah přímé pedagogické činnosti (§ 23), další vzdělávání (§ 24) a kariérní systém (§ 29).

Dalším pracovněprávním předpisem je **nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů**, jež se podle § 1 „vztahuje na pedagogické pracovníky škol a školských zařízení zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí a dobrovolným svazkem obcí, jehož předmětem činnosti jsou úkoly v oblasti školství.“

Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí. Stanovuje postup související se skončením pracovního poměru a odvoláním nebo vzdáním se pracovního místa vedoucího zaměstnance (§ 2), pracovní dobu pedagogických pracovníků (§ 3), čerpání dovolené (§ 4), volno k samostudiu (§ 5) a dohled nad žáky (§ 6).

Dále vymezují ostatní vybrané právní předpisy vztahující se ke školní družině. Je to např. **vyhláška č. 16/2005 Sb., o organizaci školního roku, ve znění pozdějších předpisů**, jež stanovuje podrobnosti o organizaci školního roku (§ 2), termíny vydávání vysvědčení (§ 3) a druhy, délku a termíny školních prázdnin (§ 4).

Vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, ve znění pozdějších předpisů, poněvadž povinností školní družiny je vést knihu úrazů žáků, ke kterým došlo během vzdělávání a činností (§ 1).

Vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů, která určuje rozsah, formu a způsob vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky (§ 1), a rozsah, formu, způsob a termíny předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky (§ 3, § 4).

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, stanovuje hygienické požadavky na prostorové podmínky (§ 7), vybavení (§ 11), provoz, osvětlení (§ 15), vytápění (§ 17), mikroklimatické podmínky (§ 18), zásobování vodou (§ 20) a úklid (§ 22) školských zařízení.

Podle školského zákona č. 561/2004 Sb., § 28 odst. 1 má školní družina povinnost vést o své činnosti pedagogickou dokumentaci. Jedná se o přihlášku do školní družiny (zápisový lístek pro žáky), přehled výchovně-vzdělávací práce (tzv. třídní kniha), docházkový sešit, školní vzdělávací program, vnitřní řád školní družiny, knihu úrazů.

Školní družina používá vlastní **přihlášku do školní družiny**. Měla by obsahovat o žácích zpravidla tyto údaje: jméno; příjmení; rodné číslo; státní občanství; místo trvalého pobytu; zdravotní způsobilost; školu, ve které se žák vzdělává; jméno, příjmení a telefonický kontakt na zákonného zástupce a písemné sdělení zákonných zástupců účastníka o rozsahu a způsobu odchodu účastníka ze školní družiny (Hájek, 2008, s. 209).

Přehled výchovně vzdělávací práce obsahuje seznam zapsaných žáků, jejich předpokládané příchody a odchody podložené jejich rodiči, rámcovou týdenní skladbu činností, záznamy o přítomných žácích a o výchovné práci v jednotlivých týdnech. **Docházkový sešit** slouží pro zápis nepravidelné docházky žáků především pro ranní školní družinu (Hájek, 2003, s. 47). **Školní vzdělávací program** je vysvětlen v úvodu 2. kapitoly.

Vnitřní řád školní družiny stanovuje provoz školní družiny, který informuje především zákonného zástupce a musí s ním být seznámeni i žáci. Řád je vyvěšen na přístupném místě, měl by být rámcový, stručný a obecně srozumitelný. Do jeho

základních okruhů patří: komu je školní družina určena; provozní doba a režim školní družiny; užívané místnosti; přihlašování žáků do školní družiny; ustanovení o platbách zákonných zástupců za pobyt žáka ve školní družině; podmínky docházky a doby odchodu nebo vyzvedávání žáků; přechod žáků ze školy do školní družiny a odpovědnost za žáky v této době; zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve školní družině; pitný režim; postup vychovatelky při nevyzvednutí žáka do stanovené doby; provoz školní družiny o prázdninách (Hájek, 2008, s. 218-220; 2003, s. 48-51).

Do **knihy úrazů** se podle vyhlášky č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, ve znění pozdějších předpisů, § 1 odst. 1 zapisují všechny úrazy žáků, ke kterým došlo během vzdělávání a činnosti nejpozději do 24 hodin od okamžiku, kdy se školní družina o úrazu dozví. Dále § 1 odst. 2 stanovuje, že se do knihy úrazů uvede pořadové číslo úrazu; jméno, příjmení a datum narození zraněného; popis úrazu; datum, místo a popis události, při níž k úrazu došlo; zda a kým byl úraz ošetřen; podpis zaměstnance školní družiny, který provedl zápis do knihy úrazů.

Bez respektování jednotlivých právních ustanovení a vedení pedagogické dokumentace o činnosti školní družiny by z legislativního hlediska nemohla školní družina správně fungovat. Legislativa vymezuje pravidla, jež jsou zásadní pro dosažení cílů školní družiny a plnění jejích funkcí, a právě o nich se hovoří v následující podkapitole.

2.2 Cíle a funkce školní družiny

Za **obecný cíl školní družiny** se považuje vychovat univerzálně harmonicky rozvinutého jedince prostřednictvím rozumové, mravní, tělesné, estetické a pracovní výchovy. Zde je důležité, aby cíle školní družiny byly v souladu s cílem výchovy – předat žákům potřebné vědomosti, dovednosti a postoje pomocí mimoškolních aktivit, aby byli připravení pro život ve společnosti. Vedle toho je také cílem školní družiny dosáhnout speciální formy výchovy, a to primární prevencí sociálně patologických jevů u žáků, jimiž je agresivita, nesnášenlivost, gamblerství, drogová

závislost apod. Proto preventivní výchovný program uplatněný ve školní družině je orientovaný na:

1. **výchovu ke zdravému životnímu stylu;**
2. **podporu komunikačních dovedností;**
3. **zesílení sociálních kompetencí;**
4. **výchovu k odstraňování nedostatků v psychickém řízení chování;**
5. **schopnost najít vlastní místo ve skupině a ve společnosti;**
6. **formování životních postojů** (Hájek, 2003, s. 13-14).

Za hlavní úkol neboli funkci školní družiny Pávková (2015, s. 134; 2014, s. 35) považuje poskytnout žákům zejména odpočinek a příležitost připravit se na vyučování. Hájek (2003, s. 16-17) definuje funkce školní družiny podrobněji, jimiž jsou nejen odpočinkové činnosti a příprava na vyučování, ale také rekreační a zájmové činnosti. Hájek (2008, s. 144) jednotlivé činnosti školní družiny dělí na **pravidelné aktivity** – pedagogické působení na žáky vykonávané v odděleních každý den; **příležitostné činnosti** – tzv. nad rámecové akce, které mohou být určené i pro rodiče a širší veřejnost (sportovní dny, karnevaly, besídky); a **spontánní činnosti** – neorganizované činnosti žáků během pobytu venku nebo hry v ranní či koncové družině v době po venkovním pobytu.

Odpočinkové činnosti definuje Hájek (2008, s. 145; 2003, s. 17) jako klidovou činnost, v níž žáci odstraňují únavu a uspokojují psychohygienické požadavky. Jsou zahrnuty do režimu dne po obědě, nebo ráno před vyučováním (v tzv. ranní družině), když žáci musí brzy ráno vstávat. Odpočinek může být na podložce, na koberci, na lůžku, jehož obsahem mohou být ale i klidové stolní hry, poslech, předčítání, relaxační cvičení apod. Pávková (2015, s. 134; 2014, s. 35) doplňuje, že žáci mají možnost si odpočinout i v rámci vhodně zvolených různých zájmových činnostech, jež jim umožňují seberealizaci, poznávání a rozvoj dovedností.

Příprava na vyučování není legislativně určena jako povinná činnost školní družiny, ale podle svého poslání ji žákům umožňuje (Hájek, 2003, s. 17; 2008, s. 145). Mezi její formy se řadí zábavné procvičování učiva prostřednictvím didaktických her; ověřování a upevňování poznatků z vyučování během vycházky, zájmové činnosti; získávání nových poznatků během činnosti ve školní družině;

nebo plnění písemných domácích úkolů. Vypracovávání písemných domácích úkolů by mělo být zařazené do denního režimu po odeznění únavy z vyučování, tzn. po odpočinkových činnostech po 15. hodině. Vždy by mělo být prokonzultováno se zákonnými zástupci žáků a s třídními učiteli. Žáci pro vypracování domácích úkolů musí mít vhodné hygienické podmínky prostředí – čisté, vyhovující osvětlení, klid atd. (Hájek, 2008, s. 145-146; 2003, s. 17; Pávková, 2015, s. 134; 2014, s. 36).

Specifickým úkolem vychovatelky během žákovy přípravy na vyučování je předem si ověřit, jestli žák porozuměl zadání úkolu. Do jeho plnění nezasahuje, neopravuje jej, ale jen případně vyzve žáka k vyhledání chyby, k její opravě a zdůvodnění. Vypracovávání domácích úkolů ve školní družině se doporučuje zejména sociálně znevýhodněným žákům, kteří nemají doma vyhovující podmínky, a omezit tak sociální exkluzi z nedostatečného prospěchu, a také problematicky dojíždějícím žákům, u nichž není zaručené, že po návratu domů budou mít dostatek času na jejich plnění (Hájek, 2008, s. 146-147).

Nezbytnou součástí denního režimu jsou **rekreační činnosti**. Představují oproti odpočinkovým činnostem aktivní odpočinek s náročnějšími pohybovými, sportovními, turistickými či manuálními prvky, které umožňují regeneraci sil (Hájek, 2003, s. 17). Pávková (2015, s. 134; 2014, s. 36) uvádí, že se jedná zejména o pohybové venkovní hry, a vyzdvihuje respektování potřeby spontánního pohybu žáků. Hájek (2008, s. 145) rozebírá průběh pobytu žáků na hřišti podrobněji. Podle něj je vhodné zařadit nejdříve organizované činnosti, jako jsou sportovní aktivity, soutěže, hry, a až poté jsou doporučené spontánní aktivity, pro něž je vychovatelkou vymezený prostor, čas a signál jejich ukončení

Zájemové činnosti podporují rozvoj osobnosti žáka tím, že mu pomáhají se seberealizovat nebo v některých případech dokonce kompenzovat školní neúspěchy, ale také poznávat a rozvíjet pohybové dovednosti. Jsou organizované nebo spontánní, stejně tak mohou být realizované jak skupinově, tak individuálně. Primární je zde vlastní aktivita žáků, jež jim přináší radost a uspokojení. To jim umožňuje potlačit pocit nudy ve volném čase, který často vede k činnostem, jako je virtuální realita, gamblerství, agresivita nebo destrukce okolí (Hájek, 2003, s. 17).

Ve školní družině by měla být široká nabídka základních druhů zájemových činností, aby se s nimi žáci seznámili, byli schopni se v nich orientovat a vyzkoušeli

si tak rozmanité aktivity. Až potom si teprve uvědomí, co je nejvíce baví a v čem jsou šikovní. V mladším školním věku je totiž důležitá zejména pestrost než raná specializace z důvodu, že žáci si většinou vybírají nahodile a nebo za ně rozhodují rodiče. Zájmové činnosti by měly být zařazené do denního režimu v odpoledních hodinách tak, aby nebyl narušený program oddělení školní družiny (Pávková, 2015, s. 134; 2014, s. 35-36).

Zájmové činnosti může školní družina poskytovat i žákům nezapsaným k pravidelné docházce. Jsou prováděny za úplaty a vedeny vychovateli školní družiny, zaměstnanci školy nebo dalšími způsobilými osobami, o čemž rozhoduje ředitel (Pávková, Pavlíková, Hrdličková, Hájek a Stárka, 2002, s. 115-117).

V neposlední řadě je také snahou vychovatelek, aby žáci s vynaložením co nejmenšího úsilí a bez stresu automaticky vykonávali určité mechanismy. Jedná se o tzv. režimové momenty, jež se denně vykonávají (Hájek, 2003, s. 17-18). Patří mezi ně např. **přechody, převlékání, sebeobslužné činnosti**, které směřují žáky k osvojení si hygienických a kulturních návyků a k péči o osobní majetek. Příležitostně se mohou zařazovat přiměřené **veřejně prospěšné činnosti**, jež směřují žáky k dobrovolné práci ve prospěch druhých, tzn. že žáci mají možnost upravovat místnosti školní družiny, pomáhat mladším žákům, starším lidem apod. Jednotlivé druhy činností se v průběhu dne ve školní družině prolínají (rekreační činnosti spolu se zájmovými) a z hlediska času není možné všechny činnosti zvládnout za jedno odpoledne. Ovšem odpočinkové a rekreační činnosti by do denního režimu být zařazeny měly (Pávková, Pavlíková, Hrdličková, Hájek a Stárka, 2002, s. 115).

2.3 Druhy zájmových činností ve školní družině

V předchozí podkapitole 2.2. je vymezeno, co zájmová činnost u žáka rozvíjí, jak je uskutečňována, do jaké části dne a proč je zařazena. Ve školní družině je realizováno poměrně velké množství druhů zájmových činností, proto je nezbytné si je více přiblížit. Než si jednotlivé druhy připomeneme, je důležité definovat, co samotný pojem zájem znamená.

Zájem představuje „osobnostní vlastnost, vyjadřující vztah k předmětům, či jevům, kterým člověk připisuje zvláštní význam. Vzbuzuje snahu po aktivním

kontaktem s předmětem zájmu a jeho poznávání, popř. ovládnání či zvládnání. Tato skutečnost se promítá do činností člověka, jejichž vykonávání je vždy spojeno s citovými prožitky“ (Veselá, 2006, s. 151).

Zájmy je možné kategorizovat z šesti úhlů pohledu. Podle Hájka (2008, s. 166) a Pávkové, Pavlíkové a Hájka (2002, s. 93) jsou zaprvé zájmy děleny podle úrovně činnosti na **zájmy aktivní (produktivní)**, při kterých sám žák aktivně vyvíjí činnost, produkuje hodnoty a zaobírá se aktivně předmětem zájmu, a **receptivní**, v jejichž průběhu je žákova aktivita omezena pouze na vnímání předmětu zájmu (nebezpečí pasivity). Z hlediska časového trvání jsou zájmy děleny na **krátkodobé, dočasné** nebo **trvalé**. Zájmy je také možné dělit z pohledu jeho intenzity, neboli kvality jedincova úsilí vynaloženého na uspokojení zájmu, a to na **zájmy hluboké**, které ho velmi ovlivňují, rozvíjejí jeho poznání a prohlubují dovednosti, a na **zájmy povrchní**. Čtvrté hledisko dělení zájmů je podle stupně koncentrace na předmět zájmu, tedy **zájmy jednostranné** a **mnohostranné**. Z pohledu společenských norem existují **zájmy žádoucí** (hodnotné) a **zájmy nežádoucí**, jež nejsou v souladu s obecně platnými společenskými normami. Tradičním dělením zájmů je podle obsahu na zájmové činnosti **rukodělné, tělovýchovné, přírodovědné, vlastivědné, estetickovýchovné** (výtvarné, literárně-dramatické, hudební).

Ve školní družině z nabídky zájmových činností nejčastěji převládají výtvarné nebo rukodělné činnosti, tělovýchovné a pohybové aktivity, někdy se vyskytuje i vaření, hudební činnosti a zpěv. Jiné zájmové činnosti se nabízejí výjimečně s ohledem na osobní zaměření vychovatelek. Prosperující ukázkou takového zájmového kroužku je např. výtvarný kroužek v angličtině, kdy vychovatelka použije základy angličtiny v souvislosti s výtvarnou činností (Hájek, 2004, s. 9).

Rukodělné zájmové činnosti jsou pro žáky mladšího školního věku velice významné, protože rozvíjejí jemnou motoriku, tvořivost a určité povahové vlastnosti, např. trpělivost, pečlivost, přesnost, cit pro materiál, estetické a prostorové vnímání. Dále rozvíjejí manuální dovednosti a podporují osvojení pracovních postupů a pracovních návyků, jako je dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při činnosti a úklidu po jejím skončení, správné držení nástrojů, zacházení s materiálem. Do rukodělných činností se řadí slepování, stříhání, navlékání, propichování

drobného a přírodního materiálu; modelování, koulení, válení pomocí modelovací hmoty; trhání, mačkání, vystřihování, skládání, slepování papíru; vyšívání, háčkování, šití pomocí textilu; práce se stavebnicemi (Dytrtová, 2003, s. 101-104).

Tělovýchovné zájmové činnosti při pravidelném vykonávání vedou ke zvyšování tělesné zdatnosti a psychické odolnosti žáka. Umožňují mu poznat a vyzkoušet si různé druhy sportu a vytvořit si k pohybu vztah, aby byl pro něj v dospělosti potřebným (Pávková, Pavlíková a Hájek, 2002, s. 96). Mezi rozvíjené pohybové dovednosti se ve školní družině řadí chůze, běh, protahování, koulení, kopání a házení si s míčem, ovládání dalšího náčiní, ale také i aktivní osobní hygiena, kladný vztah k pohybovým činnostem, znalost pravidel pohybových a sportovních her, soupeření a spolupráce s ostatními žáky (Mazal, 2003, s. 91).

V **přírodovědných zájmových činnostech** si žáci osvojují poznatky o živočišných, rostlinách a neživé přírodě a formují vztah k přírodě a její ochraně prostřednictvím pozorování přírodních objektů, pěstitelství, chovatelství a ochranou a tvorbou životního prostředí (Pávková, Pavlíková a Hájek, 2002, s. 95).

Vlastivědné zájmové činnosti rozšiřují znalosti o společnosti, její historii, demokratických a humanistických tradicích, utvářejí vztah k vlasti a k mateřskému jazyku. Jejím obsahem je poznávání regionálních významných objektů, jako jsou průmyslové a zemědělské podniky, zdravotnická zařízení, sportovní a kulturní objekty, školy apod.; poznávání regionálních historických objektů; informování o životě a díle významných regionálních osobností (Pávková, Pavlíková a Hájek, 2002, s. 94).

Estetickovýchovné zájmové činnosti formují vztah žáků k přírodě, společnosti a materiálním a kulturním hodnotám. Rozvíjejí žákovu fantazii, kreativitu a emocionální složku osobnosti. Jejimi okruhy jsou výtvarné, hudební a literárně-dramatické zájmové činnosti (Hájek, 2008, s. 166; Pávková, Pavlíková a Hájek, 2002, s. 96).

Výtvarné zájmové činnosti rozvíjejí žákův výtvarný projev, tvořivost, vkus a také utvářejí a formují jeho estetický vztah k realitě. Motivací výtvarných projevů jsou činnosti přinášející emocionální zážitky, např. vycházky, společné hry, práce s literaturou, kulturní nebo sportovní akce apod. (Pavlíková, 2003, s. 98). Do výtvarných zájmových činností ve školní družině se řadí výtvarné techniky,

např. malba, kresba, modelování; tvoření s výtvarnými prostředky spojené s experimentováním, např. hry s barvou, dekorativní činnost; vytváření estetického vztahu k životnímu prostředí, stolování, kultuře, oblékání, chování apod. (Pávková, Pavlíková a Hájek, 2002, s. 96).

Literárně-dramatické zájmové činnosti rozvíjejí žákovy schopnosti, zejména tvořivost, představivost, komunikativní dovednosti, pochopení dějů a jevů kolem něj (Dotřelová, 2003, s. 111). Obsahují např. předčítání, vypravování, přednes, dramatické hry, improvizace či tvořivé literární a dramatické činnosti (Pávková, Pavlíková a Hájek, 2002, s. 96).

Do **hudebních zájmových činností** patří poslech hudby, který je spíše pasivní; aktivnější podobou jsou hudebně-pohybové a taneční hry, tanec, cvičení při hudbě, jež vedou k prožívání hudby pohybem, k vnímání rytmu a tempa hudby a vytváření vztahu minimálně mezi dvěma osobami; zpěv; a hra na hudební nástroj, např. na dětský rytmický nástroj (bubínek, triangel, tamburína, činely), který se dá využít jako doprovod k písničce, k cvičení, tanci apod. (Jurkovič, 2003, s. 106-108).

Jelikož mohou být zájmové činnosti spontánní nebo organizované, což znamená, že jsou řízené (vedené) vychovatelkou školní družiny, charakterizujeme si proto v následující podkapitole vychovatelku a její náplň práce.

2.4 Vychovatelka a její náplň práce ve školní družině

V kapitole 1 je zmíněno, že výchova představuje proces interakce vychovatelky a vychovávaného. Je žádoucí, aby bylo vysvětleno, kdo může v kontextu školní družiny vychovatelkou být, co se tím pojmem rozumí, jaké by měla mít vychovatelka vlastnosti, vzdělanostní předpoklady, dovednosti a kompetence důležité pro výchovně-vzdělávací činnost ve školní družině, aby bylo dosaženo výchovných cílů a byly naplněny funkce (činnosti) školní družiny.

Podle školského zákona č. 561/2004 Sb. § 7 odst. 7 zajišťují vzdělávání ve školských zařízeních **pedagogičtí pracovníci**. § 2 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů určuje, že pedagogickým pracovníkem je vychovatel vykonávající **přímou pedagogickou**

činnost neboli přímo působí na vzdělávaného, čímž uskutečňuje výchovu a vzdělávání (na základě školského zákona).

Hájek (2003, s. 38) uvádí rozsah přímé pedagogické činnosti vychovatele ve školní družině v rozmezí 28-30 hodin týdně dle rozhodnutí ředitele. Je započata převzetím žáků po skončení vyučování a končí jejich odchodem ze školní družiny. Zařazena je do ní přímá výchovně-vzdělávací činnost se žáky, včetně stravování ve školní jídelně, a organizovaná činnost s žáky. Pro odpracování 40 hodin týdně musí plnit i **nepřímou výchovnou činnost**, do níž spadá hlavně příprava, vypracování plánů a zajišťování materiálů na výchovnou činnost, dohled na svěřený materiál, vedení pedagogické dokumentace a administrativy, účast na poradách, na školeních a v neposlední řadě také kontakt a spolupráce s rodiči.

Samotný pojem **vychovatelky** ve výchovné situaci vysvětluje Kolář (2015, s. 35-36), podle nějž představuje aktivního činitele (iniciátora), který formuluje cíle výchovy a zvolenými výchovnými prostředky se snaží dosáhnout těchto stanovených cílů u vychovávaných.

Aby výchovné působení vychovatelky bylo vhodné a kvalitní, musí splňovat jisté požadavky, které jsou kladeny na její osobnostní dispozice, odbornou kvalifikaci a dovednosti. **Osobnostní rysy** pro úspěšnou pedagogickou činnost jsou podle Pávkové (2008, s. 133-134) a Hájka (2003, s. 34) empatie, komunikativnost, správná řeč těla, aktivní naslouchání, odpovídající dominance, odolnost, optimismus, pozitivní vztah k dětem, umění se přizpůsobit variabilním podmínkám a vyřešit nenadálé situace, způsobilost prosadit své názory, tvořivost, kreativita, hravost, smysl pro humor, dobrý zdravotní stav, sympatický vzhled, efektivní jednání.

Ze **vzdělanostních předpokladů** musí mít vychovatelka minimálně středoškolské vzdělání, povědomí o věkových zvláštностech dětí mladšího školního věku, znalosti z psychologie, vývojové psychologie, sociální psychologie, biologie dítěte, speciální pedagogiky a práva v oblasti bezpečnosti práce s dětmi. Musí být schopná v praxi aplikovat pedagogické metody, postupy a zásady, být seznámena s osnovami, učebním plánem a metodikou výuky žáků vlastního oddělení a rozumět probírané látce, umět poradit při potencionální přípravě na vyučování ve školní družině. U požadovaných **dovedností** vychovatelky je důležitá zručnost v zájmových

činnostech, při nichž dokáže žáky řídit podle metodik tak, aby je dovednost naučila a rozvinula jejich schopnosti a nadání (Hájek, 2003, s. 36).

Právě s organizací a vedením zájmových činností, za jejichž proces je vychovatelka zodpovědná, souvisí určité požadavky, jež jsou na ni kladeny. Podle Janiše (2009, s. 30) se jedná např. o to, aby byla schopna vést nestejnorodou skupinu žáků s rozmanitými zájmy, odlišného věku, sociálních podmínek rodiny a vedle toho byla schopna stále sledovat současné trendy v zájmových činnostech.

Pro vhodný způsob výchovného působení na žáky musí mít vychovatelka také určité **kompetence**. Kolář (2015, s. 36) zahrnuje mezi základní kompetence vychovatele být schopen **pedagogicko-psychologické diagnózy** žáků, která je důležitá pro formulaci výchovných cílů a je prostředkem individuálního a diferencovaného výchovného zacházení. S tím souvisí další důležitý předpoklad vychovatelky, jímž je způsobilost k **použití rozmanitých výchovných prostředků** vhodných k vyřešení konkrétní situace u vychovávaného. Další významnou kompetencí je **hodnocení žáka**, se kterým souvisí i **autorita vychovatelky**. Ta představuje naopak hodnocení vychovatele žákem, konkrétně vyjádření jeho vztahu k vychovateli. Aby vychovatelka byla pro žáky skutečnou osobností, musí mít nejen odborné kompetence, ale i lidskou kvalifikaci jako je čestnost, spolehlivost, ohleduplnost, důslednost, tolerance, a být jim vhodným vzorem. Schlosser a Balzano (2014, s. 1) doplňují další kompetenci vychovatelky, a to že udržení vysoké úrovně efektivity výchovně-vzdělávací činnosti žáků se neseťká s tak velkým úspěchem, pokud vychovatelka není schopna **porozumět psychosociálním klimatům ve skupině**, které jsou rozdílné v různých vývojových stádiích dítěte.

Kladný vztah mezi vychovatelkou a vychovávaným je založen na **efektivním jednání** (jež je jejím důležitým osobnostním rysem zmíněným výše) a přijatelném **výchovném stylu** vychovatelky v určité výchovné situaci. Za nejvíce žádoucí je v literatuře považován výchovný styl **demokratický**, který se podle Koláře (2015, s. 38) vyznačuje vzájemným pochopením, uznáním, spoluprací a domluvou. Využívaným základním výchovným prostředkem je být pro vychovávaného vzorem, jeho podněcování a vedení k samostatnosti. Pávková (2008, s. 134-135) vyzdvihuje nutnost klást přiměřené požadavky na žáka, přijímat jeho názory, nápady a přání, zaměřit se zejména na jeho pozitivní vlastnosti, žádoucí projevy chování a rysy

osobnosti, ohleduplně mu sdělovat kritiku, na kterou smí žák projevit svůj názor, a chovat se navzájem k sobě slušně.

Další dva výchovné styly – autoritářský a liberální - jsou obecně v literatuře považovány za méně účinné až neúčinné. Kolář (2015, s. 37) popisuje **autoritářský styl** jako manipulativní jednání, kdy vychovatel sám rozhoduje o tom, co je pro vychovávaného nejlepší, a to bez ohledu na jeho vnitřní podmínky, při čemž může dojít až k jejich potlačení. Naopak **liberální styl** představuje volnost vychovávaného, kdy si dělá, co chce, a výchova z vychovatelovy strany je pasivní.

Pro vytvoření kladného vztahu mezi vychovatelkou a vychovávaným je dále podle Noam a Bernstein-Yamashiro (2013, s. 59) čas, který sice sám o sobě není indikátorem důležitosti. Kvalifikovaný vychovatel může mít velký vliv na žáka dokonce za krátkou dobu, nicméně čas sám o sobě je velice důležitý faktor v tom, proč žáci nedostávají přijatelné vedení a podporu od vychovatelů, kterou potřebují. **Čím je větší množství času na výchovu, tím je větší možnost ke vzniku nových a trvalejších vztahů.** Například toto umožňuje vychovatelům pracovat intenzivněji na vztazích, které s žáky mají.

Dalším důležitým faktorem pro vytvoření kladného vztahu mezi nimi je také **vyvolání žákovy důvěry** k vychovateli, jež je důležitá pro jeho pozitivní hodnocení celé školní družiny (Hájek, 2003, s. 35). V některých náročných životních situacích žáka je podle Těthalové (2012, s. 13) důležité, aby ve chvíli, kdy si přijde žák s vychovatelkou o čemkoli popovídat a svěřit se, byla také schopna působit jako psycholog a laskavý rádce, jenž mu dovede v nezbytné chvíli aktivně naslouchat nebo dobře poradit. Podobný vztah by se dal v některých případech označit podle Pávkové, Pavlíkové a Hrdličkové (2002, s. 54-59) jako pečující vztah, který žádá profesionální přístup se stanovenými hranicemi bez silných citových vazeb a připoutání si žáka k sobě. Může tím pomoci kompenzovat jeho nefunkční rodinu nebo alespoň oblast funkce rodiny, v níž je omezena. Při komunikaci s žákem je nezbytné neopomenout také sledování mimoslovních projevů.

Aby výchovně-vzdělávací činnost vychovatelky byla ve všech směrech kvalitní, je k tomu bezpochyby nutné, aby znala vývojové charakteristické rysy žáka mladšího školního věku, které jsou popsány v následující podkapitole.

2.5 Charakteristika žáka a jeho volný čas ve školní družině

Nástup do školy a role školáka je pro dítě velice významný začátek jeho nové životní etapy. Z psychologického hlediska se toto období nazývá školní věk. Člení se na několik fází, avšak jednotliví autoři ho věkově rozdělují odlišně. Dělení dle Vágnerové (2005, s. 237) rozlišuje fázi raný školní věk od 6 (7) do 8 (9) let, vyznačující se změnou sociálního statusu (nástup do školy) a vývojovými změnami v souvislosti se školou; střední školní věk od 8 (9) do 11 (12) let, tzn. že trvá do přechodu na 2. stupeň základní školy a jsou pro něj typické změny, jež se dále projevují v dospívání; starší školní věk probíhá po celý 2. stupeň základní školy do 15 let, je charakteristický první fází dospívání (pubescencí).

Protože je na začátku 2. kapitoly zmíněno legislativní ustanovení o účastnících školní družiny, jimiž jsou přednostně žáci prvního stupně základní školy, proto za přehlednější považuji jednotné označení celého tohoto věkového období, a to **mladší školní věk**. Kolář a kol. (2012, s. 76) ho věkově vymezuje od 6 (7) do 10 (11) let, vyznačuje se změnou tělesné konstrukce a rozvojem kognitivních a afektivních kvalit.

Tělesný vývoj v tomto období se vyznačuje výrazným růstem do výšky, zejména prodloužením dolních končetin; vývojem trvalého chrupu; výkonnějším a objemnějším svalstvem. Dítě má také velkou potřebu pohybu, jeho pohyby jsou rychlejší, přesnější, vytrvalejší. Rozvíjí se pohybová koordinace, hlavně jemná motorika ruky; a také dochází k časté únavě (Pávková, 2008, s. 86; 2003, s. 26-27).

Rozumový vývoj žáka ovlivňuje prostředí a veškeré procesy, v nichž se denně nachází. Při nástupu do školy se rozvíjí zrakové a sluchové vnímání, jež je součástí školní zralosti; dítě začíná vnímat odlišněji a více integrovaněji. Myšlení je konkrétní a realistické, při čemž vychází z vlastní zkušenosti; více rozumí pravidlům; pozornost je zaměřena na informace, které dítě vnímá jako významné; neumí ještě posoudit vlastní schopnosti a obtížnost úkolu. Schopnost koncentrace se plně rozvíjí na začátku mladšího školního věku a s postupujícími roky se prodlužuje. Stejně tak silně dozrává paměť, její kapacita a rychlost zapamatování se zvyšuje (Vágnerová, 2005, s. 238-257).

V období mladšího školního věku se také dále rozvíjí **citový (emoční) vývoj**, během něhož se začínají měnit citové projevy dítěte. Podle Valentové (2010, s. 227) ustupuje v tomto věku do pozadí emoční labilita, impulzivita i dětský egocentrismus. S nástupem do cizího školního prostředí dítě začíná pociťovat nejistotu, musí zvládnout se adaptovat a v tom mu zpočátku pomáhá jeho nekritická identifikace s pedagogickým pracovníkem, kterého považuje za vzor. Vágnerová (2005, s. 264) doplňuje, že zvýšené požadavky na dítě a plnění učitelem klasifikovaných školních povinností mohou oslabit emoční bilanci a podpořit tak rozvoj záporných citů, zejména úzkosti a strachu, jímž podle Pávkové (2008, s. 88; 2003, s. 28) může být strach např. ze špatné známky, trestu, zesměšnění apod. Zvláštním projevem dětí v tomto věku je totiž posměch, provokování, žalování, kdy se ještě nedokáží příliš vžít do pocitů druhých. Dítě také začíná prožívat nové pocity ve vztahu k vlastní osobě, jako stud z nahoty, tréma z vystoupení, pocit křivdy, závist a zlomyslnost.

Přesto ale u dítěte mladšího školního věku stále převažuje optimismus; dochází ke zvýšení emoční stability, rozvoji emoční inteligence, kdy dokáže porozumět vlastním pocitům; věří, že své pocity může více vnitřně regulovat, některé pocity je schopen před okolím potlačit; rozvíjí se také sebehodnotící emoce (pocity viny, zahanbení, hrdosti) a je pro ně jednodušší sdílet své pocity s vrstevníky (Vágnerová, 2005, s. 261-264).

S nástupem do školy dítě musí být také schopné socializace, aby snáz přijalo roli žáka-spolužáka. Hovoříme o jeho **sociálním vývoji**. Pávková (2008, s. 89; 2003, s. 29) označuje toto období jako charakteristické pro častější utváření nových a kvalitnějších vztahů, zejména k vychovatelům, učitelům a spolužákům. V souvislosti s tím Valentová (2010, s. 226-227) říká, že sociálně vyspělé dítě by mělo zvládnout s učitelem, vychovatelem a spolužáky komunikovat, dodržovat běžné normy chování a naučit se vzájemně spolupracovat a pomáhat si.

První kontakty a kamarádské vztahy s vrstevníky podle Pávkové (2008, s. 89; 2003, s. 30) vznikají snadno. Jsou ale ještě nestálé, mění se; chlapci a dívky si většinou hrají zvláště v herních skupinách a mnohdy jsou mezi nimi i rozepré. Co se týče vztahu dítěte s jeho rodiči, dochází k povolení úzké vazby, vztah je založený více na realitě, méně na intimitě a dochází k pochopení rozdílů v roli otce a matky.

Důležitou rolí školní družiny je pro žáka výchovná oblast a její vhodně vytvořený školní vzdělávací program (ŠVP), ve kterém budou mít činnosti zejména relaxační a socializační funkci, tzn. že je **pro žáka významný především odpočinek, vytváření a prohlubování vztahů s jeho spolužáky a vrstevníky a seberealizace** v činnostech a zájmech, jež ho baví, naplňují a rozvíjejí jeho osobnost (Svobodová, 2006, s. 6). Programy školní družiny rozvíjejí u dětí nejen oblast sociální, ale podle Těthalové (2012, s. 12) i oblast rozumovou, emocionální a hygienickou (tělesnou a duševní), a tím vedou k rozvoji jeho komunikace, porozumění, tolerance, respektu, úcty i lásky. Také prostřednictvím možnosti pohybu a her dochází k nápodobě vzorců chování, přijímání rozličných rolí, jež posilují tvořivost a fantazii.

Pro dítě mladšího školního věku je **hra** stále velice důležitá. Ovšem její podoba se od předškolního období také mění. Pávková (2008, s. 90; 2003, s. 30) ji popisuje, že je více založena na realitě, je náročnější, promyšlená, plánovaná, s menším množstvím fantazií a obsahuje pravidla – hlavně pohybové hry, které dítěti kompenzují psychickou práci a dlouhé sezení ve škole.

Stává se, že někteří žáci jsou ve školní družině neposlušní, hluční, neposední. Může tomu být tak proto, že po opuštění školní budovy, kde žákům hrozí špatná známka, poznámka nebo trest, se jim ve školní družině uleví, a potom je na kreativě vychovatelky, jakým způsobem zmírní jejich chování (Svobodová, 2006, s. 7). V takové chvíli je důležité umět žáky upoutat tónem hlasu, gesty, pohyby, oblečením apod., kladně je motivovat, respektovat jejich potřeby, ale zároveň musí oni sami vědět, co je ve školní družině povoleno a co již ne (Těthalová, 2014, s. 13). Jiným důvodem neukázněnosti žáků může být také únava z dopolední intenzivní práce ve škole, po níž je nutná neřízená činnost, při které mají žáci prostor pro sdělení svých dojmů z pracovního dopoledne, kdy museli být dlouho zticha. Často se také stává, že si chodí popovídat s vychovatelkou o tom, co prožili, o úspěchu, prohře, zklamání, vítězství, radosti, zkušenosti, ale i o soukromých věcech týkající se jejich rodiny (Těthalová, 2012, s. 12-13).

Rodina je totiž pro dítě primárním socializačním činitelem, který ovlivňuje osobnost dítěte. V době nástupu dítěte do školy a školní družiny se do styku s vychovatelkami školní družiny dostávají i rodiče. Proto je důležité v následující kapitole nastínit, jaký vztah je vytvářen mezi současnou rodinou a školní družinou.

3. Vztah mezi rodinou a školní družinou

V této kapitole je popsán vztah mezi rodinou a školní družinou, tedy jak rodiče v dnešní době vnímají funkci školní družiny a co od ní očekávají, a na druhé straně co jim školní družina poskytuje. Také je vysvětleno, čím jsou současné české rodiny, ze kterých žáci pocházejí, charakteristické a jaké jsou způsoby komunikace a spolupráce vychovatelek s rodiči žáků.

Školní družina byla v minulosti v některých případech považována veřejností jen jako přestupní stanice pro odložení dítěte po skončení školního vyučování než rodiče skončí v práci. Před rokem 1989 bylo požadavkem, nyní ideální představou veřejnosti, že školní družina má zastoupit to, co škola a rodina nestíhá aby si žák ve školní družině napsal úkoly a naučil se školní látku, a tak měli rodiče s jeho přípravou do školy o starost méně (Svobodová, 2006, s. 6-7). To ale začalo být považováno jako specifické omezování rodinného působení na žáky a v současné době ve školní družině příprava na vyučování už není závazná pro povinné zahrnutí do denního režimu. Školní družina je nyní rodiči chápána jako **zařízení starající se o volný čas dětí a zabývající se výchovou mimo vyučování** (Hájek, 2006, s. 27).

Z hlediska rodičů nejen výchovně-vzdělávací aktivity jsou hlavní funkcí školní družiny, ale podle Malacha (2007, s. 75) jí může být zčásti také funkce sociální, kdy školní družina zajišťuje **dohled nad jejich dětmi před začátkem nebo po skončení školního vyučování**. O tomto pohledu hovoří i Těthalová (2012, s. 12), která navíc doplňuje, že v době zaměstnání rodičů je školní družina ubezpečuje, že **je jejich dítě v pořádku a pod odborným dohledem se zdravě a správně vyvíjí**.

V souvislosti s tím existuje další důvod, proč se rodiče rozhodnou pro přihlášení svého dítěte do školní družiny. Podle Hájka (2003, s. 13) je to úsilí rodičů **předcházet sociálně patologickým jevům ohrožujícím jejich dítě**. Spoléhají se, že školní družina předá dítěti vědomosti, dovednosti a postoje, díky nimž bude schopné se nástrahám společnosti vymanit.

Někteří rodiče mohou vnímat pozitivně školní družinu z pohledu **možnosti realizace a nabídky zájmových činností** přímo v rámci její výchovně-vzdělávací činnosti. Hovoří o tom Hájek (2004, s. 9), podle něhož rodiče vnímají zájmové kroužky ve školní družině s mnoha výhodami, např. že se konají uvnitř budovy

a jejich dítě nemusí chodit do jiného zařízení, vedou je vychovatelé, kteří žáky znají, a také proto, že děti mají větší šanci se zájmového kroužku účastnit než v jiném zařízení, kam se hlásí vysoký počet uchazečů. Nabídka zájmových kroužků ve školní družině by měla být sestavena tak, aby rodičům vytvářela pocit kvalitně naplněného volného času jejich dětí.

Co se týče výběru zájmové činnosti ve školní družině z pohledu rodičů, často se stává, že ji za žáka vybírají sami podle svých zájmů, aniž by to s dítětem pořádně prodiskutovali. O tomto problému hovoří Janiš (2009, s. 28), jenž zdůrazňuje, že by rodiče měli nechat své dítě si svobodně vybrat, který zájmový kroužek ho z nabídky školní družiny zaujme. Stává se totiž, že rodiče upřednostňují takovou zájmovou činnost, kterou mají oni sami rádi, a proto si myslí, že je ideální i pro jejich dítě.

Výchovně-vzdělávací proces v rodině je oproti institucím, realizujícím výchovu mimo vyučování, ovlivňován zejména jistou tradicí, životním stylem doby a příslušností rodiny do společenské vrstvy, úrovní vzdělání rodičů a jejich pohledem na svět, jejich specifickým pedagogickým přesvědčením atd. (Kolář, 2015, s. 46).

Žáci navštěvující školní družinu vyrůstají v rozmanitých podmínkách uvnitř rodiny a i vychovatelky jsou ve vzájemném vztahu s jejich rodiči. Proto je nezbytné v následující podkapitole vysvětlit, co rodina v současné době představuje a jaké jsou její charakteristické znaky oproti někdejší tradiční rodině.

3.1 Charakteristika současných českých rodin

Abychom si mohli přiblížit, jaké jsou znaky současné české rodiny, je důležité nejprve vymezit, co samotný pojem rodina znamená. Její definování je velmi obtížné z důvodu vývojových proměn tradičních kritérií rodiny.

Rodina představuje společně žijící skupinu nejméně tří osob spjatou manželskými (partnerskými), pokrevními a úzkými citovými vazbami (Kolář a kol., 2012, s. 118). Konkrétněji rodinu definuje Mucha (2009, s. 151), který ji pojímá jako skupinu lidí spojenou příbuzenskými vztahy, vzniklými buď sňatkem nebo pokrevními vazbami v otcovské nebo mateřské linii, jejíž dospělí členové mají za výchovu dětí odpovědnost. Nezastupitelnou roli v rodině mají **rodiče**, kteří jsou

buď manželé nebo v dnešní době často i neoddaní partneři, zodpovědní za materiální, sociální, emocionální a pedagogické zabezpečení jejich dítěte (Kolář a kol., 2012, s. 117).

O tom, **co rodina pro dítě představuje**, co mu poskytuje a vytváří pro něj, hovoří Kraus a Hofbauer. Podle Krause (2008, s. 79) je rodina pro dítě nenahraditelnou institucí, která ovlivňuje jeho vývoj, předává mu hodnoty a je pro něj klíčová v procesu socializace. Hofbauer (2004, s. 56-57) navíc doplňuje, že rodina jako primární sociální skupina vytváří pro dítě hmotné podmínky, sociální ochranu a na formování osobnosti dítěte má vliv také vytvořením volnočasového prostředí. Realizace volného času v rodině závisí na způsobu jejího fungování, na postojích, výchově a časových a hmotných podmínkách rodičů, kteří by měli vystupovat hlavně jako inspirátoři, iniciátoři nebo spoluorganizátoři volnočasových aktivit svých dětí.

V úvodu této kapitoly je naznačeno, že se **současná rodina** od někdejší tradiční rodiny liší. Pět znaků současné rodiny uvádí Procházka (2012, s. 114), která je podle něj: 1. nukleární – tvořena rodiči a dítětem; 2. tvořena manželským nebo partnerským párem, jenž je současně otcem a matkou dítěte; 3. dvougenerační – generace otce a matky a generace dítěte; 4. intimně vztahová – má svůj „soukromý prostor“; 5. soukromě individualizovaná – sama se rozhoduje, volí a nese za své rozhodnutí zodpovědnost. Charakteristickými procesy současné české rodiny vymezující její životní styl se zabývá Kraus.

1. Podle **demografické situace** se zvyšuje věková hranice v uzavírání sňatků – u mužů z 24 na 29 let a u žen z 21 na 27 let. Značně poklesl koeficient porodnosti z 1,9 (na poč. 90. let) na cca 1,3. Je tomu tak často z důvodu, že je dítě pro oba rodiče považováno jako bariéra v jejich profesní kariéře a vlastní seberealizaci. V jiných případech je dítě vnímáno jako přepych, protože se poté předpokládá obtížnější návrat do zaměstnání, a tak se zvyšuje počet párů uvažujících jen o jednom dítěti, a nebo jsou i mladí lidé, kteří neplánují do budoucna dítě vůbec. Rostoucím trendem je i partnerské soužití bez uzavření sňatku, kdy je přes 40 % dětí narozených mimo manželství (Kraus et al., 2015, s. 27-28; Kraus, 2014, s. 127-128).

2. Významným znakem současných rodin je demografický problém vysoké **rozvodovosti**. Rozvádí se 50 % manželů, do kterých navíc nejsou započítány

rozchody nesezdaných párů, a přes 30 tisíc dětí ročně tak přichází o stálý a přímý kontakt s jedním z rodičů (Kraus, 2008, s. 85). Nezapomeňme, že pro dítě mladšího školního věku je rozpad rodiny velká zátěž. Vágnerová (2005, s. 277) uvádí, že dítě ztratí jistotu existence rodinného zázemí; jistotu ve vztahu k normám a hodnotám, které jako rodina hlásala; pocit bezpečí. Vytváří se v nich pocit ohrožení a hanby. Často je dítě ve vztahu ke svým rodičům dezorientováno, protože někteří rodiče před dítětem druhého rodiče zavrhují, a tím u něj vytvářejí pocit nejistoty. Také se mnohé děti začnou chovat znovu egocentricky a cítí se méněcenné, protože rozvod rodičů považují za svou vinu.

3. S rozvodovostí souvisí podle Krause (2008, s. 84) nárůst jednočlenných domácností a osamělých matek s dětmi, tzn. že **rodina se zmenšuje** a poté se stává méně stabilní při řešení problémů či konfliktů uvnitř rodiny.

4. Vedle toho rodina také snižuje množství a sílu vazeb se svým okolím, a proto často vzniká **izolovanost rodiny**. Rozumí se tím, že rodina je před společností uzavřená, žije více dovnitř a odpoutává se od sousedských vztahů. K tomu v některých rodinách si manželé (partneři) vedle společného rodinného života ještě vytvářejí vlastní život, jedná se o **atomizaci života rodiny**. V důsledku toho i děti si jdou vlastní cestou s vyšším předpokladem k deviantním projevům (Kraus et al., 2015, s. 34; Kraus, 2014, s. 132).

5. V kontextu s atomizací života dochází k **dezintegraci rodinného života**, kdy se členové rodiny spolu scházejí čím dál tím méně, aby si pověděli, co přes den prožili, pohovořili o radostech a problémech, které by spolu vyřešili. Častěji se stává, že se členové rodiny jen potkávají a už spolu ani nekomunikují (Kraus, 2008, s. 84). Největší dopad dezintegrace rodinného života má na děti, protože ony nejvíce hledají pevnou sociální oporu, a když ji nemají, tak si ji nejčastěji kompenzují v různých, často delikventních, partách (Kraus et al., 2015, s. 34).

6. **Demokratizace rodinného života** se dotýká sociální role rodičů, kdy prostřednictvím emancipace žen došlo k nárůstu jejich vzdělanosti a kvalifikovanosti a dosáhly práv a povinností, patřících dříve pouze mužům. S tím souvisí pokles autority mužů (otců) v rodině, což může ve výchově později přispět k rozvoji deviantního chování chlapců. Přístup rodičů k dětem je tolerantnější a jejich

vzájemný vztah je mnohem přátelštější, čehož děti mohou někdy zneužívat a může dojít i k poklesu vnímání autority (Kraus et al., 2015, s. 31; Kraus, 2014, s. 129-130).

7. Důsledkem zmíněné emancipace žen je podle Krause (2008, s. 85) tzv. **dvoukariérové manželství**. S nárůstem vzdělanosti, kvalifikovanosti a zaměstnanosti žen dochází u nich k časové zaneprázdněnosti, což někdy může směřovat i k rozpadu rodiny. Procházka (2012, s. 115) doplňuje, že na matky na rodičovské dovolené je kladen zvyšující se nátlak, aby se co nejdříve vrátily do pracovního poměru. Tento fakt se ale týká obou rodičů, kteří mnohdy nemají po práci sílu nejen na výchovu svých dětí, ale ani na řešení každodenních problémů.

8. Dále se změnila **sociálně ekonomická situace rodin** a došlo k **diferenciaci rodin**. Tím se rozumí, že se mezi rodinami vyskytují finanční rozdíly. Na jedné straně jsou rodiny s nízkými příjmy, které nemají dostatek peněz na potraviny, bydlení, oblečení, kulturu, rekreaci apod. A na straně druhé jsou rodiny žijící ve vysokém blahobytu, rodiče jsou zatíženi prací, a tak v nich dochází k tzv. „**zpeněžování dětství**“. Tzn., že děti dostávají od rodičů příliš vysoké kapesné a že mu koupí cokoli jako kompenzaci za nedostatečné trávení času s nimi. Důsledkem může být narušení rozvoje osobnosti dítěte vedoucí až k deviantnímu chování. Rizikovými jsou jistě i děti žijící v chudobě, které se snaží vyrovnat okolí a pod jistým nátlakem často jednájí kriminálně. V souvislosti se sociálně ekonomickou situací rodiny se u dětí také vyskytuje šikana, v níž se takové děti stávají jak oběťmi, tak agresory, aby si vynahradily své znevýhodnění (Kraus et al., 2015, s. 31-32; Kraus, 2014, s. 130-132).

Zmíněné jednotlivé soudobé znaky rodiny mají dopad jak na fungování celé rodiny, tak na osobnost dítěte tím, že ovlivňují úspěšnost jeho adaptace a zapojení do kolektivu. Mají vliv ale i na vztah vychovatelky a rodiny žáka, protože dobré rodinné zázemí a rodičovské vztahy jsou pro vychovatelky významné. Je proto žádoucí, aby hned od počátku docházky žáka do školní družiny byl navázán mezi rodinou a vychovatelkou přátelský vztah, a byla tak možná jejich spolupráce a komunikace, která je pro výchovně-vzdělávací činnost důležitá.

3.2 Spolupráce a komunikace mezi rodinou a vychovatelkou školní družiny

Jak bylo zmíněno v kapitole 2.4., spolupráce a komunikace vychovatelky s rodiči žáků je jednou z činností její nepřímé výchovné práce. Tyto dva procesy mezi nimi je důležité si více vysvětlit pro nastínění vzniku jejich možných vzájemných vztahů.

Úkolem vychovatelek není jen samotná výchovně-vzdělávací činnost s žáky odehrávající se ve školní družině, ale také docílení toho, aby se rodiče žáků stali součástí tohoto postupu. Hovoří o tom Pávková, Pavlíková a Hrdličková (2002, s. 33), podle nichž vychovatelky usilují ve volném čase dětí ne o odpoutání od jejich rodičů, ale o neformální a efektivní spolupráci a zapojení rodičů do výchovně-vzdělávací činnosti dětí, díky čemuž se může významně změnit rodinná výchova.

Proto musí nejprve vychovatelka s rodiči vhodným způsobem **navázat partnerský vztah**, který je podle Hájka (2003, s. 71) založen na vzájemné informovanosti, komunikaci, respektu a důvěře, že obě strany mají v úmyslu nejlepší blaho dítěte. Těthalová (2010, s. 19) uvádí, aby byla první školní den sjednána třídní schůzka s rodiči pro navázání prvního kontaktu, na které vychovatelky dostanou nejen kontaktní a potřebné údaje, ale bude také snahou získat jejich podporu pro pozdější případné řešení obtíží. A to prostřednictvím prohlídky prostor školní družiny - oddělení, v němž bude dítě po škole trávit volný čas, nebo jídelny, kde se bude dítě stravovat. Dále je důležité **ptát se rodičů** na jejich zkušenosti s dítětem, v čem dítě vyniká, co mu činí problémy, jak tráví svůj volný čas, a tím projevit k rodičům respekt. Hájek (2003, s. 72) zdůrazňuje, že je nezbytné rodičům výstižně a srozumitelně **vysvětlit výchovnou funkci školní družiny**, aby ji nepovažovali za zařízení pro ohlídání dětí, a **pobavit se společně o organizačních záležitostech** se záměrem dohodnout se na režimu školní družiny, době vyzvedávání dítěte a způsobu přípravy na vyučování. Podle Mertina (2014, s. 21) je vhodné ještě **zjistit názory rodičů na výchovně-vzdělávací proces**, co od vychovatelky očekávají, a **domluvit se s nimi na pravidlech vzájemné spolupráce** (jakou formou si budou informace předávat).

Vztah a spolupráce s rodiči je indikátorem kvality školní družiny. Pouze za podmínky spolupráce vychovatelky a rodičů, objevení společných výchovných cílů, informovanosti rodičů a možnosti podílet se na chodu školní družiny, se vytváří příznivé vnitřní klima, které je pro jejich dítě klíčové (Čapek, 2013, s. 16).

Mezi tradiční formy spolupráce mezi vychovatelkou a rodiči patří již zmíněná třídní schůzka, individuální rozhovor, telefonický nebo písemný kontakt. Obsahem **individuálního rozhovoru** jsou informace o úspěších nebo problémech dítěte, které se pokusí spolu vyřešit, o jeho specifických schopnostech, nadání v jisté oblasti, zájmovém zaměření či povahových zvláštích. Individuální rozhovor se provádí buď v konzultační hodině, v průběhu třídní schůzky, při předávání a vyzvedávání dítěte nebo po osobní dohodě. V **telefonickém** a **písemném kontaktu** se sdělují zejména závažné a podstatné informace jako stížnosti, špatné zprávy nebo organizační záležitosti. Netradiční formou spolupráce pro navázání neformálních, přátelských vztahů a získání důvěry slouží např.: dny otevřených dveří, podíl rodičů na vedení zájmových činností nebo společenské události, jako besídky, karnevaly, sportovní soutěže, plesy školy apod. (Hájek, 2003, s. 71-72).

Za kvalitu vztahu mezi vychovatelkou a rodiči je odpovědná zejména vychovatelka, protože je odborně způsobilá nejen v práci s dětmi, ale i v oblasti mezilidské komunikace, v níž se řídí **pravidly efektivní komunikace** (Pávková, 2008, s. 122). V případě problému s žákem je podmínkou úspěchu jeho řešení sdělit rodičům nejprve pozitivní (případně neutrální) stránky osobnosti žáka a až poté taktně, slušně a cíleně informovat rodiče o jeho negativních jevech, které musí být konkrétní, vztahující se k jednání nebo určitému rysu osobnosti (ne k celkové jeho osobnosti), a zdůraznit, že její kritické hodnocení je subjektivní (Hájek, 2003, s. 71). V další fázi úspěšného rozhovoru musí zaznít argumentace na postoj či vyjádření vychovatelky, aby byly vysvětleny souvislosti, příčiny a podmínky určitého problému a nastala tak pro rodiče možnost vstoupit do rozhovoru. V poslední fázi se musí zveřejnit všechna fakta, rodičům nic nezamlčovat a na závěr provést rekapitulaci problému a dohodnout se s nimi na řešení (Čapek, 2013, s. 143-144).

Pro úspěšné vyřešení problému by podle Mertina (2014, s. 21) po celou dobu rozhovoru měla mít vychovatelka přátelský pohled a úsměv a nejprve se měla rodičů zeptat, co si o dané situaci myslí. Poté jim teprve sdělit informace o postupu, jak

daný problém bude řešit, a na závěr jim poskytnout pomoc. V neposlední řadě by rodiče měli být informováni o tom, jak bude vychovatelka postupovat v případě, když se nedohodnou na společné spolupráci.

V některých případech může dojít při komunikaci k **nedorozumění** a někdy i ke **konfliktu s rodiči** žáka. Mertin (2014, s. 21-22) uvádí, že někdy může žák popsat situaci ve svůj prospěch vůči vychovateli, nebo si může dokonce vymýšlet či lhát. Potom rodiče dítě brání, že mu vychovatelka křivdila. Jestliže rodiče na vychovatelku zaútočí až příliš, vzniká v tomto okamžiku konflikt. V tu chvíli by měla vychovatelka upozornit, a jestliže se rodiče neuklidní, rozhovor bezprostředně ukončit a odkázat na jiný termín nebo v posledním případě na vedení školy (pouze za absolutní jistoty, že ji jednoznačně podpoří při stížnosti rodiče) a ubezpečit, že se příště určitě domluví. O **pravidlech komunikace, jak předejít konfliktu** hovoří Čáp (2014, s. 23), podle nějž by si vychovatelka měla uvědomit, že když rodič přijde do školní družiny, tak spolupracovat chce, i přestože si stěžuje, kritizuje ji, zvyšuje hlas nebo ji i uráží. Zde se ale nesmí dostat do protiútoků, naopak má vyjádřit porozumění důležitosti situace, ocenit ho za to, že přišel, a povědět, že chce znát kontext, aby společně našli řešení, a že si průběžně bude psát poznámky.

Podmínkou úspěšné komunikace je také dostatečná průběžná **informovanost rodičů**, jejímž obsahem může být plánovaná výchovně-vzdělávací činnost na týden/měsíc, ocenění konkrétních žáků za výhru v soutěži či v jiném úspěchu, fotografie z uplynulých akcí, aktuální připravované změny, poděkování rodičům, žádost rodičům apod., prostřednictvím nástěnek u vchodu do školní družiny či webových stránek školy (Krejslová, 2008, s. 48). Pro příznivé povědomí o školní družině je dobré rodiče informovat o vykonaných aktivitách prostřednictvím **prezentace výsledků činnosti školní družiny**. O tom hovoří Hájek (2003, s. 80), jenž klade důraz zejména na prezentaci rukodělné a výtvarné činnosti, jejíž produkty jako výkresy, výrobky, dárky, přáníčka budou i s náležitými podpisy na výstavce dostupné rodičům žáků, např. ve vestibulu nebo oknech školní družiny. Dárky, přáníčka nebo obyčejové předměty k Vánocům, k Velikonocům, ke Dni matek posilují zejména citovou vazbu mezi žáky a jejich rodiči či prarodiči, čímž je vyvoláno i pozitivní hodnocení školní družiny.

Pro lepší vzájemné porozumění může pomoci větší otevřenost školní družiny vůči rodičům tak, že se bude snažit získat od rodičů zpětnou vazbu a další přínosné informace prostřednictvím např. dotazníkového šetření mezi rodiči (Hájek, 2003, s. 72).

V této kapitole byl nastíněn vztah mezi rodinou a školní družinou, konkrétně jak rodiče v dnešní době vnímají funkci školní družiny a naopak, co jim školní družina poskytuje. Dále jsou charakterizovány současné české rodiny, z nichž žáci pocházejí, a jaké jsou způsoby spolupráce a komunikace mezi rodinou a vychovatelkou. Rodiče by měli být také na začátku vztahu se školní družinou seznámeni s jejími prostory z hlediska hygieny, pedagogické stránky a estetiky. Tím se rozumí, jak jsou prostory velké, čisté, teplé, vybavené, vyzdobené atd., a právě o tom pojednává následující kapitola.

4. Podmínky prostředí ve školní družině

Aby výchovně-vzdělávací činnost ve školní družině byla úspěšná, musí být splněny podmínky prostředí odpovídající vybavením a uspořádáním potřebám žáků mladšího školního věku. V této kapitole je nejprve prostředí školní družiny charakterizováno obecně, a poté je popsáno prostředí konkrétní vybrané školní družiny, v níž se uskutečnilo výzkumné šetření.

Prostory ve školní družině by měly být v souladu s hygienickými, pedagogickými a estetickými požadavky. Z **hygienické stránky** by měla být dodržena velikost prostoru v souvislosti s počtem žáků, čistota, větrání, teplota a vlhkost vzduchu, hlučnost, vybavení nábytkem atd. (Pávková, 2008, s. 121). Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, § 4 odst. 2 stanovuje nejméně 1,65 m² prostoru na jednoho žáka. Podle této vyhlášky § 4 odst. 4 musí podlaha odpovídat charakteru činnosti a musí být snadno čistitelná. V souvislosti s tím Hájek (2003, s. 44) doplňuje, aby podlaha odpovídala druhu činnosti a byla lehce čistitelná. Proto je žádoucí, aby většina místnosti (zejména kde se maluje, modeluje a pracuje s materiálem) byla pokryta linoleem a koberec byl jen v části místnosti určené pro volný pohyb a hry.

Z **pedagogické stránky** by prostory a jejich vybavení měly být v souladu s výchovnými cíli, s jednotlivými druhy činností a funkcemi školní družiny a měly by odpovídat věku žáků. Protože se ve školní družině uskutečňuje výchova mimo vyučování, je zásadou, aby uspořádání nábytku v tomto prostoru bylo odlišné od typicky školského nábytku (Pávková, 2008, s. 121). Hlavním kritériem nábytku je bezpečnost a volnost žáků pro jejich pohyb a činnosti a také by měl odpovídat jejich výšce. Měl by být rozmístěn tak, aby na sebe viděli a mohli spolu komunikovat – to platí zejména v průběhu zájmových činností. **Estetické kritérium** prostředí zahrnuje výzdobu, k níž se použijí výsledky tvoření žáků. Měla by být pravidelně plánovaných námětů obměňována a je vhodné, aby se na realizaci úpravy prostředí podíleli i žáci. Pokud má školní družina k dispozici i venkovní prostor, tak ten by měl být pro žáky také esteticky upraven prostřednictvím pískoviště, prolézaček, houpaček, košů na házení, dopravním hřištěm apod. (Hájek, 2003, s. 44-45).

4.1 Popis prostředí Školní družiny Benešov, Jiráskova 888

Věcná a prostorová stránka

Školní družina Benešov, Jiráskova 888 představuje se Základní školou Benešov, Jiráskova 888 jednu příspěvkovou organizaci (Základní škola Benešov, Jiráskova 888, 2014, s. 478). Školní družina je umístěna vedle školy v samostatné budově spojené se školní jídelnou. Má výhodné umístění v blízkosti autobusového a vlakového nádraží, to usnadňuje dojíždění žáků a zaměstnanců. Navíc se nachází v bezprostřední blízkosti zájmových institucí, jako jsou dům dětí a mládeže a Základní umělecká škola Josefa Suka, proto je pro žáky možný snadný a bezpečný přesun mezi budovami (Základní škola Benešov, Jiráskova 888, 2013, s. 7).

Dle **architektonického řešení** je školní družina dvoupodlažní budova, jež je zvenku standardně moderní. Spolu se školní jídelnou má ve všech místnostech plastová okna a nově vyměněné vstupní dveře. Je středně velká, s kapacitou 200 žáků. Budově nenáleží vlastní zahrada. Pro zájmové činnosti má možnost využívat školní sportovní halu a školní hřiště v bezprostřední blízkosti školní družiny.

Co se týče **materiálních podmínek**, tak školní družina disponuje osmi odděleními, kanceláří, kuchyňkou, šatnami a sociálním zařízením. Všechny místnosti jsou čisté a čistitelné, s odpovídající teplotou, vlhkostí i osvětlením a jsou vybavené odpovídajícím nábytkem a pravidelně obměňovanými pomůckami, hrami, stavebnicemi, hračkami a výzdobou (Základní škola Benešov, Jiráskova 888, 2013, s. 479-480).

Z **estetického hlediska** je prostředí oddělení, chodeb, šaten a hlavního vstupu barevné, s velkým množstvím květin, nástěnek a oken vyzdobenými výkresy a výtvary žáků. Z **technického hlediska** je ve vstupní hale do školní družiny z bezpečnostních důvodů nainstalována kamera a spolu s tím na každém oddělení je monitor, aby vychovatelky při vyzvedávání žáků ze školní družiny viděly, zda se skutečně jedná o rodiče dítěte. Na čtyřech odděleních je pro žáky televizor, určený pro občasné hromadné sledování pohádek, a v obou podlažích je dataprojektor. V kanceláři je pro vychovatelky jeden počítač využívaný pro pracovní účely.

Osobnostní a vztahová stránka

V souvislosti s **personálními podmínkami** pedagogické působení zajišťuje zástupce pro výchovu mimo vyučování, který zaujímá funkci vedoucí vychovatelky školní družiny, a sedm plně odborně kvalifikovaných vychovatelek s průměrnou praxí 23 let. Vychovatelky svou odbornost prohlubují pravidelnou účastí dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a samostudiem (Základní škola Benešov, Jiráskova 888, 2013, s. 480).

Tab. č. 1: Personální zabezpečení chodu školní družiny 2014/2015

Oddělení	Jméno vychovatelky	Třída	Počet žáků k 1.9.2014	Počet žáků k 26.6.2015	Důvod odhlášení	Důvod přihlášení
1. oddělení	XXX	2.C	25	25	-	-
2. oddělení	XXX	1.B, 3.C	25	25	-	-
3. oddělení	XXX	3.A, 3.B	21	19	rod. důvody	-
4. oddělení	XXX	1.A, 3.C	25	24	odstěhoval se	-
5. oddělení	XXX	2.A	25	24	rod. důvody	-
6. oddělení	XXX	1.D, 3.C	26	25	odstěhoval se	-
7. oddělení	XXX	1.C, 3.C	25	26	-	volné místo
8. oddělení	XXX	2.B	28	27	odstěhoval se	-
Celkem žáků	-	-	200	195	-	-

(Základní škola Benešov, Jiráskova 888, 2015, s. 20)

Podmínkou pro přijetí uchazeče je přijetí do Základní školy Benešov, Jiráskova 888 za dodržení kapacity školní družiny (max. 200 žáků). Přednost mají žáci prvních a druhých ročníků a v případě volné kapacity jsou přijímáni i žáci třetího ročníku. Přijati jsou na základě podané písemné přihlášky (viz příloha A), do níž zákonní zástupci písemně sdělí rozsah docházky a způsob odchodu ze školní družiny (Základní škola Benešov, Jiráskova 888, 2013, s. 479).

Z hlediska **psycho-sociálních podmínek** má školní družina stanovenou dosáhnout:

- pohody v prostředí a příznivého sociálního klimatu – vychovatelka učí žáky otevřenosti, úctě, toleranci a pomoci druhému
- respektování potřeb žáka – organizováním činnosti vycházející ze zájmů žáků
- věkové přiměřenosti a motivujícího hodnocení – vychovatelka respektuje individualitu žáků a jejich možnosti a schopnosti
- ochrany před násilím, šikanou a dalšími patologickými jevy - prostřednictvím pedagogického působení vychovatelky
- spoluúčasti na životě zařízení – možnost žáků podílet se na řízení a hodnocení společně plánovaných činností
- včasné informovanosti – žáků a jejich zákonných zástupců o činnostech ve školní družině (Základní škola Benešov, Jiráskova 888, 2013, s. 481).

Vychovatelky se svou činností snaží v žácích podnítit aktivní zájem o okolí, sociální kontakty, komunikaci, chuť dívat se kolem sebe a vnímat podněty, dále také rozvíjejí jejich zvědavost a odvalu projevit se, již do určité míry oceňují. Prostřednictvím zájmové činnosti ve školní družině vychovatelky dbají na plnění průřezových témat dle ŠVP pro ZŠ a rozvoj klíčových kompetencí u žáků, jimiž je kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní (Základní škola Benešov, Jiráskova 888, 2013, s. 480-482).

V příloze B – Vnitřní řád Školní družiny Základní školy Benešov, Jiráskova 888 poskytuje více informací o organizaci a provozu školní družiny, docházce do školní družiny, přihlašování a odhlašování žáka ze školní družiny, pravidlech chování žáků při činnostech školní družiny, bezpečnosti a ochraně zdraví žáků ve školní družině, pitném režimu, činnosti školní družiny, režimu školní družiny a její dokumentaci.

V této kapitole byla popsána prostorová stránka školní družiny obecně a poté konkrétní vybrané školní družiny, v níž se uskutečnilo výzkumné šetření. A právě o něm pojednává následující kapitola.

5. Výzkumné šetření

Cílem výzkumného šetření je nalézt odpovědi na otázky, které se týkají hodnocení školní družiny z pohledu současných rodičů žáků. Zaměřuji se zde na zjištění jejich spokojenosti a informovanosti o školní družině, na to, co od školní družiny očekávají, a to prostřednictvím kvantitativní metody písemného dotazníku.

Nejdříve je výzkumné šetření představeno z metodologického hlediska a poté jsou interpretována data z dotazníků vyplněných rodiči žáků docházejících do školní družiny, která byla získávána v období tří týdnů v dubnu 2015.

Výsledky získané z tohoto výzkumného šetření budou zpětnou vazbou pro školní družinu, v níž se výzkumné šetření uskutečnilo, ke zkvalitnění její činnosti.

5.1 Výzkumné cíle a hypotézy

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jak hodnotí školní družinu současní rodiče žáků. Pro dotazování rodičů jsou stanoveny tyto dílčí výzkumné cíle:

1. zjistit celkovou spokojenost se školní družinou, s níž souvisí jejich spokojenost s přístupem vychovatelek, s materiálním vybavením a organizací stravování,
2. zjistit spokojenost s výchovně-vzdělávací činností školní družiny, jestli nabídka činností je dostatečně pestrá a jestli jsou spokojeny i jejich děti,
3. zjistit, jestli jsou dostatečně informováni o nabídce činností školní družiny a jestli se o ni sami zajímají,
4. zjistit, zda je vychovatelka dostatečně informuje o jejich dítěti a spolupracuje s nimi při řešení jeho výchovných problémů, a jestli informuje samotné jejich dítě,
5. zjistit očekávání rodičů od funkcí školní družiny jestli očekávají rozvíjení talentu dítěte a jeho znalostí ze školy.

Jelikož doposud nebylo prováděno příliš mnoho výzkumů na toto téma, při stanovení a formulování hypotéz jsem vycházela z výzkumných šetření

v bakalářské práci Stejskalové, Vyoralčkové, Baumrukové zabývající se pohledem rodičů na práci školní družiny. V závěru výzkumného šetření budou hypotézy zhodnoceny.

H1: Více než 60 % rodičů je se školní družinou spokojeno. Hypotéza je stanovena na základě výzkumného šetření již výše všech tří zmíněných bakalářských prací. Podle Stejskalové (2014, s. 35) 62 % respondentů, podle Vyoralčkové (2011, s. 41) 59 % respondentů a podle Baumrukové (2011, s. 32) 72 % dotázaných rodičů jsou celkově spokojeni se školní družinou. Tato hypotéza je z dotazníku sycena položkami č. 5, 24. Doplnují ji dále položky č. 7, 8, 9,

H2: Když dítě rádo navštěvuje školní družinu, tak do stejné míry jsou jeho rodiče se školní družinou spokojeni. Při tvorbě této hypotézy vycházím z výzkumných šetření bakalářské práce Stejskalové a Baumrukové, kdy mě zajímá, jaký je vztah mezi spokojeností rodičů se školní družinou a jejich pohledem na oblibu pobytu jejich dítěte ve školní družině. V těchto výzkumných šetřeních vyšel téměř shodný procentuální podíl spokojenosti dítěte a jeho rodičů. Stejskalová (2014, s. 35-36) uvádí, že 60 % dětí z pohledu jejich rodičů chodí rádo do školní družiny a 62 % rodičů je se školní družinou spokojeno. Stejně tak Baumruková (2011, s. 32-33) uvádí, že 75 % dětí z pohledu jejich rodičů navštěvuje rádo školní družinu a 72 % jejich rodičů jsou celkově se školní družinou spokojeni. Tato hypotéza je sycena položkami č. 5, 6.

H3: Děti více než 80 % respondentů, pro které je nabídka zájmových kroužků dostatečně zajímavá, navštěvují zájmový kroužek nabízený školní družinou. U této hypotézy mě zajímá, jaký je vztah mezi pestrou nabídkou zájmových kroužků školní družiny a využitím této příležitosti rodiči, že své dítě na zájmový kroužek ve školní družině přihlásí. Hypotéza je vytvořena na základě výzkumného šetření Vyoralčkové (2011, s. 33-34), která uvádí, že 97 % dětí dotazovaných rodičů navštěvuje zájmový kroužek v rámci školní družiny a pro 93 % dotazovaných rodičů je nabídka zájmových kroužků dostatečně zajímavá, tedy jsou s ní spokojeni. Tato hypotéza je sycena položkami č. 16, 17. Doplnují ji dále položky č. 15, 18, 19.

H4: *Alespoň 50 % rodičů považují spolupráci se školní družinou za výbornou.* Hypotéza je stanovena na základě výzkumného šetření Baumrukové (2011, s. 37-38), jež uvádí, že 56 % dotazovaných rodičů je od vychovatelky dostatečně informováno o činnosti a chování jejich dítěte a v souvislosti s tím podle 64 % dotazovaných rodičů s nimi školní družina spolupracuje při řešení kázeňských problémů jejich dítěte. Tato hypotéza je sycena položkami č. 11, 12. Doplňují ji dále položky č. 10, 13, 14 zaměřené na informovanost rodičů, což s jejich vzájemnou spoluprací také souvisí. Jedná se o informovanost o dění ve školní družině od jejich dítěte, informovanost o nabídce činností (měsíčním plánu, společných akcí) školní družiny a jestli se rodiče sami informují o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny, např. prostřednictvím nástěnek poskytnuté školní družinou.

H5: *Nejčastějším očekáváním rodičů pro přihlášení jejich dítěte do školní družiny je, aby bylo dítě po skončení vyučování pod odborným dohledem.* Při tvorbě této hypotézy jsem vycházela z výzkumného šetření Stejskalové (2014, s. 33), z něž vyplynulo, že 89 % dotazovaných rodičů za hlavní význam školní družiny považuje zajištění bezpečnosti, péče a dohledu nad jejich dítětem v době zaměstnání. Tato hypotéza je sycena položkou č. 20. Doplňují ji dále položky č. 21, 22, 23.

5.2 Výzkumné metody a průběh šetření

Pro kvantitativní výzkumné šetření byla zvolena metoda anonymního **písemného dotazníku**, jenž dle Gavory (2010, s. 121) je „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.“ Reichel (2009, s. 119-120) uvádí, že obsahuje převážně uzavřené, několik polouzavřených a jen výjimečně několik málo otevřených otázek. Chráska (2007, s. 169-170) doporučuje držet se pravidel, zásad a požadavků na konstrukci dotazníku, např. formulovat srozumitelné, stručné a jednoznačné položky, vyvarovat se sugestivním položkám a tázání se „proč“, motivovat respondenty k ochotě spolupracovat, nezapomenout uvést jasné pokyny k vyplňování dotazníku a položky v dotazníku řadit psychologicky.

Před sběrem dat výzkumného šetření byl uskutečněn předvýzkum na osmi náhodně vybraných respondentech (rodičích žáků docházejících do školní družiny) pro ověření správnosti, srozumitelnosti a vhodnosti formulace položek a zjištění, jestli jsou vybraní respondenti ochotni se výzkumného šetření zúčastnit. Tito respondenti nebyli do výzkumného šetření zahrnuti. Po vyhodnocení položek předvýzkumu zásadní korektura nebyla nutná.

Výzkumné šetření se uskutečnilo v prvních třech týdnech v dubnu 2015, kdy byly předány písemné dotazníky vychovatelkám všech oddělení školní družiny, které ho rozdaly osobně všem rodičům při vyzvedávání jejich dítěte ze školní družiny. V případě, že žák opouštěl školní družinu sám, předal písemný dotazník svým rodičům doma. Aby byla zachována anonymita respondentů při navrácení vyplněných dotazníků, byla ve vstupní hale školní družiny připravena označená schránka, do níž byly dotazníky vhozeny. Na konci dubna 2015 proběhlo shromáždění dat. Výzkumné šetření se uskutečnilo s předstihem z toho důvodu, že ke konci školního roku bude hodnocení školní družiny (zejména ze strany rodičů žáků 1. tříd) více vypovídající než na počátku školního roku.

Ve vstupní části dotazníku je v hlavičce stručně představen autor a vysvětlen cíl dotazníku pro zdůraznění významu jeho odpovědí. Dále jsou sděleny pokyny, čas nutný k jeho vyplnění a zdůraznění anonymity respondenta. Aby byl respondent pro vyplnění dotazníku motivován, je uvedeno, že výsledky dotazníku budou použity nejen pro mou diplomovou práci, ale budou i zpětnou vazbou pro školní družinu ke zkvalitnění její činnosti, což by poté mělo vliv i na výchovně-vzdělávací působení na jejich dítě.

Dotazník je složen celkem z 24 položek, z nichž 21 položek je uzavřených, 2 položky polouzavřené a 1 položka je otevřená. První čtyři položky v dotazníku zjišťují sociodemografické znaky (pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, lokalitu bydliště). U tří položek bylo možné uvést více variant odpovědí. Dotazníkové šetření obsahuje některé položky, které byly součástí dotazníku z knihy Školní družina (Hájek, 2003) (viz příloha C).

Na konci dotazníku je pro respondenta uvedena žádost, aby vyplněný dotazník vhodil do označené schránky u vchodu do školní družiny. Dále je doplněno,

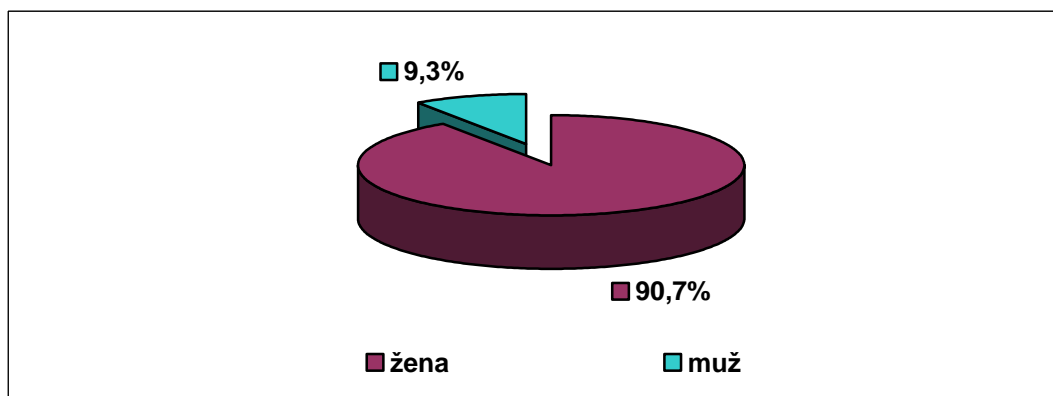
že pokud bude mít respondent nějaké připomínky k dotazníku, může je napsat. Na závěr je poděkování respondentům za vyplnění dotazníku.

Vyplnění dotazníku zabralo cca 10 minut času. Celkový počet rozdaných dotazníků bylo 200, tzn. že ho obdrželi všichni rodiče dětí přihlášených do školní družiny. Dotazník odevzdalo celkem 107 respondentů, tj. návratnost byla 53,5 %. Celkem 104 respondentů vyplnilo správně celý dotazník, 1 respondent nevyplnil 4. stranu dotazníku (tzn. položku č. 19. – 24.), 1 respondent nevyplnil 3. a 4. stranu dotazníku (tzn. položku č. 13. – 24.) a 1 respondent neuvedl odpověď na položku č. 13. Do výzkumného šetření bylo zahrnuto všech 107 dotazníků s ohledem na dostupnou odpověď položky.

5.3 Charakteristika výzkumného vzorku

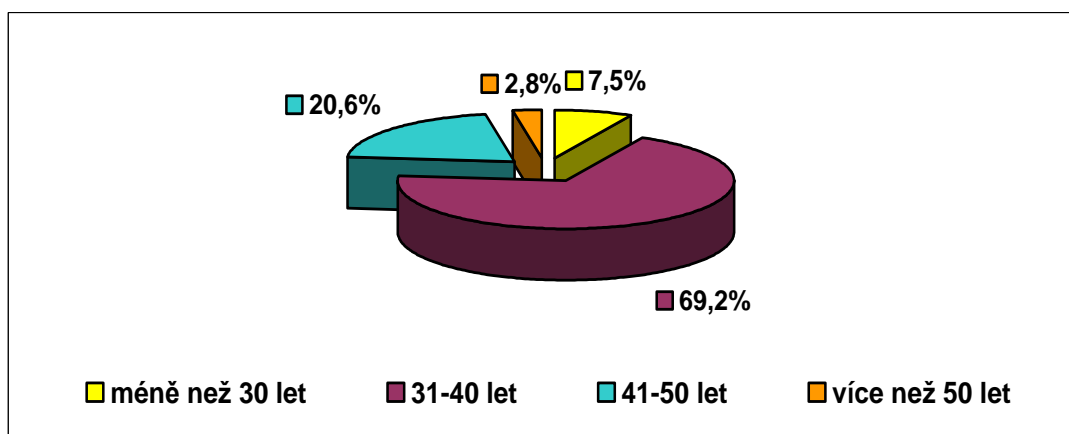
Cílovou skupinou jsou rodiče dětí přihlášených do Školní družiny Benešov, Jiráskova 888. V grafu č. 1 je znázorněno rozdělení respondentů podle pohlaví. V kategorii žena se nacházelo 97 respondentů (tj. 90,7 %). V kategorii muž bylo zastoupeno 10 respondentů (tj. 9,3 %).

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

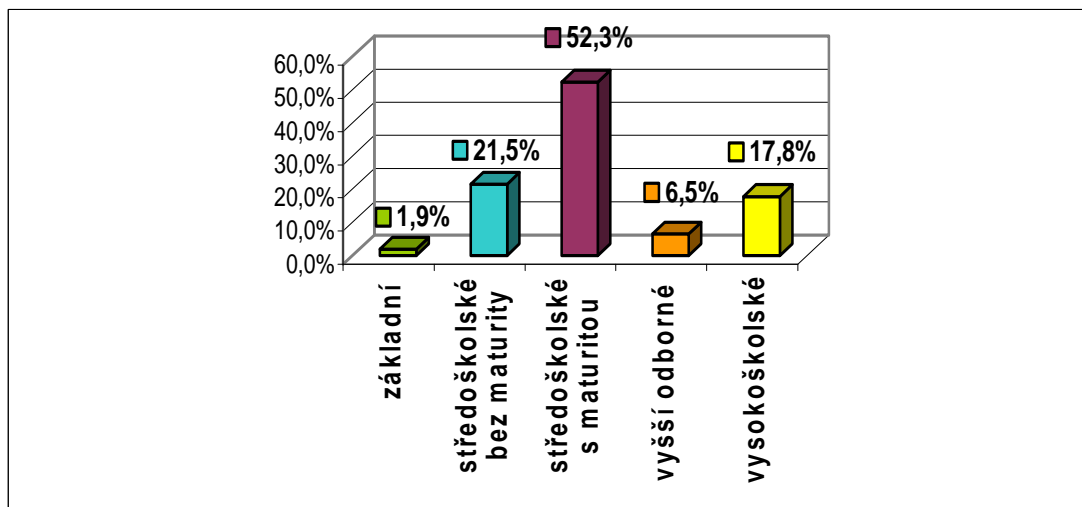
Respondenti byli zařazeni celkem do čtyř věkových skupin. Dle grafu č. 2 ve věkové kategorii méně než 30 let se nacházelo pouze 8 dotazovaných rodičů (tj. 7,5 %). V kategorii 31-40 let bylo zastoupeno 74 respondentů (tj. 69,2 %). Další kategorii 41-50 let tvořilo 22 dotazovaných rodičů (tj. 20,6 %). Poslední, nejméně zastoupená věková kategorie více než 50 let se stávala ze 3 respondentů (tj. 2,8 %).

Graf č. 2: Věková struktura respondentů

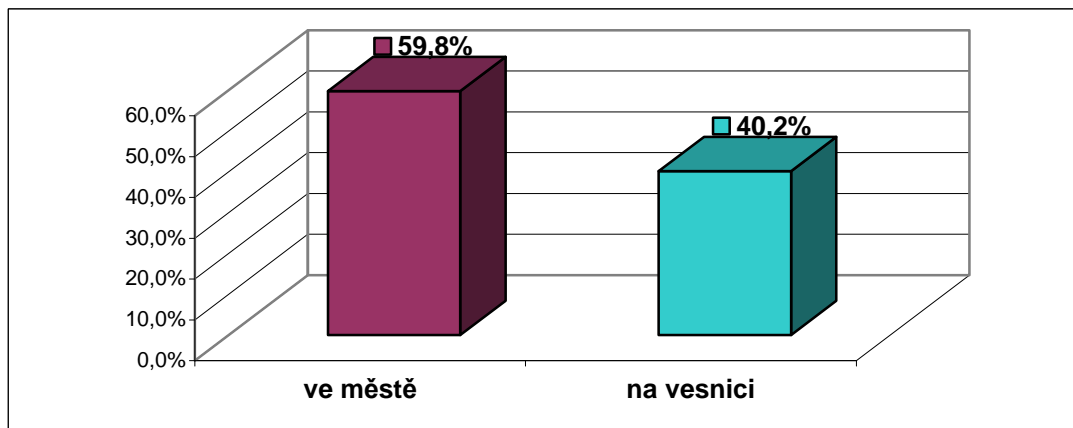
Dále byli respondenti zařazeni do celkem pěti kategorií podle nejvyššího dosaženého vzdělání. Základní školu uvedli pouze 2 respondenti (tj. 1,9 %). Středoškolské vzdělání bez maturity má 23 respondentů (tj. 21,5 %). Nejvíce respondentů dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou (56, tj. 52,3 %). Celkem 7 dotazovaných rodičů (tj. 6,5 %) má vyšší odborné vzdělání. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 19 respondentů (tj. 17,8 %), (viz graf č. 3 na následující straně).

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

V grafu č. 4 je znázorněno rozdělení respondentů dle lokality jejich bydliště. Ve městě bydlí 64 respondentů (tj. 59,8 %) a na vesnici 43 respondentů (tj. 40,2 %).

Graf č. 4: Lokalita bydliště

5.4 Vyhodnocení dotazníku

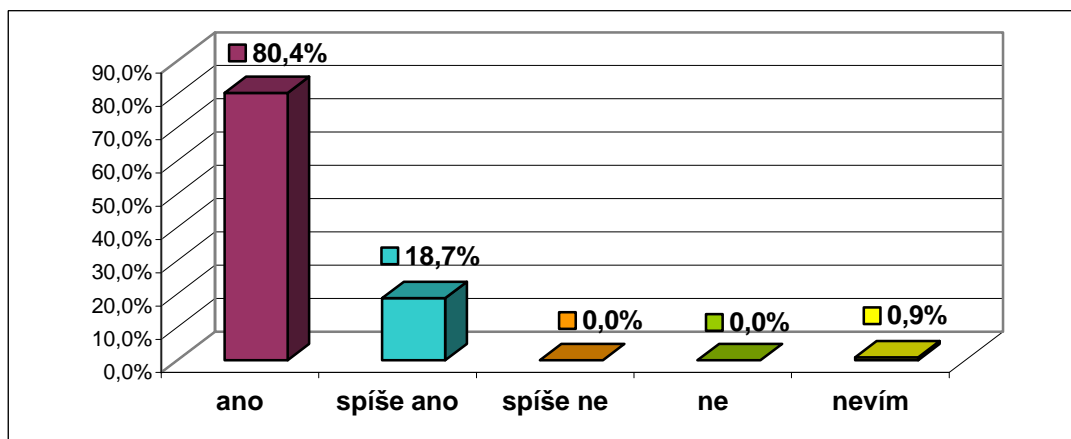
V této podkapitole jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření, které se zabývají konkrétními položkami vztahujícími se k problematice hodnocení školní družiny z pohledu rodičů žáků.

Položka č. 5: Jste celkově spokojeni se ŠD?

V této úvodní položce 86 respondentů (tj. 80,4 %) uvedlo, že jsou se školní družinou spokojeni a 20 respondentů (tj. 18,7 %) odpovědělo, že spíše ano. Pouze 1 z dotazovaných rodičů (tj. 0,9 %) uvedl, že neví, zda-li je se školní družinou jako celkem spokojen. Možnosti, že se školní družinou je spíše nespokojen nebo není spokojen, nevyužil žádný z dotazovaných rodičů (tj. 0,0 %), (viz graf č. 5).

Ze srovnání rozdílů podle věkové struktury respondentů vyplynulo, že se vyskytují významné rozdíly v celkové spokojenosti se školní družinou, kdy respondenti ve věku více než 50 let jsou se školní družinou nejspokojenější. Zatímco respondenti ve věku méně než 30 let uvedli spokojenost se školní družinou v 62,5 % (tj. 5 z 8 dotazovaných rodičů), tak se spokojenost s postupem věku zvyšovala. Celkem 79,7 % respondentů ve věku 31-40 let (tj. 59 ze 74 dotazovaných rodičů) je spokojeno se školní družinou. Ještě více spokojenější jsou respondenti ve věku 41-50 let v zastoupení 86,4 % (tj. 19 z 22 dotazovaných rodičů). Respondenti ve věku více než 50 let jsou na 100% (tj. 3 ze 3 dotazovaných rodičů).

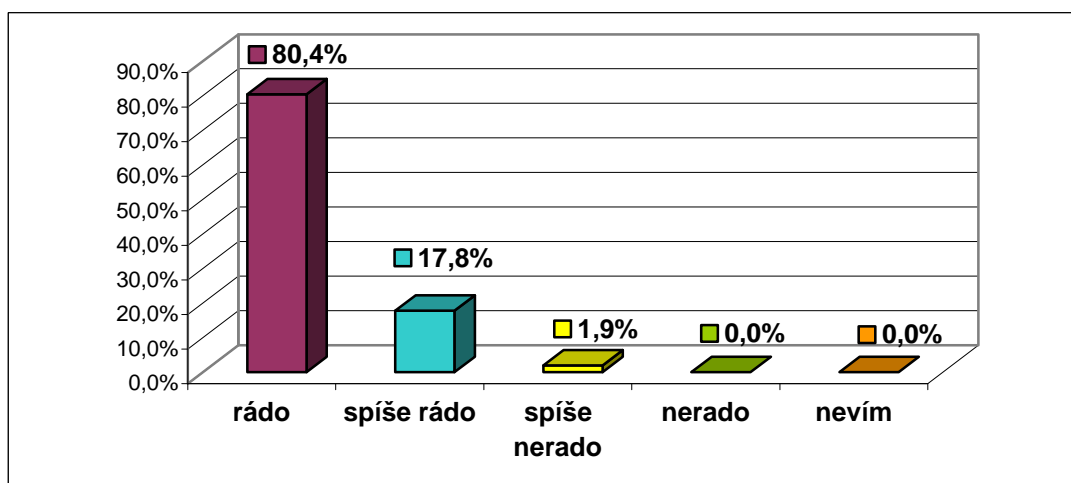
Graf č. 5: Jste celkově spokojeni se ŠD?

Položka č. 6: Chodí Vaše dítě rádo do ŠD?

Celkem 86 respondentů (tj. 80,4 %) uvedlo, že jejich dítě chodí do školní družiny rádo. Spíše rádo navštěvuje dítě školní družinu podle 19 dotazovaných rodičů (tj. 17,8 %). Pouze 2 respondenti (tj. 1,9 %) se domnívají, že jejich dítě do školní družiny chodí spíše nerado. Jedná se tudíž o dvě děti z dotazovaných rodičů. Možnosti, že dítě dotazovaných rodičů chodí do školní družiny nerado a nebo že nevědí, nevyužil žádný respondent (tj. 0,0 %). Údaje jsou vyobrazeny v grafu č. 6.

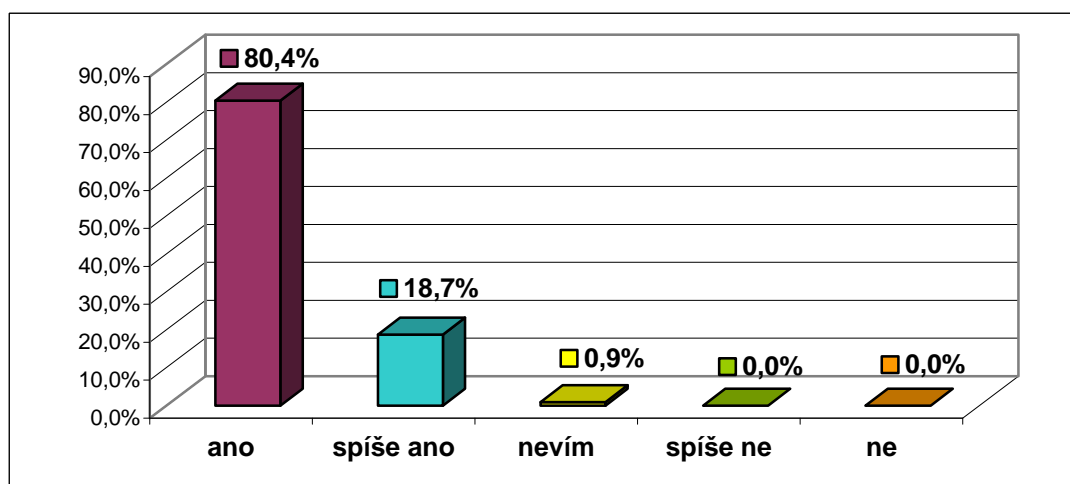
Graf č. 6: Chodí Vaše dítě rádo do ŠD?

Položka č. 7: Jste spokojeni s přístupem a jednáním vychovatelek ve ŠD?

Celkem 86 respondentů (tj. 80,4 %) uvedlo, že jsou spokojeni s přístupem a jednáním vychovatelek ve školní družině. Spíše spokojeno je 20 dotazovaných rodičů (tj. 18,7 %) a pouze 1 respondent (tj. 0,9 %) uvedl, že neví. Naopak, možnosti spíše nejsou nebo nejsou spokojeni s přístupem a jednáním vychovatelek ve školní družině neuvedl žádný z dotazovaných rodičů (tj. 0,0 %), (viz graf č. 7).

Graf č. 7: Jste spokojeni s přístupem a jednáním vychovatelek ve ŠD?

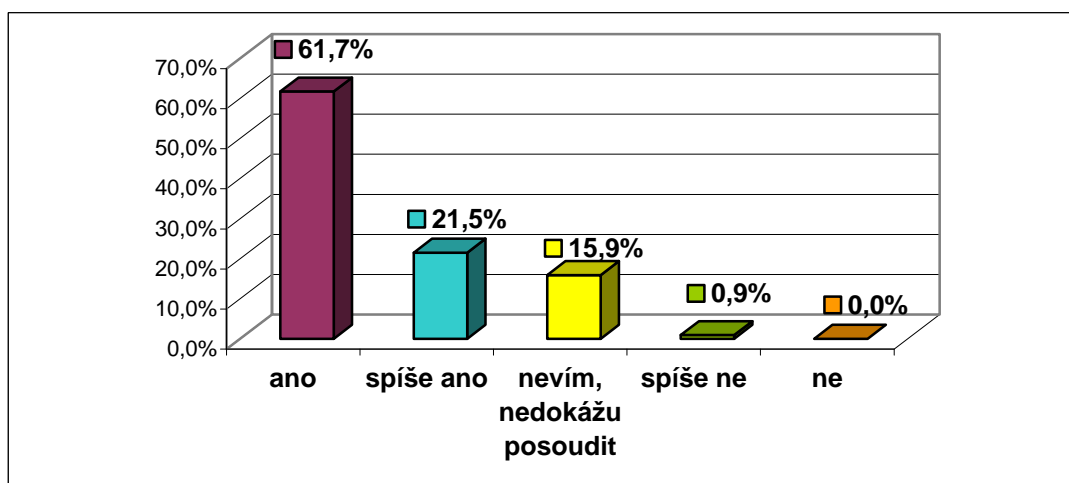

Tato položka měla možnost i otevřené odpovědi, kterou využili 2 respondenti (tj. 1,9 %). Respondent č. 1, který uvedl, že je spíše spokojený s přístupem a jednáním vychovatelek, doplnil: „Nesouhlasím s pouštěním televize nebo DVD (ani s pohádkami). Raději bych upřednostňovala volnou hru dětí, pokud se opravdu nedá jít ven.“ Stejně tak respondent č. 2, který odpověděl, že je spíše spokojen, doplnil: „Nezavolá, když je dítěti špatně, jen si má lehnout.“

Položka č. 8: Jste spokojeni s vybavením ŠD (pomůcky, hračky, nábytek)?

Dle grafu č. 8 celkem 66 respondentů (tj. 61,7 %) je spokojeno s vybavením (pomůckami, hračkami, nábytkem) školní družiny. 23 respondentů (tj. 21,5 %) uvedlo, že jsou s vybavením školní družiny spíše spokojeni. Spokojenost s vybavením školní družiny neví a nedokáže posoudit 17 dotazovaných rodičů (tj. 15,9 %) a pouze 1 respondent (tj. 0,9 %) odpověděl, že s vybavením školní družiny spíše spokojený není. Nespokojenost s vybavením školní družiny nevyjádřil žádný z dotazovaných rodičů (tj. 0,0 %).

Graf č. 8: Jste spokojeni s vybavením ŠD (pomůcky, hračky, nábytek)?

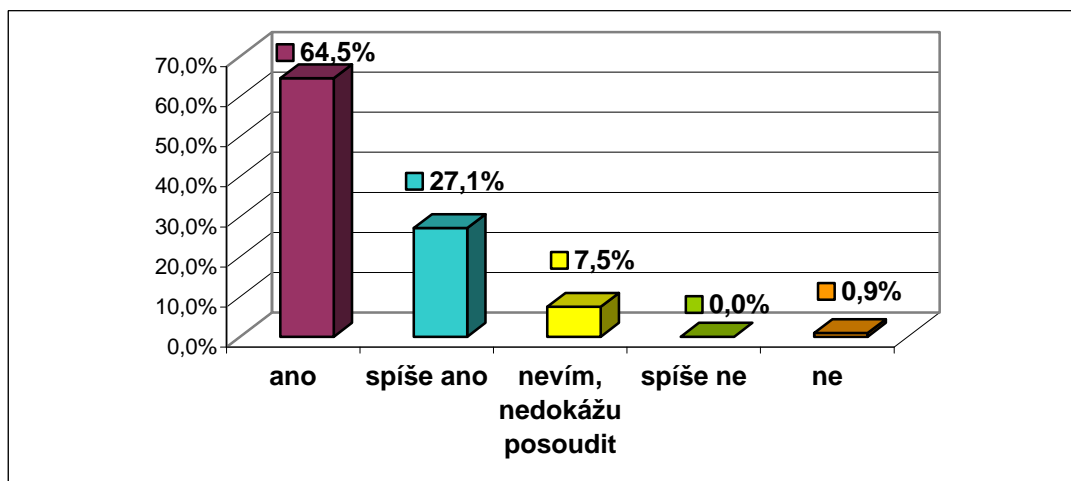

Tato položka měla možnost i otevřené odpovědi, kterou využil 1 respondent (tj. 0,9 %), který uvedl, že neví, zda je spokojen s vybavením školní družiny a nedokáže to posoudit proto, že: „Do družiny se nesmí a 1h na začátku školního roku žádný větší přehled o vybavení ŠD neumožňuje.“

Položka č. 9: Jste spokojeni s organizací stravování?

S organizací stravování ve školní družině je spokojeno 69 respondentů (tj. 64,5 %). 29 dotazovaných rodičů (tj. 27,1 %) jsou spokojeni s organizací stravování, ale mohlo by to být ještě lepší. Spokojenost s organizací stravování neví a nedokáže posoudit 8 respondentů (tj. 7,5 %). Pouze 1 respondent (tj. 0,9 %) uvedl, že není spokojený s organizací stravování. Možnost odpovědi, že je spíše nespokojen s organizací stravování, nevyužil žádný z dotazovaných rodičů (tj. 0,0 %). Údaje jsou vyobrazeny v grafu č. 9.

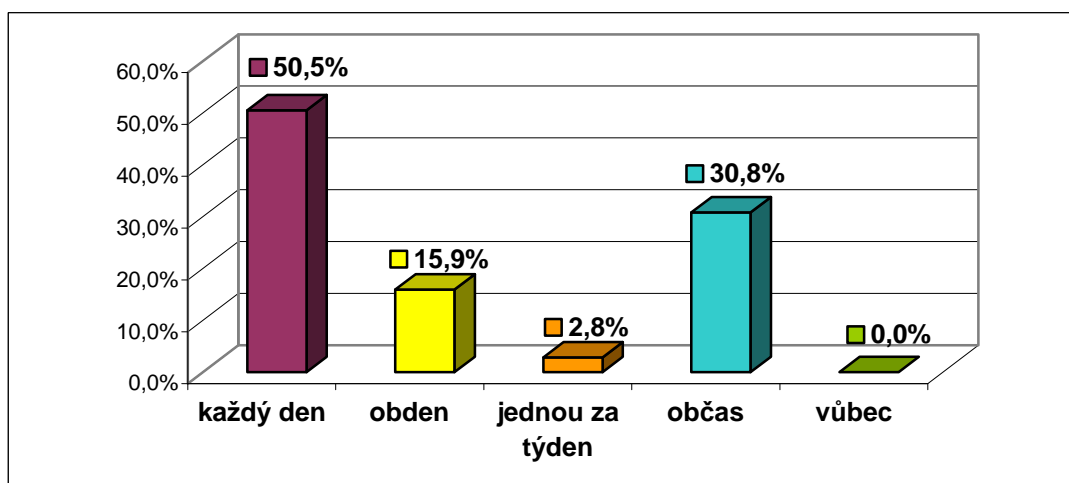
Graf č. 9: Jste spokojeni s organizací stravování?

Položka č. 10: Hovoří Vaše dítě s Vámi o dění ve ŠD?

Dle grafu č. 10 celkem 54 respondentů (tj. 50,5 %) hovoří s dítětem o dění ve školní družině každý den. Obden se informuje o dění ve školní družině od svého dítěte 17 dotazovaných rodičů (tj. 15,9 %). Pouze 3 respondenti (tj. 2,8 %) uvedli, že jednou za týden si povídají se svým dítětem o tom, co se děje ve školní družině. Celkem 33 dotazovaných rodičů (tj. 30,8 %) hovoří s dítětem o dění ve školní družině občas. Možnost, že dítě nehovoří s rodičem o dění ve školní družině, nevyužil k odpovědi žádný z respondentů (tj. 0,0 %).

Graf č. 10: Hovoří Vaše dítě s Vámi o dění ve ŠD?

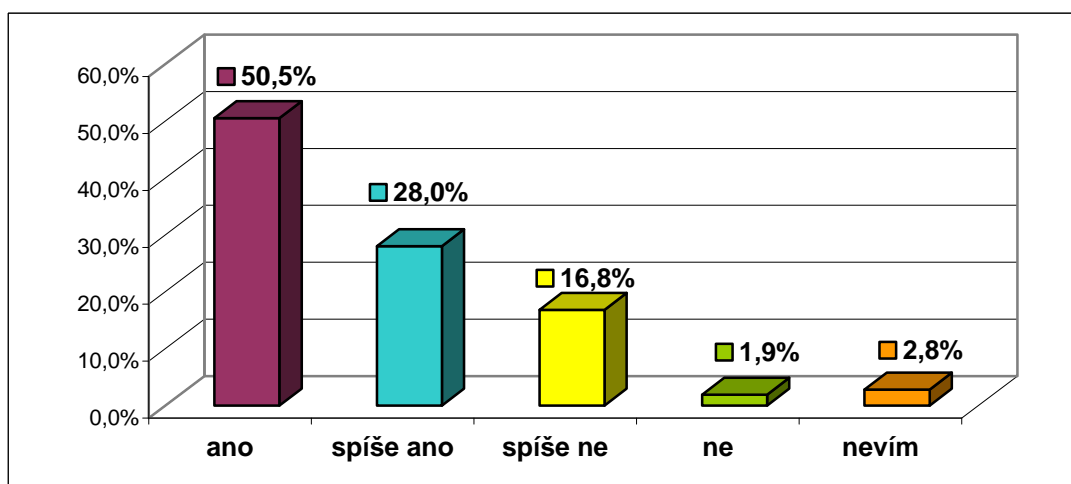

U této položky, aniž by byla možnost volné odpovědi, 1 respondent, který odpověděl, že se svým dítětem hovoří občas o dění ve školní družině, doplnil navíc: „Spontánně, jinak se cíleně vyptávám.“

Položka č. 11: Informuje Vás vychovatelka dostatečně o činnosti a chování Vašeho dítěte ve ŠD?

Celkem 54 respondentů (tj. 50,5 %) odpovědělo, že je vychovatelka o činnosti a chování jejich dítěte ve školní družině informuje dostatečně. Dalších 30 dotazovaných rodičů (tj. 28,0 %) uvádí, že o činnosti a chování jejich dítěte ve školní družině je informuje, ale mohla by více. Naopak podle 18 respondentů (tj. 16,8 %) je vychovatelka informuje spíše nedostatečně o tom, jak se jejich dítě chová a co dělá ve školní družině. Celkem 2 dotazovaní rodiče (tj. 1,9 %) si myslí, že je vychovatelka neinformuje dostatečně o činnosti a chování jejich dítěte. Celkem 3 respondenti (tj. 2,8 %) uvedli, že nevědí, (viz graf č. 11).

Graf č. 11: Informuje Vás vychovatelka dostatečně o činnosti a chování Vašeho dítěte ve ŠD?

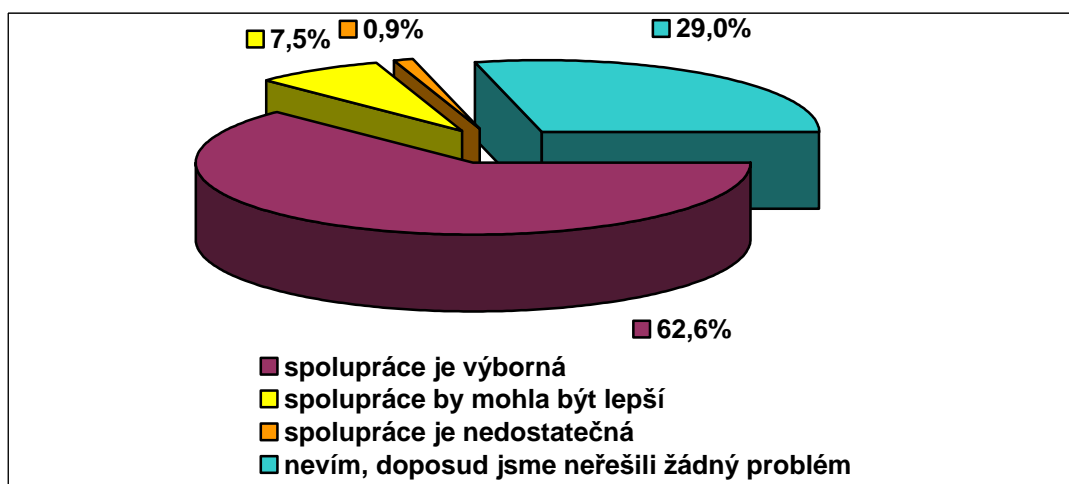

U této položky, aniž by byla možnost volné odpovědi, 1 respondent, který odpověděl, že ho spíše vychovatelka neinformuje o činnosti a chování jeho dítěte ve školní družině, doplnil navíc: „Nepotkáváme se, řeší se jen průšvihy.“

Položka č. 12: Domníváte se, že se ŠD snaží s Vámi dostatečně spolupracovat při řešení problémů Vašeho dítěte?

Celkem 67 respondentů (tj. 62,6 %) se domnívá, že spolupráce školní družiny s rodiči při řešení problémů jejich dítěte je výborná. Že by spolupráce školní družiny s rodiči při řešení problémů jejich dítěte mohla být lepší, si myslí 8 dotazovaných rodičů (tj. 7,5 %). Podle 1 respondenta (tj. 0,9 %) je spolupráce s rodičem při řešení problémů jeho dítěte ze strany školní družiny nedostatečná. Celkem 31 dotazovaných rodičů (tj. 29,0 %) nevědělo, jestli je spolupráce dostatečná, protože doposud žádný problém jejich dítěte se školní družinou neřešili. Údaje jsou vyobrazeny v grafu č. 12.

Graf č. 12: Domníváte se, že se ŠD snaží s Vámi dostatečně spolupracovat při řešení problémů Vašeho dítěte?

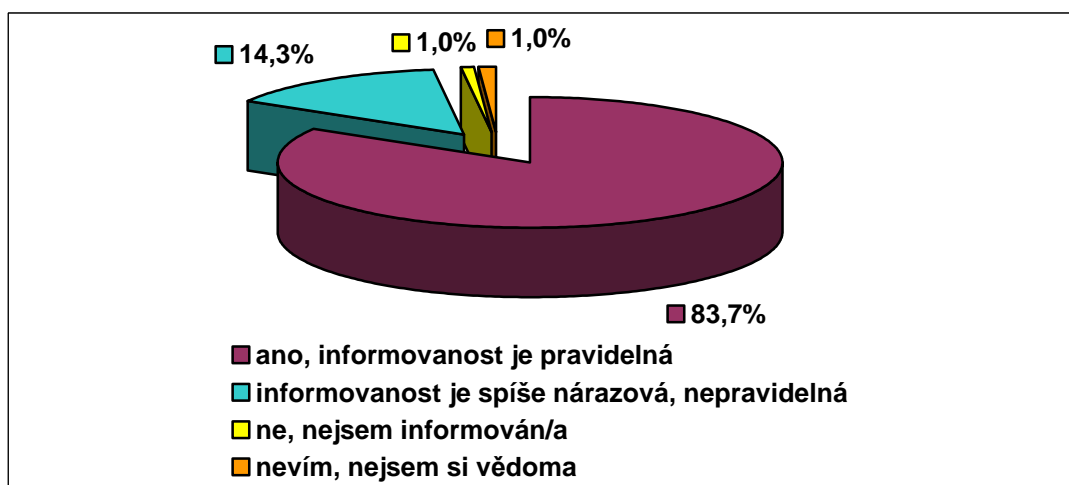
U této položky, aniž by byla možnost volné odpovědi, 1 respondent, který odpověděl, že neví, jestli se školní družina s ním snaží dostatečně spolupracovat při řešení problémů jeho dítěte, protože doposud neřešili žádný problém, doplnil navíc: „Kromě ztraceného oblečení. Jinak je při jakémkoliv jednání přístup velmi vstřícný a je velká ochota a flexibilita ze strany školní družiny, jak požadavkům rodiče vyhovět.“

Na tuto položku odpovědělo 105 respondentů (tj. 98,1 %), tzn. 2 respondenti (tj. 1,9 %) vynechali odpověď na tuto položku.

Položka č. 13: Jste dostatečně informováni o nabídce činností (měsíční plán, zájmové kroužky, společné akce) ve ŠD?

Dle grafu č. 13 celkem 88 respondentů (tj. 83,7 %) se domnívá, že informovanost o nabídce činností (měsíčním plánu, zájmových kroužcích, společných akcích) ve školní družině je pravidelná. Dalších 15 dotazovaných rodičů (tj. 14,3 %) uvedlo, že informovanost o nabídce činností ve školní družině je spíše nárazová, nepravidelná. Podle 1 respondenta (tj. 1,0 %) je informovanost o nabídce činností ve školní družině nedostatečná, tudíž není o ní informován. A 1 respondent (tj. 1,0 %) si není vědom, zda-li je dostatečně informován o nabídce činností ve školní družině.

Graf č. 13: Jste dostatečně informováni o nabídce činností (měsíční plán, zájmové kroužky, společné akce) ve ŠD?

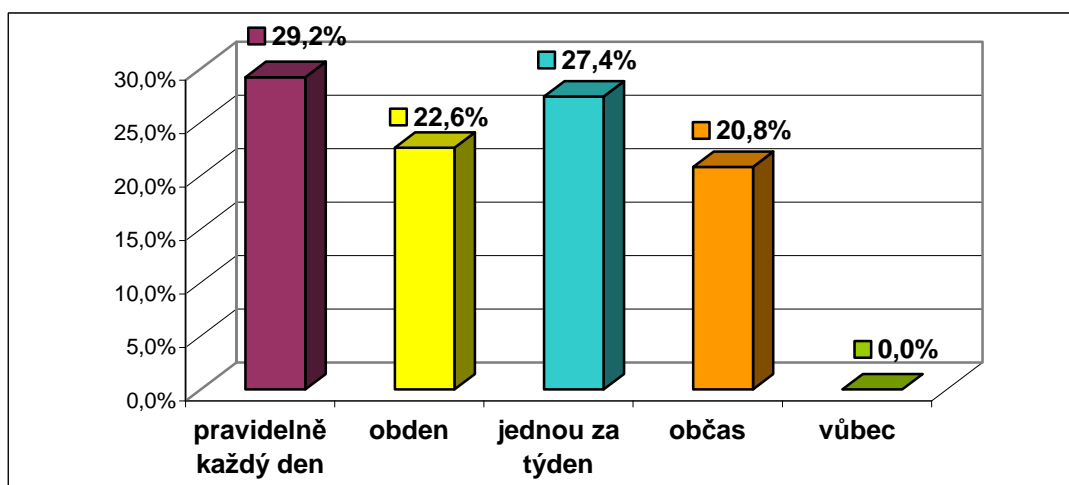
U této položky, aniž by byla možnost volné odpovědi, 1 respondent, který odpověděl, že informovanost je spíše nárazová, nepravidelná, doplnil navíc: „Na počátku školního roku kroužky, pak jen přehledy na nástěnkách. Chybí: web alespoň s fotografiemi, roční přehled plánovaných akcí, např. únor – karneval apod.“

Na položky č. 14-15 odpovědělo 106 respondentů (tj. 99,1 %), tzn. 1 respondent (tj. 0,9 %) vynechal odpověď na tyto položky.

Položka č. 14: Jak často sledujete informace o výchovně-vzdělávacích činnostech ŠD na nástěnkách?

Dle grafu č. 14 celkem 31 respondentů (tj. 29,2 %) sleduje informace o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách každý den. Obden se z nástěnek informuje o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny 24 dotazovaných rodičů (tj. 22,6 %). Celkem 29 respondentů (tj. 27,4 %) přiznalo, že sleduje informace na nástěnkách jednou za týden. Občas se z nástěnky informuje 22 dotazovaných rodičů (tj. 20,8 %). Žádný z respondentů (tj. 0,0 %) nevedl, že by vůbec informace o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách nesledoval.

Graf č. 14: Jak často sledujete informace o výchovně-vzdělávacích činnostech ŠD na nástěnkách?

Ze srovnání rozdílů podle nejvyššího dosaženého vzdělání vyplynulo, že se vyskytují významné rozdíly v míře sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách, kdy respondenti s nižším dosaženým stupněm vzdělání sledují tyto informace na nástěnkách pravidelně každý den ve větší míře oproti respondentům s vyšším stupněm dosaženého vzdělání. Zatímco nejvíce

respondentů se základním vzděláním uvedlo, že sledují informace na nástěnkách pravidelně každý den, a to v 50,0 % (tj. 1 ze 2 dotazovaných rodičů), tak obdobnou sledovanost přiznalo pouze 10,5 % respondentů s vysokoškolským vzděláním (tj. 2 z 19 dotazovaných rodičů) a dokonce 0 % respondentů s vyšším odborným vzděláním (tj. 0 ze 7 dotazovaných rodičů). Jako druzí nejčastěji sledují informace na nástěnkách respondenti se středoškolským vzděláním bez maturity ve 47,8 % (tj. 11 ze 23 dotazovaných rodičů) a celkem 30,4 % respondentů se středoškolským vzděláním s maturitou (tj. 17 z 56 dotazovaných rodičů).

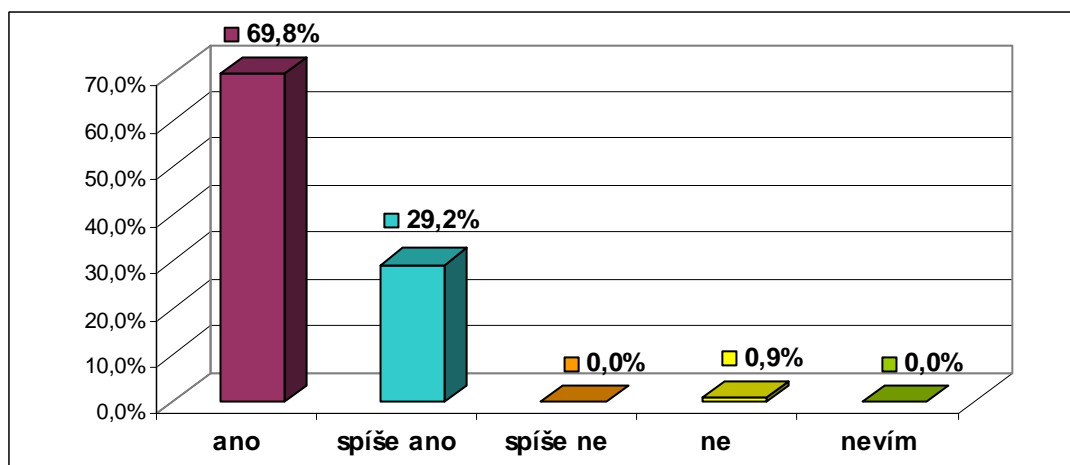
U této položky, aniž by byla možnost volné odpovědi, 1 respondent, který odpověděl, že sleduje informace o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách občas, doplnil: „Vždy, když dítě vyzvedávám.“

Odpovědi na tuto položku jsou dále více popsány v podkapitole 5.5 ve vyhodnocení 4. hypotézy.

Položka č. 15: Myslíte si, že je činnost ŠD dostatečně pestrá?

Celkem 74 respondentů (tj. 69,8 %) se domnívá, že činnost školní družiny je dostatečně pestrá. Podle 31 dotazovaných rodičů (tj. 29,2 %) je činnost pestrá, ale mohla by být více pestřejší. Naopak, pouze 1 respondent (tj. 0,9 %) si myslí, že činnost školní družiny není dostatečně pestrá. Možnost, že činnost školní družiny spíše není pestrá a nebo že neví, nevyužil k odpovědi žádný respondent (tj. 0,0 %), (viz. graf č. 15).

Graf č. 15: Myslíte si, že je činnost ŠD dostatečně pestrá?

Položka č. 16: Jaké zájmové kroužky navštěvuje Vaše dítě a jak jste s nimi spokojeni?

Na tuto položku odpovědělo 85 respondentů (tj. 79,4 %), tzn. že 22 respondentů (tj. 20,6 %) neodpovědělo, protože v pokynech na tuto položku bylo uvedeno, že pokud dítě respondenta nenavštěvuje žádný zájmový kroužek, respondent měl položku vynechat a přejít na další položku. U této položky mohli respondenti vybrat více odpovědí návštěvnosti zájmových kroužků.

Dle tab. č. 2 celkem 31 respondentů (tj. 29,0 %) uvedlo, že jejich dítě navštěvuje zájmový kroužek Krok za krokem přírodou, na nějž je přihlášen největší počet dětí dotazovaných rodičů. Na Malou kuchařinku dochází 13 dětí dotazovaných rodičů (tj. 12,1 %). Celkem 25 respondentů (tj. 23,4 %) přihlásilo své dítě na Cvičení nás baví. Zájmový kroužek Chvilka pro bystré hlavy navštěvuje 9 dětí dotazovaných rodičů (tj. 8,4 %). Na Šikovné ruce dochází 23 dětí dotazovaných rodičů (tj. 21,5 %). Celkem 10 respondentů (tj. 9,3 %) uvedlo, že přihlásilo dítě na Hru na flétnu. Pouze 5 dětí dotazovaných rodičů (tj. 4,7 %) navštěvuje Zdravé foukání s harmonikou. Na zájmový kroužek Malujeme dochází 22 dětí dotazovaných rodičů (tj. 20,6 %). Celkem 17 respondentů (tj. 15,9 %) přihlásilo dítě na Angličtinu hrou. Pouze 5 dětí dotazovaných rodičů (tj. 4,7 %) navštěvuje Hrátky s pohádkami. Na Švadlenky dochází 11 dětí dotazovaných rodičů (tj. 10,3 %). Údaje jsou uvedeny v tab. č. 2.

Tab. č. 2: Jaké zájmové kroužky navštěvuje Vaše dítě a jak jste s nimi spokojeni?

Zájmový kroužek	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	Celková účast	Účast v %
Krok za krokem přírodou	27	4	0	0	31	29,0
Malá kuchařinka	11	2	0	0	13	12,1
Cvičení nás baví	20	5	0	0	25	23,4
Chvilka pro bystré hlavy	7	2	0	0	9	8,4
Šikovné ruce	20	3	0	0	23	21,5
Hra na flétnu	10	0	0	0	10	9,3
Zdravé foukání s harmonikou	4	0	1	0	5	4,7
Malujeme	18	3	0	1	22	20,6
Angličtina hrou	14	3	0	0	17	15,9
Hrátky s pohádkami	4	1	0	0	5	4,7
Švadlenky	10	1	0	0	11	10,3
Neúčast na zájmovém kroužku	-	-	-	-	22	20,6

Průměrnou spokojenost rodičů s jednotlivými zájmovými kroužky, jež se seřazena sestupně dle odpovědí dotazovaných rodičů, zahrnuje tab. č. 3. Pro větší přehlednost je ještě uvedeno, kolik je přihlášeno na zájmovém kroužku dětí dotazovaných rodičů, tzn. kolik dotazovaných rodičů daný kroužek hodnotilo.

Největší spokojenost je se zájmovým kroužkem Hra na flétnu, který se umístil na 1. místě s průměrným hodnocením 1,00. S těsným výsledkem průměrného hodnocení spokojenosti 1,09 se za ním na 2. místě umístil zájmový kroužek Švadlenky. Na 3. místě se stejným průměrným hodnocením spokojenosti 1,13 se umístily Šikovné ruce a Krok za krokem přírodou. Malá kuchařinka s průměrným hodnocením spokojenosti 1,15 je na 4. místě. Angličtina hrou se umístila na 5. místě s výsledkem průměrného hodnocení spokojenosti 1,18. Na 6. místě se umístily dva zájmové kroužky s průměrným hodnocením spokojenosti 1,20, a to Cvičení nás baví a Hrátky s pohádkami. Jako 7. v pořadí dle výsledku průměrného hodnocení 1,22 jsou respondenti spokojeni se zájmovým kroužkem Chvilka pro bystré hlavy. Na 8. místě s průměrným hodnocením spokojenosti 1,27 je zájmový kroužek Malujeme. Na posledním místě je Zdravé foukání s harmonikou s průměrným hodnocením spokojenosti 1,40.

Tab. č. 3: Průměrná spokojenost se zájmovým kroužkem

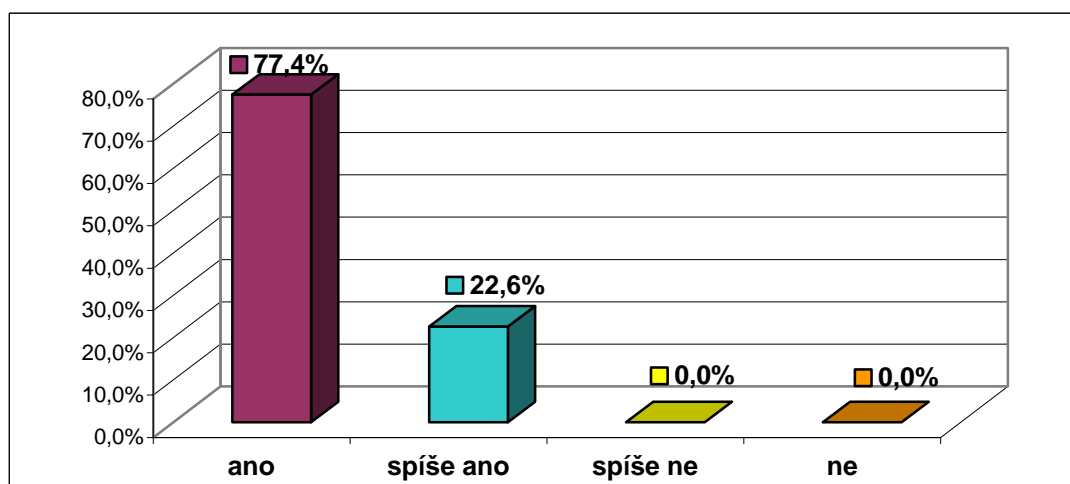
Pořadí	Zájmový kroužek	Průměrná spokojenost	Celkem účastníků
1.	Hra na flétnu	1,00	10
2.	Švadlenky	1,09	11
3.	Šikovné ruce	1,13	23
	Krok za krokem přírodou	1,13	31
4.	Malá kuchařinka	1,15	13
5.	Angličtina hrou	1,18	17
6.	Cvičení nás baví	1,20	25
	Hrátky s pohádkami	1,20	5
7.	Chvilka pro bystré hlavy	1,22	9
8.	Malujeme	1,27	22
9.	Zdravé foukání s harmonikou	1,40	5

Na položku č. 17 odpovědělo 106 respondentů (tj. 99,1 %), tzn. že 1 respondent (tj. 0,9 %) vynechal odpověď na tuto položku.

Položka č. 17: Je nabídka zájmových kroužků ve ŠD dostatečně zajímavá?

Dle grafu č. 16 celkem 82 respondentů (tj. 77,4 %) si myslí, že nabídka zájmových kroužků ve školní družině je dostatečně zajímavá. Podle 24 dotazovaných rodičů (tj. 22,6 %) je nabídka zájmových kroužků ve školní družině zajímavá, ale mohla by být ještě více zajímavější. Žádný z respondentů (tj. 0,0 %) nevedl, že není pro něj nabídka zájmových kroužků příliš zajímavá a stejně tak žádný respondent (tj. 0,0 %) nevedl, že je pro něj nabídka zájmových kroužků ve školní družině nezajímavá.

Graf č. 16: Je nabídka zájmových kroužků ve ŠD dostatečně zajímavá?

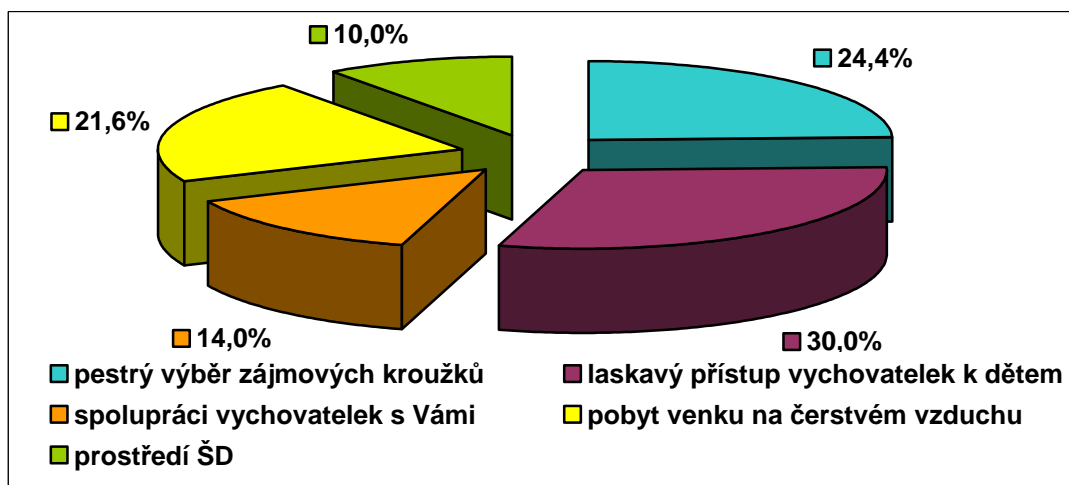
Na položku č. 18 odpovědělo 105 respondentů (tj. 98,1 %), tzn. že 2 respondenti (tj. 1,9 %) vynechali odpověď na tuto položku.

Položka č. 18: Co oceňujete ve výchovně-vzdělávací práci ve ŠD?

U této položky mohli respondenti vybrat více odpovědí. Od 105 respondentů bylo vyznačeno celkem 250 možností, z nichž byly vypočítány procentuální podíly, viz graf č. 17.

Celkem 61 respondentů (tj. 24,4 %) oceňuje ve výchovně-vzdělávací práci ve školní družině pestrý výběr zájmových kroužků. Nejvíce dotazovaných rodičů (75; tj. 30,0 %) uvedlo, že si cení laskavého přístupu vychovatelek k dětem. Spolupráce vychovatelek s rodiči si cení 35 respondentů (tj. 14,0 %). Značná část dotazovaných rodičů (54, tj. 21,6 %) si cení, že má dítě možnost pobytu venku na čerstvém vzduchu. Prostředí školní družiny oceňuje 25 respondentů (tj. 10,0 %).

Graf č. 17: Co oceňujete ve výchovně-vzdělávací práci ve ŠD?

Ze srovnání rozdílů podle lokality bydliště vyplynulo, že respondenti z města (34 ze 64 dotazovaných rodičů, tj. 53,1 %) o celých 7 % více než respondenti z vesnice (20 ze 43 dotazovaných rodičů, tj. 46,5 %) uvedli, že ve výchovně-vzdělávací práci ve školní družině si cení, že má jejich dítě možnost pobytu venku na čerstvém vzduchu.

Tato položka měla i volnou nabídku odpovědi, jež využilo 6 respondentů (tj. 5,7 %). Respondent č. 1 oceňuje: „Možnost hrát si s ostatními dětmi v bezpečném prostředí (a vlastně i pod dohledem).“ Respondent č. 2 uvedl: „Nedokážu posoudit.“ Respondent č. 3 odpověděl: „Velká škoda, že není zahrada u družiny,“ s tím, že tato odpověď příliš nesouvisí s položenou otázkou. Respondent č. 4 oceňuje: „Trpělivost.“ Respondent č. 5 odpověděl: „Především oceňuji naši paní vychovatelku a její přístup k dětem a komunikaci s rodiči.“ Respondent č. 6 uvedl: „Chování syna v kolektivu.“

Na položku č. 19 odpovědělo celkem 106 respondentů (tj. 99,1 %), tzn. že 1 respondent (tj. 0,9 %) na tuto položku nereagoval.

Položka č. 19: Co dle Vašeho názoru chybí ve výchovně-vzdělávací práci ve ŠD?

Tato položka měla otevřenou odpověď. V pokynech bylo napsáno, že v případě, pokud respondent nemá žádné výhrady, ať proškrtně volné místo k odpovědi. Celkem 98 respondentů (tj. 92,5 %) tuto položku proškrtno a nevyužilo možnost odpovědi. Vyjádřilo se 8 respondentů (tj. 7,5 %).

Respondent č. 1 uvedl: „Prostory a místo, aby mohly ŠD navštěvovat i děti starší 3. třídy.“ Respondent č. 2 vytýká, že chybí: „Možnost udělat si domácí úkoly (samostatně nebo s dopomocí) – nemyslím doučování, jen např. vysvětlit zadání – kontrolovat a podepsat musí stejně rodič.“ Stejně tak respondent č. 3 má výhradu, že chybí ve výchovně-vzdělávací práci ve školní družině: „Samostatnost – psaní DÚ ve ŠD.“ K nim se připojuje i další respondent č. 4, podle kterého chybí: „Dělání úkolů.“ Dle názoru respondenta č. 5 chybí: „Zpěv.“ Respondent č. 6 vytýká, že ve výchovně-vzdělávací práci ve školní družině chybí: „Venkovní sporty.“ Respondent č. 7 uvedl: „Širší nabídka výuky jazyků.“ Respondent č. 8 si myslí, že by se mohla zařadit do výchovně-vzdělávací práce školní družiny: „Keramika od 1. třídy.“

Na položky č. 20-24 odpovědělo celkem 105 respondentů (tj. 98,1 %), tzn. že 2 respondenti (tj. 1,9 %) na tuto položku neodpověděli.

Položka č. 20: Z jakého důvodu jste přihlásili Vaše dítě do ŠD?

U této položky mohli respondenti vybrat více odpovědí. Od 105 respondentů bylo vyznačeno celkem 281 možností, z nichž byly vypočítány procentuální podíly, viz graf č. 18.

Celkem 56 respondentů (tj. 19,9 %) uvedlo, že přihlásili dítě do školní družiny pro kvalitní využití volného času po škole. Pro 66 dotazovaných rodičů (tj. 23,5 %) byl důvod ten, aby bylo dítě po škole v kolektivu spolužáků. Kvůli účasti na zájmových kroužcích přihlásilo své dítě do školní družiny 32 respondentů (tj. 11,4 %). Z důvodu, aby dítě rozvinulo své znalosti, dovednosti, talent přihlásilo dítě do školní družiny 29 dotazovaných rodičů (tj. 10,3 %). Celkem 23 respondentů (tj. 8,2 %) přihlásilo své dítě do školní družiny kvůli tomu, aby bylo během pobytu venku pod dohledem. Pro 72 dotazovaných rodičů (tj. 25,6 %) byl důvod ten, že po skončení výuky ve škole se nemá kdo z rodiny o dítě postarat. Kvůli referencím okolí na školní družinu přihlásili do školní družiny své dítě 3 respondenti (tj. 1,1 %).

Graf č. 18: Z jakého důvodu jste přihlásili Vaše dítě do ŠD?

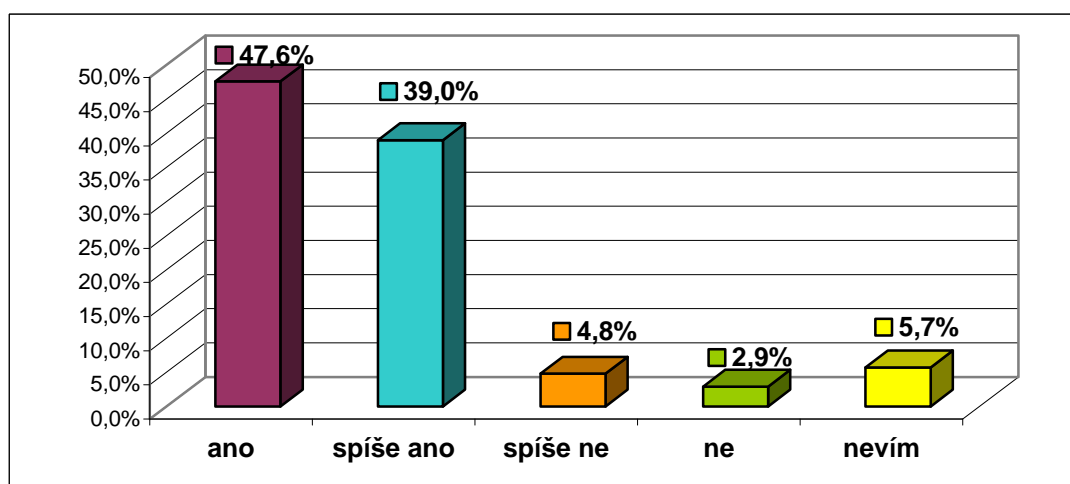
Ze srovnání rozdílů podle lokality bydliště vyplynulo, že respondenti z města (46 ze 64 dotazovaných rodičů, tj. 67,2 %) o celých 7 % více než respondenti z vesnice (26 ze 43 dotazovaných rodičů, tj. 60,5 %) volili za hlavní důvod pro přihlášení svého dítěte do školní družiny ten, že po skončení výuky ve škole se nemá kdo z rodiny o dítě postarat. Tudíž jejich motivem pro přihlášení bylo, aby jejich dítě po skončení vyučování bylo pod odborným dohledem.

Tato položka měla i volnou nabídku odpovědi, jež využil 1 respondent (tj. 1,0 %), který přihlásil své dítě do školní družiny z důvodu: „Aby se více sžila se spolužáky a osamostatnila.“

Položka č. 21: Domníváte se, že činnost ŠD rozvíjí znalosti Vašeho dítěte ze školy?

Celkem 50 respondentů (tj. 47,6 %) se domnívá, že činnost školní družiny rozvíjí znalosti dítěte ze školy. 41 dotazovaných rodičů (tj. 39,0 %) si myslí, že činnost školní družiny spíše rozvíjí znalosti dítěte ze školy. Naopak, podle 5 respondentů (tj. 4,8 %) činnost školní družiny spíše nerozvíjí znalosti dítěte ze školy. Celkem 3 dotazovaní rodiče (tj. 2,9 %) se domnívají, že se znalosti dítěte ze školy činností ve školní družině nerozvíjejí. Zda činnost školní družiny rozvíjí znalosti dítěte ze školy, neví 6 dotazovaných rodičů (tj. 5,7 %). Údaje jsou zobrazeny v grafu č. 19.

Graf č. 19: Domníváte se, že činnost ŠD rozvíjí znalosti Vašeho dítěte ze školy?

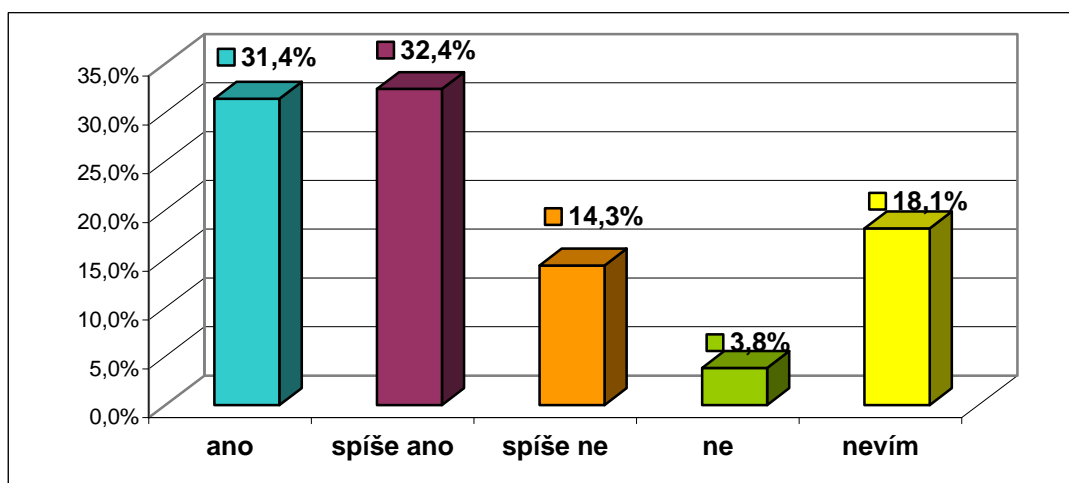

U této položky, aniž by byla možnost volné odpovědi, 1 respondent, který odpověděl, že podle něj činnost školní družiny spíše nerozvíjí znalosti dítěte ze školy, doplnil: „Sama o sobě asi ne, spíše v kroužcích.“

Položka č. 22: Domníváte se, že Vaše dítě bude ve ŠD rozvíjet svůj talent?

Celkem 33 respondentů (tj. 31,4 %) očekává, že jejich dítě ve školní družině rozvíjet svůj talent bude. 34 dotazovaných rodičů (tj. 32,4 %) si myslí, že dítě spíše bude rozvíjet ve školní družině svůj talent. Naopak, podle 15 respondentů (tj. 14,3 %) se talent jejich dítěte ve školní družině spíše rozvíjet nebude. Celkem 4 dotazovaní rodiče (tj. 3,8 %) se domnívají, že se talent jejich dítěte ve školní družině nebude rozvíjet. Zda dítě bude ve školní družině rozvíjet svůj talent, neví 19 dotazovaných rodičů (tj. 18,1 %). Údaje jsou zobrazeny v grafu č. 20.

Graf č. 20: Domníváte se, že Vaše dítě bude ve ŠD rozvíjet svůj talent?

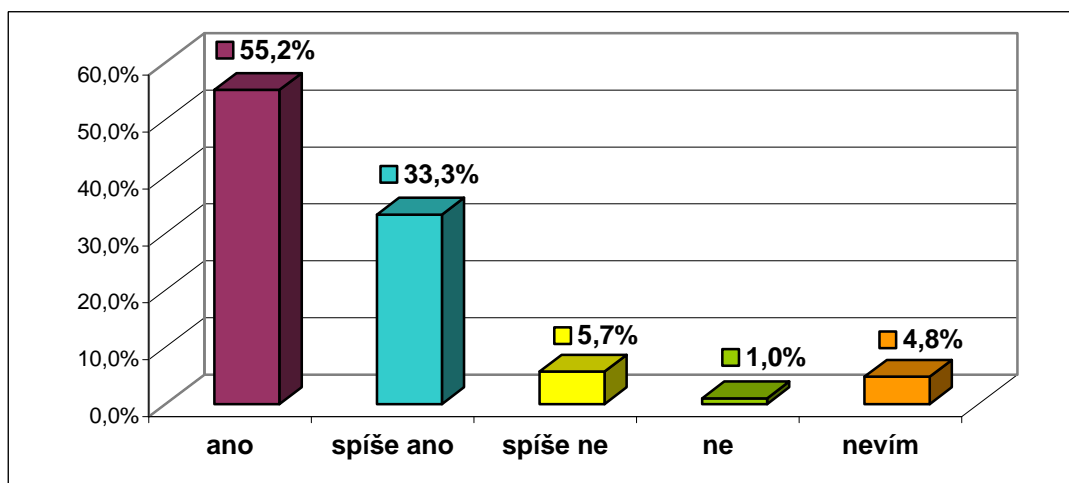

U této položky, aniž by byla možnost volné odpovědi, 1 respondent, který se domnívá, že jeho dítě ve školní družině svůj talent spíše nebude rozvíjet, doplnil: „Spíše na kroužcích nebo při speciálních akcích, jako např. Hlas ŠD.“

Položka č. 23: Domníváte se, že pobyt venku v rámci programu ŠD je dostatečný?

Jak vyplývá z níže uvedeného grafu č. 21, celkem 58 respondentů (tj. 55,2 %) se domnívá, že je pobyt venku v rámci programu školní družiny dostatečný. 35 dotazovaných rodičů (tj. 33,3 %) si myslí, že pobyt venku je dostatečný, ale mohl by být lepší. Naopak, podle 6 respondentů (tj. 5,7 %) je pobyt spíše nedostatečný. Pouze 1 dotazovaný rodič (tj. 1,0 %) se domnívá, že pobyt venku je nedostatečný. Zda je pobyt venku v rámci programu školní družiny dostatečný, neví 5 dotazovaných rodičů (tj. 4,8 %).

Graf č. 21: Domníváte se, že pobyt venku v rámci programu ŠD je dostatečný?

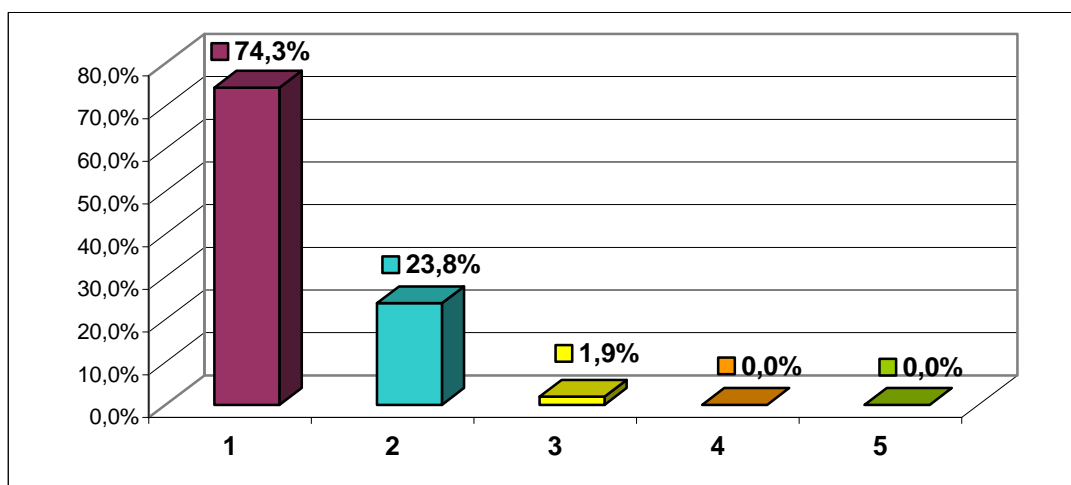

U této položky, aniž by byla možnost volné odpovědi, 1 respondent, který se domnívá, že je pobyt venku v rámci programu školní družiny spíše nedostatečný, doplnil: „To je ale obecný problém a v Benešově chybí kvalitní veřejně přístupné velké hřiště pro vyžití větších dětí (školního věku).“

Položka č. 24: Jak celkově hodnotíte tuto ŠD?

Ve vysvětlivce u této položky bylo uvedeno 1 = výborná, 5 = nedostatečná. Z grafu č. 22 lze zjistit, že celkem 78 respondentů (tj. 74,3 %) hodnotí celkově školní družinu známkou 1. Celkem 25 dotazovaných rodičů (tj. 23,8 %) hodnotí školní družinu jako celek známkou 2. Pouze 2 respondenti (tj. 1,9 %) ohodnotilo celkově školní družinu známkou 3. Možnost známky 4 a 5 pro hodnocení školní družiny jako celku nevyužil žádný z respondentů (tj. 0,0 %).

Graf č. 22: Jak celkově hodnotíte tuto ŠD?

V závěru dotazníku měli respondenti možnost vyjádřit nějaké připomínky k dotazníku. Využili toho 3 respondenti (tj. 2,8 %).

Respondent č. 1 napsal: „Obecně si myslím, že školní družina by měla ovlivňovat hlavně sociální kompetence dětí (vyjít spolu, rozdělit se, spolupracovat apod.), než se opět zaměřovat na výkon jako škola. Dále si myslím, že v dnešní době je dětem volný čas až příliš organizován, a pokud si mohou sami vybrat, upřednostňují volnou hru. Můj potomek chodí do družiny velice rád ráno před vyučováním, aby si mohl jen hrát.”

Respondent č. 2 napsal: „Vadí mi, že kroužky začínají až v polovině října a končí v květnu. Chápu čas potřebný na přípravu a na úklid před prázdninami, ale kroužky nejsou řešeny nijak komplikovaně. Nechápu, proč celý červen už kroužky nejsou. Dále je problematické občasné předčasné uzavírání družiny. Např. když je školní akademie, sraz turistů, volby, nebo před následujícím volným dnem. Toto navíc družina rodičům sděluje na poslední chvíli. V těchto dnech si musím brát dovolenou a uvítala bych omezení jejich počtu a nebo včasější upozornění. A ještě – děti údajně nemají mýdlo v úmývárně.”

Respondent č. 3 uvedl: „Hodnotila bych školní družinu výborně, kdyby měla školní družina vlastní zahradu (park) a děti tak mohly více času trávit venku. Jediná zásadní připomínka.”

5.5 Vyhodnocení hypotéz

H1: Více než 60 % rodičů je se školní družinou spokojeno.

Tato hypotéza je z dotazníku sycena položkami č. 5, 24. Doplnují ji dále položky č. 7, 8, 9. Na položku, zda je respondent celkově spokojen se školní družinou, uvedlo 86 respondentů (tj. 80,4 %), že jsou se školní družinou spokojeni. Stejně tak na položku, jak celkově hodnotí respondent tuto školní družinu prostřednictvím známky v rozmezí 1 = výborná, 5 = nedostatečná, tak 78 respondentů (tj. 74,3 %) ji ohodnotilo známkou 1, tedy na výbornou.

Z výsledků všech tří doplňujících položek vyplynula také více než 60 % spokojenost. Z uvedených odpovědí na položku, jestli je respondent spokojen s přístupem a jednáním vychovatelek ve školní družině, vyplývá, že celkem 86 respondentů (tj. 80,4 %) je s přístupem a jednáním vychovatelek ve školní družině spokojeno. Zda jsou dotazovaní rodiče spokojeni s vybavením školní družiny (pomůcky, hračky, nábytek) uvedlo 66 respondentů (tj. 61,7 %), že jsou s vybavením školní družiny spokojeni. Obdobně vyplývá z výsledků doplňující položky, jestli jsou dotazovaní rodiče spokojeni s organizací stravování, že 69 respondentů (tj. 64,5 %) je s organizací stravování spokojeno.

Závěr k H1: Podle zjištěných údajů je více než 60 % rodičů se školní družinou spokojeno, tj. H1 se potvrdila.

H2: Když dítě rádo navštěvuje školní družinu, tak do stejné míry jsou jeho rodiče se školní družinou spokojeni.

Tato hypotéza je sycena položkami č. 5, 6. Z pohledu 86 dotazovaných rodičů (tj. 80,4 %) chodí jejich dítě rádo do školní družiny. Ve stejném poměru uvedlo 86 respondentů (tj. 80,4 %), že jsou se školní družinou spokojeni.

Závěr k H2: Podle zjištěných údajů vyplývá, že když dítě respondenta navštěvuje školní družinu rádo, tak do stejné míry jsou i jeho rodiče se školní družinou spokojeni, tj. H2 přijímám jako platnou.

H3: Děti více než 80 % respondentů, pro které je nabídka zájmových kroužků dostatečně zajímavá, navštěvují zájmový kroužek nabízený školní družinou.

Tato hypotéza je sycena položkami č. 16, 17. Nabídka zájmových kroužků ve školní družině je dostatečně zajímavá pro 82 respondentů (tj. 77,4 %). Příležitosti přihlásit své dítě na zájmový kroužek ve školní družině využilo 85 respondentů (tj. 79,4 %).

Doplňují ji dále položky č. 15, 18, 19, které se týkají názoru rodičů na dostatečnou pestrost činností školní družiny a co oceňují nebo naopak k čemu mají výhrady ve výchovně-vzdělávací práci ve školní družině. Hlavní výsledky doplňujících položek jsou prezentovány v podkapitole 5.6.

Závěr k H3: Tento počet % byl stanoven na základě výzkumného šetření Vyoralčkové (2011, s. 33-34), jejíž výsledky u těchto dvou jevů byly vyšší než 90 %. Podle zjištěných údajů vyplývá, že děti méně než 80 % respondentů, pro které je nabídka zájmových kroužků dostatečně zajímavá, navštěvují zájmový kroužek nabízený školní družinou, tj. výsledky se blíží k 80 % a tyto jevy skutečně spolu úzce souvisí, ale H3 nepřijímám jako platnou.

H4: Alespoň 50 % rodičů považuje spolupráci se školní družinou za výbornou.

Tato hypotéza je sycena položkami č. 11, 12. Celkem 54 respondentů (tj. 50,5 %) uvedlo, že je vychovatelka o činnosti a chování jejich dítěte ve školní družině informuje dostatečně a v souvislosti s tím celkem 67 dotazovaných rodičů (tj. 62,6 %) považuje spolupráci školní družiny při řešení problémů jejich dítěte s nimi za výbornou.

Doplňují ji dále položky č. 10, 13, 14 zaměřené na informovanost rodičů, což s jejich vzájemnou spoluprací také souvisí. Výsledky dvou doplňujících položek, týkající se pravidelnosti informovanosti, také přesáhly alespoň 50 % výskyt. Celkem 88 respondentů (tj. 83,7 %) považuje informovanost o nabídce činností (měsíční plán, zájmové kroužky, společné akce) ve školní družině za pravidelnou. Z výsledků druhé doplňující položky, jestli se rodiče informují od svého dítěte o dění ve školní družině, vyplynulo, že nejvíce respondentů hovoří se svým dítětem o dění ve školní družině každý den (54, tj. 50,5 %).

Z doplňující položky, jak často respondenti sledují informace o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách, ale alespoň 50 % výskyt u pravidelné sledovanosti každý den překročen nebyl. Pravidelně každý den sleduje tyto informace celkem 31 respondentů (tj. 29,2 %).

U této hypotézy budu navíc statisticky testovat a ověřovat závislost (vliv) dosaženého stupně vzdělání respondentů na míru jejich sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech ve školní družině na nástěnkách. K ověření jsem si stanovila nulovou a alternativní hypotézu.

H4⁰: Neexistuje statisticky významná závislost v dosaženém stupni vzdělání respondentů na míře jejich sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách.

H4^A: Respondenti s vyšším dosaženým vzděláním sledují informace o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách častěji oproti respondentům s nižším dosaženým vzděláním, tj. existuje statisticky významná závislost v dosaženém stupni vzdělání respondentů na míře jejich sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách.

Existuje závislost (vliv) dosaženého stupně vzdělání respondentů na míře jejich sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech ve školní družině na nástěnkách? Zvolila jsem testové kritérium – Test dobré shody pro dvacetipětipolní tabulku, na hladině významnosti 0,05. Pro výpočet testového kritéria jsem vycházela z údajů v tab. č. 4.

Tab. č. 4: Míra sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech na nástěnkách u respondentů podle stupně jejich dosaženého vzdělání

Dosažené vzdělání	Míra sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech na nástěnkách					Σ
	každý den	obden	1x / týden	občas	vůbec	
ZŠ	1	0	1	0	0	2
SŠ bez maturity	11	3	5	3	0	22
SŠ s maturitou	17	13	16	10	0	56
VOŠ	0	2	3	2	0	7
VŠ	2	6	4	7	0	19
Σ	31	24	29	22	0	106

Vypočítala jsem hodnotu testového kritéria $\chi^2 = 15,132$ a následně porovnála s kritickou hodnotou. Při porovnání vypočítané hodnoty s příslušnou kritickou hodnotou zvoleného testového kritéria $\chi^2_{0,05}(16) = 24,996$ jsem dospěla k závěru, že vypočítaná hodnota $\chi^2(15,132)$ je menší než kritická (24,996) a proto zamítám H^A a přijímám H^0 na hladině významnosti 0,05. Tj. Neexistuje statisticky významná závislost v dosaženém stupni vzdělání respondentů na míře jejich sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách. Celý výpočet chí-kvadrátu je v příloze D.

Tuto hypotézu dále rozvíjí pozorování rodičů, jak se chovají při vyzvedávání svého dítěte, zda během čekání na něj sledují informace pro rodiče na nástěnkách ve vstupní hale nebo jestli dělají něco jiného, a kdo si je nejčastěji vyzvedává. Pozorování bylo provedeno v rámci školní praxe jedno odpoledne od 15:30 do 17:00. Ve vstupní hale do školní družiny je z bezpečnostních důvodů nainstalována kamera a spolu s tím na každé oddělení monitor, aby vychovatelka při propouštění žáka ze školní družiny viděla tvář toho, kdo je oprávněn dle přihlášky si žáka vyzvednout. Tímto prostřednictvím bylo vyzpozorováno, že si žáky nejčastěji vyzvedávaly matky (42), 17 otců, 6 prarodičů, 3 sourozenci, 3 doprovody (chůva), 1 teta. Rodiče většinou stáli uvnitř ve vchodové hale, sledovali nástěnky a nebo mobil. V případě, že bylo uvnitř plno, často vycházeli ven před školní družinu, dle mého názoru spíše častěji otcové, kde si většinou rodiče při čekání na své dítě spolu povídali a nikam dál neodcházeli.

Závěr k H4: Podle zjištěných údajů více než 50 % respondentů považuje spolupráci se školní družinou za výbornou, tj. H4 přijímám jako platnou.

H5: Nejčastějším očekáváním rodičů pro přihlášení jejich dítěte do školní družiny je, aby bylo dítě po skončení vyučování pod odborným dohledem.

Tato hypotéza je sycena položkou č. 20. Na položku z jakého důvodu respondent přihlásil své dítě do školní družiny, nejvíce dotazovaných rodičů uvedlo (celkem 72, tj. 25,6 %), že po skončení výuky ve škole se nemá kdo z rodiny o dítě

postarat, tudíž jejich motivem pro přihlášení bylo, aby jejich dítě po skončení vyučování bylo pod odborným dohledem.

Doplňují ji dále položky č. 21, 22, 23, které zjišťují, zda rodiče očekávají, že bude školní družina rozvíjet znalosti dítěte ze školy a jeho talent, a jestli je pobyt dítěte venku v rámci programu školní družiny dostatečný. Hlavní výsledek těchto položek je prezentován v podkapitole 5.6.

Závěr k H5: Podle zjištěných údajů nejčastějším očekáváním (důvodem) rodičů pro přihlášení jejich dítěte do školní družiny je, aby bylo dítě po skončení vyučování pod odborným dohledem, tj. H5 přijímám jako platnou.

5.6 Závěrečné zhodnocení výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak hodnotí školní družinu současní rodiče žáků. Jeho dílčím cílem bylo objasnit jejich celkovou spokojenost se školní družinou, s níž souvisí i spokojenost s přístupem vychovatelek, s materiálním vybavením a organizací stravování, a současně také zjistit spokojenost s výchovně-vzdělávací činností školní družiny, jestli je nabídka činností dostatečně pestrá a jestli jsou spokojeny i jejich děti. Dále bylo dílčím cílem zjistit, jestli jsou rodiče dostatečně informováni o nabídce činností školní družiny a jestli se o ni sami zajímají, a také objasnit, zda je na druhé straně vychovatelka dostatečně informuje o jejich dítěti a spolupracuje s nimi při řešení jeho výchovných problémů a jestli je informuje samotné jejich dítě. Posledním dílčím cílem bylo zjistit očekávání rodičů od funkcí školní družiny a zda očekávají rozvíjení talentu dítěte a jeho znalostí ze školy.

Zaměříme-li se na položky mapující celkovou spokojenost dotazovaných rodičů se školní družinou, tak z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že **86 respondentů (tj. 80,4 %) je se školní družinou celkově spokojeno a 78 respondentů (tj. 74,3 %) ji celkově ohodnotilo známkou 1, tedy na výbornou.** Tato výsledná čísla značí poměrně vysokou spokojenost respondentů a můžeme to považovat za velice pozitivní hodnocení školní družiny v porovnání

s výsledky bakalářské práce Stejskalové, Vyorálkové, Baumrukové zabývající se pohledem rodičů na práci školní družiny, jejichž výsledky jsou nižší. Podle Stejskalové (2014, s. 35) je celkově spokojeno se školní družinou 62 % respondentů, podle Vyorálkové (2011, s. 41) 59 % respondentů a podle Baumrukové (2011, s. 32) 72 % dotázaných rodičů.

Ze srovnání rozdílů podle věkové struktury respondentů vyplynulo, že se vyskytují významné rozdíly v celkové spokojenosti se školní družinou. **Zatímco respondenti ve věku více než 50 let jsou se školní družinou nejspokojenější (100 %, tj. 3 ze 3 dotazovaných rodičů), tak respondenti ve věku méně než 30 let uvedli spokojenost se školní družinou nejnižší (62,5 %, tj. 5 z 8 dotazovaných rodičů).** Z tohoto můžeme vyvodit, že čím mladší dotazovaní rodiče jsou, tím větší mají nároky a očekávání od školní družiny.

Důležitým zjištěním je, že **z pohledu 86 dotazovaných rodičů (tj. 80,4 %) chodí jejich dítě rádo do školní družiny.** Tento výsledek potvrdil, že když dítě rádo navštěvuje školní družinu, tak do stejné míry jsou jeho rodiče se školní družinou spokojeni.

Co se týče dílčích faktorů jejich spokojenosti, tak zda jsou dotazovaní rodiče spokojení s vybavením školní družiny (pomůcky, hračky, nábytek), **uvedla značná část respondentů (66, tj. 61,7 %), že s vybavením školní družiny jsou spokojeni.** Celkem 17 respondentů (tj. 15,9 %) ale neví a nedokáže posoudit vybavení školní družiny. Přitom se ve školní družině konají pro rodiče dny otevřených dveří a na počátku školního roku se rodiče účastní třídní schůzky přímo na oddělení, kam žák bude docházet. O něco vyšší spokojenost dotazovaných rodičů je **s organizací stravování, s níž je spokojeno 69 respondentů (tj. 64,5 %).**

Velice důležitým pozitivním výsledkem je, že **s přístupem a jednáním vychovatelek ve školní družině je spokojena převážná část respondentů (86, tj. 80,4 %).** A spolu s tím souvisí, že **ve výchovně-vzdělávací práci ve školní družině největší počet respondentů (75, tj. 71,4 %) oceňuje laskavý přístup vychovatelek k dětem.** Tzn. že většina respondentů považuje jednání vychovatelek k žákům za profesionální, je pro ně důležité a váží si ho. Ve vyšším zastoupení se také projevilo, že 61 dotazovaných rodičů (tj. 61,9 %) oceňuje pestrý výběr

zájmových kroužků a polovina respondentů (54, tj. 51,4 %) si cení, že má dítě možnost pobytu venku na čerstvém vzduchu.

Zajímavým zjištěním ze srovnání rozdílů podle lokality bydliště respondentů je, že **možnost pobytu dítěte venku na čerstvém vzduchu v rámci školní družiny je cennější pro respondenty z města (34 ze 64 dotazovaných rodičů, tj. 53,1 %) o celých 7 % více než pro respondenty z vesnice (20 ze 43 dotazovaných rodičů, tj. 46,5 %)**. Tento výsledek je pozitivní z hlediska toho, že si respondenti žijící ve městě uvědomují, že kdyby jejich dítě nenavštěvovalo školní družinu, je pravděpodobné, že by trávil svůj volný čas doma a nešlo ani ven.

Co se týče spokojenosti respondentů s výchovně-vzdělávací činností školní družiny, z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že **pro 74 dotazovaných rodičů (tj. 69,8 %) je činnost školní družiny dostatečně pestrá a pro 82 respondentů (tj. 77,4 %) je nabídka zájmových kroužků ve školní družině dostatečně zajímavá**. Což značí poměrně vysokou spokojenost rodičů. Může tomu být proto, že tato školní družina nabízí celkem 11 zájmových kroužků rozvíjejících různé oblasti osobnosti žáka.

Ze 107 respondentů **zájmový kroužek ve školní družině navštěvují děti 85 dotazovaných rodičů (tj. 79,4 %)**. Nejvyšší účast je na **zájmovém kroužku Krok za krokem přírodou**, který se umístil spolu se zájmovým kroužkem Šikovné ruce (má celkem 23 účastníků) na 3. místě s průměrným hodnocením spokojenosti 1,13. **Nejnižší účast s 5 účastníky je na zájmových kroužcích Hrátky s pohádkami a Zdravé foukání s harmonikou**, které se umístilo na posledním místě s průměrným hodnocením spokojenosti 1,40. **Největší spokojenost je se zájmovým kroužkem Hra na flétnu s průměrným hodnocením spokojenosti 1,00**.

Respondenti měli možnost se také vyjádřit, co dle jejich názoru naopak chybí ve výchovně-vzdělávací práci ve školní družině. Pouze 8 dotazovaných rodičů (tj. 7,5 %) uvedlo výhradu. Přestože je v nabídce celkem 11 zájmových kroužků, tak **nejčastěji respondenti (celkem 4) vytýkali, že by se jim v nabídce líbil ještě další zájmový kroužek**, např. zpěv, venkovní sporty, více jazyků, keramika. **Podle 3 respondentů chybí možnost udělat si ve školní družině domácí úkoly**. Zde je ale důležité zdůraznit, že si žáci ve školní družině samozřejmě domácí úkoly udělat mohou, ale jak ukládá školský zákon až v odpoledních hodinách po 15h. Zde je

otázka, zda byli rodiče s tímto seznámení a jestli se v tomto případě nemůže jednat o žáky, kteří odcházejí ze školní družiny před touto dobou, nebo nejdou na vycházku či nenavštěvují zájmový kroužek, z něž se vrací v 15:30 na oddělení a nejdou po něm hned domů. Tudíž by na přípravu na vyučování nezbýval čas.

Zaměříme-li se na položky mapující informovanost rodičů o nabídce činností školní družiny a jejich vlastní zájem o ně, tak z výsledků vyplývá, že se více respondentů (54, tj. 50,5 %) informuje pravidelně každý den o dění ve školní družině od svého dítěte v porovnání s mírou pravidelné sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách, které sleduje každý den pouze 31 respondentů (tj. 29,2 %). Značná část dotazovaných rodičů také uvedla (33, tj. 30,8 %), že se svým dítětem hovoří o dění ve školní družině jen občas. Kdežto když informace na nástěnkách nesledují každý den, tak dále 29 respondentů (tj. 27,4 %) je sleduje alespoň jednou za týden. Tyto výsledky můžeme považovat do jisté míry za pozitivní, neboť polovina dotazovaných rodičů se svými dětmi o jejich čase stráveném ve školní družině každý den komunikuje a pokud nesledují někteří rodiče nástěnky každý den, tak tedy alespoň jednou za týden.

Ze srovnání rozdílů podle nejvyššího dosaženého vzdělání vyplynulo, že se vyskytují významné rozdíly v míře sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech školní družiny na nástěnkách. **Zatímco respondenti se základním vzděláním sledují informace na nástěnkách pravidelně každý den (50,0 %, tj. 1 ze 2 dotazovaných rodičů), tak obdobnou sledovanost přiznalo pouze 10,5 % respondentů s vysokoškolským vzděláním (tj. 2 z 19 dotazovaných rodičů).** Může tomu být proto, že rodiče s vyšším dosaženým vzděláním jsou buď více pracovně zaneprázdněni a např. žák opouští školní družinu samo nebo v doprovodu někoho jiného, tudíž nemají možnost nástěnky sledovat a nebo zkrátka nepovažují za nutné je každý den sledovat.

Naopak zaměříme-li se na výsledky, jestli školní družina jako celek informuje rodiče, tak **88 respondentů (tj. 83,7 %) uvedlo, že o nabídce činností ve školní družině jsou informováni pravidelně.** Zda samotná vychovatelka informuje rodiče kvalitně o chování jejich dítěte a spolupracuje s nimi, z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že **podle 54 respondentů (tj. 50,5 %) je vychovatelka informuje**

o činnosti a chování jejich dítěte dostatečně. Tudíž v tomto místě respondenti spatřují, že by je vychovatelka o dítěti mohla informovat více. Když s ním ale nastane výchovný problém, tak **67 respondentů (tj. 62,6 %) hodnotí spolupráci vychovatelky s nimi při řešení problémů jejich dítěte na výbornou.** Tato výsledná čísla jsou nižší v porovnání s výsledky bakalářské práce Baumrukové (2011, s. 37-38), jež uvádí, že 56 % respondentů je od vychovatelky dostatečně informováno o činnosti a chování jejich dítěte a podle 64 % respondentů s nimi školní družina spolupracuje při řešení kázeňských problémů jejich dítěte.

Z výsledků mapující očekávání rodičů od funkcí školní družiny vyplynulo, že je pro ně hlavní zejména **sociální funkce školní družiny, tzn. hlavní důvod pro přihlášení dítěte do školní družiny je pro 72 respondentů (tj. 68,6 %) ten, že se po skončení výuky ve škole nemá kdo z rodiny o dítě postarat.** Stejně tak téměř stejné množství respondentů (66, tj. 62,9 %) uvedlo, aby bylo po škole v kolektivu spolužáků, což také zajišťuje sociální funkce. Pro zajištění výchovně-vzdělávací funkce, tedy pro kvalitní využití volného času dítěte po škole, přihlásilo 56 respondentů (tj. 53,3 %).

Ze srovnání rozdílů podle lokality bydliště vyplynulo, že **respondenti z města (46 ze 64 dotazovaných rodičů, tj. 67,2 %) o celých 7 % více než respondenti z vesnice (26 ze 43 dotazovaných rodičů, tj. 60,5 %) volili za hlavní důvod pro přihlášení svého dítěte do školní družiny ten, že po skončení výuky ve škole se nemá kdo z rodiny o dítě postarat.** Tudíž měli strach, že při pobytu venku ve městě by jejich dítě nebylo pod dohledem, tzn. že si uvědomují rizikost městského prostředí a možnost vzniku patologických jevů u jejich dítěte.

V návaznosti na to, co respondenti očekávají od výchovně-vzdělávací funkce, výsledky ukazují, že v téměř ve vyrovnaném podílu **34 respondentů (tj. 32,4 %) očekává, že jejich dítě bude ve školní družině z části rozvíjet svůj talent** a 33 respondentů (tj. 31,4 %) očekává, že jeho talent rozvíjen bude. Než rozvíjení talentu ale **více respondentů (50, tj. 47,6 %) očekává rozvíjení znalostí jejich dítěte ze školy činností školní družiny.** Ze zdravotní funkce školní družiny je **pro 58 respondentů (tj. 55,2 %) pobyt venku jejich dítěte v rámci programu školní družiny dle jejich očekávání.** Dotazovaní rodiče by od výchovně-vzdělávací funkce mohli očekávat více a značí, že na tuto funkci nepřikládají příliš velký důraz.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo analyzovat výchovně-vzdělávací činnost školní družiny s akcentem na vztah mezi současnými rodiči a školní družinou. V první kapitole byl vymezen význam výchovy mimo vyučování pro žáky mladšího školního věku, v níž jsou představeny její funkce, cíle, podmínky, prostředky a také požadavky na její realizaci. Dále byla přiblížena školní družina jako zařízení pro realizaci výchovy mimo vyučování, její legislativa a pedagogická dokumentace, cíle a funkce školní družiny, osobnost vychovatelky a její náplň práce ve školní družině a charakteristika žáka a jeho volný čas ve školní družině. Třetí kapitola se věnovala vztahu mezi rodinou a školní družinou, charakteristice současných českých rodin a spolupráci a komunikaci mezi rodinou a vychovatelkou školní družiny. Ve čtvrté kapitole byly představeny podmínky prostředí ve školní družině obecně a popis prostředí vybrané Školní družiny Benešov, Jiráskova 888. Domnívám se, že stanovený cíl práce se podařilo naplnit.

V poslední páté kapitole diplomové práce analyzuji vlastní výzkumné šetření, jehož hlavním cílem bylo zjistit hodnocení školní družiny z pohledu současných rodičů žáků. Tohoto cíle jsem dosáhla prostřednictvím písemného dotazníku. Byli oslovení pouze respondenti – současní rodiče žáků přihlášených do vybrané školní družiny.

Výsledky výzkumného šetření vypovídají, že vybraná školní družina je většinou respondentů - současnými rodiči žáků - hodnocena značně pozitivně. Z výsledků vyšlo najevo, že 80,4 % respondentů je se školní družinou celkově spokojeno a 74,3 % respondentů ji celkově ohodnotilo známkou 1, tedy výbornou. Tyto výsledky jsou signálem velice dobře odvedené práce celého personálu školní družiny a jeho profesionálního jednání, s nímž je spokojeno 80,4 % respondentů, a který dokázal z pohledu většiny respondentů uspokojit a naplnit jejich očekávání od výchovně-vzdělávací činnosti školní družiny. V rámci výzkumného šetření byly ještě zjišťovány dílčí faktory spokojenosti, které vytvářejí celkovou spokojenost respondentů, informovanost o školní družině a co od školní družiny očekávají. Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že nabídka zájmových kroužků ve školní družině je dostatečně zajímavá pro 77,4 % respondentů a podle 83,7 % respondentů

je informovanost o nabídce činností ve školní družině pravidelná. Podstatný problém ale spatřuji v komunikaci mezi vychovatelkou a rodiči, kdy pouze 50,5 % respondentů je od ní dostatečně informováno o činnosti a chování jejich dítěte ve školní družině. Spolupráci s vychovatelkou při řešení problémů 62,6 % respondentů hodnotí na výbornou. Za negativní výsledek považuji, že je stále ještě mezi respondenty převaha těch, kdy pro 68,6 % z nich je hlavním očekáváním od školní družiny sociální funkce, to, že bude o jejich dítěte postaráno a bude pod dohledem. Výchovně-vzdělávací funkci, tedy kvalitní využití volného času po škole, si uvědomuje 53,3 % respondentů. Jeden respondent dokonce vytkl, že by se školní družina neměla zaměřovat na výkon jako škola, ale na sociální kompetence žáků a na spontánní hru. V tomto spatřuji u rodičů nedostatky v informovanosti o důležitosti všech funkcí školní družiny. Pro šetření bylo stanoveno celkem šest hypotéz, z nichž jedna hypotéza (H3) byla následně po vyhodnocení vyplněných dotazníků vyvrácena. Výsledky z výzkumného šetření jsou zpětnou vazbou pro školní družinu, v níž se výzkumné šetření uskutečnilo, ke zkvalitnění její činnosti.

S výsledky výzkumného šetření byly vychovatelky školní družiny seznámeny a budou jim sloužit jako zpětná vazba k uspokojení z dobře vykonané práce a k dalšímu zkvalitnění jejich činnosti. Vychovatelky by měly rodiče více informovat o chování jejich dítěte ve školní družině, a to nejen při řešení výchovného problému, a o důležitosti výchovně-vzdělávací funkce školní družiny. Pravidelné informování rodičů o chování dítěte je ale obtížné z důvodu omezených časových možností vychovatelek a velkého počtu žáků. Řešením by mohlo být, kdyby školy umožňovaly zaměstnávat sociální pedagogy, kteří by vychovatelkám mohli zajišťovat komunikaci a spolupráci s rodinou.

Z výsledků výzkumného šetření této diplomové práce pro nízký počet respondentů nelze vyvodit obecné závěry, ale jelikož se vyjádřila nadpoloviční většina respondentů – současných rodičů žáků Školní družiny Benešov, Jiráskova 888, tak věřím, že zjištěné údaje jsou vypovídající a vychovatelkám umožní zhodnotit jejich výchovně-vzdělávací práci a vylepšit jejich komunikaci s rodiči. V příštích letech by mohlo být provedeno opětovné výzkumné šetření mezi rodiči zaměřené na otázky týkající se komunikace a vzájemné spolupráce s vychovatelkami a na jejich očekávání od funkcí školní družiny.

SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

BAUMRUKOVÁ, Iveta. *Pohled rodičů na práci školní družiny*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2011. 52 s. Bakalářská práce.

BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. 306 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4248-9.

ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013. 184 s., [8] s. obr. příl. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4640-1.

ČÁP, David. Jak předcházet zbytečným konfliktům s rodiči žáků. *Školní poradenství v praxi: nový odborný časopis pro poradenské pracovníky*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, roč. I., č. 1, s. 22-23. ISSN 2336-3436.

DOTŘELOVÁ, H. Literárně-dramatická činnost, rozvoj komunikativních dovedností. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 111-115. ISBN 80-7178-751-5.

DYTRTOVÁ, R. Rukodělné činnosti ve školní družině. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 101-105. ISBN 80-7178-751-5.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 2., rozš. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁJEK, Bedřich. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání, výchovná a ubytovací zařízení a další subjekty pracující s dětmi a mládeží. In: HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 141-153. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich. Školní vzdělávací program. In: HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 155-162. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich. Zájmová činnost. In: HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 163-181. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich. Vybrané právní vztahující se k práci s dětmi v jejich volném čase. In: HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 201-233. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich. Domácí úkoly a školní družina. *Informatorium: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2006, roč. XIII., č. 10, s. 27. ISSN 1210-7506.

HÁJEK, Bedřich. Kroužky versus školní družina. *Informatorium: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2004, roč. XI., č. 2, s. 9. ISSN 1210-7506.

HÁJEK, Bedřich. Školní družina – její cíle, poslání, funkce, postavení mezi ostatními školskými zařízeními. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 11-18. ISBN 80-7178-751-5.

HÁJEK, Bedřich. Aplikace požadavků pedagogiky volného času. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 23-25. ISBN 80-7178-751-5.

HÁJEK, Bedřich. Vychovatelka a vedoucí vychovatelka ve školní družině. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 34-42. ISBN 80-7178-751-5.

HÁJEK, Bedřich. Prostředí, prostory a materiální vybavení. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 43-46. ISBN 80-7178-751-5.

HÁJEK, Bedřich. Vedení dokumentace školní družiny. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 47-51. ISBN 80-7178-751-5.

HÁJEK, Bedřich. Spolupráce vychovatelek školní družiny s učiteli a rodiči. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 70-74. ISBN 80-7178-751-5.

HÁJEK, Bedřich. Presentace činnosti. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 77-83. ISBN 80-7178-751-5.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. 61 s. ISBN 978-80-7248-530-7.

JURKOVIČ, R. Hudba a tanec ve školní družině. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 106-110. ISBN 80-7178-751-5.

KOLÁŘ, Zdeněk. Obecná pedagogika. In: DVOŘÁKOVÁ, Markéta et al. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015. s. 13-54. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5039-2.

KOLÁŘ, Zdeněk a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. 192 s. ISBN 978-80-247-3710-2.

KRAUS, Blahoslav et al. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 246 s. ISBN 978-80-7435-544-8.

KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 157 s. Recenzované monografie; 44. ISBN 978-80-7435-411-3.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok*. Praha: Grada, 2008. 168 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2038-8.

MACEK, Milan et al. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. V Praze: NIDM, 2007. 98 s. ISBN 978-80-86784-41-0.

MAHONEY, Joseph L., Mark D. LEVINE and Briana HINGA. The Development of After-School Program Educators Through University-Community Partnerships. In: *Applied Developmental Science*. [online]. 2010, vol. 14, no. 2, s. 89-105. [vid. 2010-04-27]. ISSN 1088-8691. Dostupné z: doi: 10.1080/10888691003704717. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10888691003704717>.

MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 228 s. ISBN 978-80-86723-29-7.

MAZAL, F. Pohybové a tělovýchovné aktivity ve školní družině. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 91-97. ISBN 80-7178-751-5.

MERTIN, Václav. Komunikace s rodiči. *Školní poradenství v praxi: nový odborný časopis pro poradenské pracovníky*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, roč. I., č. 1, s. 20-22. ISSN 2336-3436.

MUCHA, Ivan. *Sociologie: základní texty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 248 s. ISBN 978-80-7380-227-1.

NOAM, Gil G. and Beth BERNSTEIN-YAMASHIRO. Youth development practitioners and their relationships in schools and after-school programs. In: *New Directions for Youth Development: Teacher-Student Relationships: Toward Personalized Education* [online]. 2013, vol. 2013, no. 137, s. 57-68. [vid. 2013-04-15]. Dostupné z: doi: 10.1002/yd.20048. Dostupné také prostřednictvím Wiley Online Library z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/yd.20048/abstract>.

PAVLÍKOVÁ, Alena. Využití výtvarných činností ve školní družině. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 98-100. ISBN 80-7178-751-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Volný čas – pole působnosti vychovatele. In: BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. s. 118-156. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4248-9.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Výchova ve volném čase. In: HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 65-81. ISBN 978-80-7367-473-1.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Psychologické aspekty výchovy ve volném čase. In: HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 83-139. ISBN 978-80-7367-473-1.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Nejdůležitější vývojové charakteristiky dítěte mladšího školního věku. In: PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, s. 26-33. ISBN 80-7178-751-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina, Alena PAVLÍKOVÁ a Vlasta HRDLIČKOVÁ. Výchova mimo vyučování. In: PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 33-81. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina, Alena PAVLÍKOVÁ a Bedřich HÁJEK. Výchovné a vzdělávací činnosti v době mimo vyučování. In: PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 83-110. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina, Alena PAVLÍKOVÁ, Vlasta HRDLIČKOVÁ, Bedřich HÁJEK a Jan STÁRKA. Instituce pro výchovu mimo vyučování a ve volném čase. In: PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 111-147. ISBN 80-7178-711-6.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. 203 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. 184 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-3006-6.

SCHLOSSER, Linda K. and Betsy BALZANO. Playing to Learn: How After-School Clubs Influence Teachers' Beliefs About Instruction. *SAGE open*. [online]. 2014, s. 1-8. [vid. 2014-11-17]. ISSN 2158-2440. Dostupné z: doi: 10.1177/2158244014558031. Dostupné také prostřednictvím SAGE Open z: <http://sgo.sagepub.com/content/4/4/2158244014558031>.

STEJSKALOVÁ, Andrea. *Školní družina pohledem dětí a rodičů*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2014. 81 s. Bakalářská práce.

SVOBODOVÁ, Eva. Co trápí školní družiny. *Informatorium: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2006, roč. XIII., č. 10, s. 6-7. ISSN 1210-7506.

ŠIMÁKOVÁ, Andrea. Školní družina a školní klub v labyrintu paragrafů. *Speciál pro školní družiny: příloha časopisu Řízení školy*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, roč. 1, č. 1, s. 2-5. ISSN 2336-4343.

TĚTHALOVÁ, Marie. Děti ve školní družině by měly vědět, co si mohou dovolit a co již ne. *Informatorium: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2014, roč. XXI., č. 6, s. 12-13. ISSN 1210-7506.

TĚTHALOVÁ, Marie. Školní družina, prostor pro relaxaci i pro zajímavé projekty. *Informatorium: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2012, roč. XIX., č. 8, s. 12-14. ISSN 1210-7506.

TĚTHALOVÁ, Marie. Jak navázat dobrý kontakt s rodiči?. *Informatorium: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2010, roč. XVII., č. 6, s. 19. ISSN 1210-7506.

VALENTOVÁ, Lidmila. Vstup dítěte do školy z hlediska školní připravenosti. In: KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, ed. a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika = Predškolská a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. s. 219-232. ISBN 978-80-7367-828-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

VESELÁ, Jana. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 210 s. ISBN 80-7194-864-0.

VYORÁLKOVÁ, Alena. *Školní družina pohledem dětí a jejich rodičů*. Liberec: Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity v Liberci, 2011. 51 s. Bakalářská práce.

Základní škola Benešov, Jiráskova 888. *Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2014/2015* [online]. Benešov: Základní škola Benešov, Jiráskova 888, 2015. 94 s. [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://www.zsjiraskova.cz/upload//2014-2015/vyrocní-zprava-2014-2015.pdf>.

Základní škola Benešov, Jiráskova 888. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „Pojďte s námi ...“* [dokument ve formátu PDF]. 1.9.2013. 681 s. [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: http://www.zsjiraskova.cz/upload//2014-2015/svp_2014_2015.pdf.

Legislativa

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=59748&fulltext=75~2F2005&rpp=100#local-content>.

Vyhláška č. 16/2005 Sb., o organizaci školního roku, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=59250&fulltext=16~2F2005&rpp=15#local-content>.

Vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=59716&fulltext=64~2F2005&rpp=15#local-content>.

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-10-16]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=59743&fulltext=74~2F2005&rpp=15#local-content>.

Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=65112&fulltext=263~2F2007&rpp=15#local-content>.

Vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=60410&fulltext=364~2F2005&rpp=15#local-content>.

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=60500&fulltext=410~2F2005&rpp=100#local-content>.

Zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-08-05]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=39097&recShow=0&fulltext=104~2F1991&rpp=15#parCnt>.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-08-05]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=58471&fulltext=561~2F2004&rpp=15#local-content>.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=58473&nr=563~2F2004&rpp=100#local-content>.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Graf č. 2: Věková struktura respondentů

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf č. 4: Lokalita bydliště

Graf č. 5: Jste celkově spokojeni se ŠD?

Graf č. 6: Chodí Vaše dítě rádo do ŠD?

Graf č. 7: Jste spokojeni s přístupem a jednáním vychovatelek ve ŠD?

Graf č. 8: Jste spokojeni s vybavením ŠD (pomůcky, hračky, nábytek)?

Graf č. 9: Jste spokojeni s organizací stravování?

Graf č. 10: Hovoří Vaše dítě s Vámi o dění ve ŠD?

Graf č. 11: Informuje Vás vychovatelka dostatečně o činnosti a chování Vašeho dítěte ve ŠD?

Graf č. 12: Domníváte se, že se ŠD snaží s Vámi dostatečně spolupracovat při řešení problémů Vašeho dítěte?

Graf č. 13: Jste dostatečně informováni o nabídce činností (měsíční plán, zájmové kroužky, společné akce) ve ŠD?

Graf č. 14: Jak často sledujete informace o výchovně-vzdělávacích činnostech ŠD na nástěnkách?

Graf č. 15: Myslíte si, že je činnost ŠD dostatečně pestrá?

Graf č. 16: Je nabídka zájmových kroužků ve ŠD dostatečně zajímavá

Graf č. 17: Co oceňujete ve výchovně-vzdělávací práci ve ŠD?

Graf č. 18: Z jakého důvodu jste přihlásili Vaše dítě do ŠD?

Graf č. 19: Domníváte se, že činnost ŠD rozvíjí znalosti Vašeho dítěte ze školy?

Graf č. 20: Domníváte se, že Vaše dítě bude ve ŠD rozvíjet svůj talent?

Graf č. 21: Domníváte se, že pobyt venku v rámci programu ŠD je dostatečný?

Graf č. 22: Jak celkově hodnotíte tuto ŠD?

Tab. č. 1: Personální zabezpečení chodu školní družiny 2014/2015

Tab. č. 2: Jaké zájmové kroužky navštěvuje Vaše dítě a jak jste s nimi spokojeni?

Tab. č. 3: Průměrná spokojenost se zájmovým kroužkem

Tab. č. 4: Míra sledovanosti informací o výchovně-vzdělávacích činnostech na nástěnkách u respondentů podle stupně jejich dosaženého vzdělání

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A

Přihláška do Školní družiny Základní školy Benešov, Jiráskova 888

PŘÍLOHA B

Vnitřní řád Školní družiny Základní školy Benešov, Jiráskova 888

PŘÍLOHA C

Dotazník

PŘÍLOHA D

Výpočet chí-kvadrátu k hypotéze č. 4

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA A

Přihláška do Školní družiny Základní školy Benešov, Jiráskova 888

PŘIHLÁŠKA DO ŠKOLNÍ DRUŽINY PŘI ZŠ BENEŠOV, JIRÁSKOVA 888

Školní rok: 2015/2016

Jméno a příjmení žáka:		
Třída:	Datum narození:	Zdravotní pojišťovna:
Trvalé bydliště:	PSČ:	
Jméno a příjmení otce:		
Telefonní číslo:		
Jméno a příjmení matky:		
Telefonní číslo:		
Upozornění na zdravotní problémy žáka:		
Oprávněné osoby k vyzvedávání žáka		
Jméno, příjmení, vztah k vašemu dítěti:		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

Datum přihlášení:..... Podpis rodičů:.....

Datum odhlášení:..... Podpis rodičů:.....

ODCHODY ŽÁKA ZE ŠKOLNÍ DRUŽINY

	Hodina	Změna od.....	Podpis	Změna od.....	Podpis	Změna od.....	Podpis	SÁM SAMA
PO								
ÚT								
ST								
ČT								
PÁ								

Vypište slovy na každý řádek, zda bude žák odcházet sám.

Upozornění rodičům:

- Má-li být žák uvolněn ze školní družiny jinak, než je uvedeno na přihlášce, prokáže se **písemnou** žádostí školní družiny s datem a podpisem zákonného zástupce. (žádost si vyzvedněte ve školní družině)
- **Nelze žádat o propuštění žáka telefonicky.**
- **Souhlasíme se samostatným odchodem žáka ze ŠD a přebíráme za své dítě veškerou odpovědnost.**
- **Vychovatelka nenese žádnou odpovědnost při samostatném odchodu vašeho dítěte na zájmový kroužek mimo ŠD ani při návratu zpět do ŠD.**
- Souhlasíme se zpracováním osobních údajů mého dítěte pro potřeby ŠD.
- Souhlasíme – nesouhlasíme s využitím fotografií mého dítěte za účelem prezentace ŠD.
- Potvrzujeme, že jsme se seznámili s Vnitřním řádem ŠD.
- Potvrzujeme svým podpisem, že souhlasíme s uvedenými podmínkami.

Datum:..... Podpis rodičů:.....

PŘÍLOHA B

Vnitřní řád Školní družiny Základní školy Benešov, Jiráskova 888

Základní škola Benešov, Jiráskova 888, Benešov, příspěvková organizace	
18. VNITŘNÍ ŘÁD ŠKOLNÍ DRUŽINY	
Č.j.:	2012
Vypracovala:	Mgr. Milena Prášková, ředitelka školy
Schválila:	Mgr. Milena Prášková, ředitelka školy
Pedagogická rada projednala dne:	30. 8.2012
Směrnice nabývá platnosti ode dne:	3. 9. 2012
Směrnice nabývá účinnosti ode dne:	1. 9. 2012
Změny ve směrnici jsou prováděny formou číslovaných písemných dodatků, které tvoří součást tohoto předpisu.	

OBECNÁ USTANOVENÍ

Na základě ustanovení § 30 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění vydávám jako statutární orgán školy pro školské zařízení školní družinu tuto směrnici – vnitřní řád školní družiny.

Tato směrnice určuje pravidla provozu, stanoví režim školní družiny. Prokazatelné seznámení rodičů s tímto řádem provedou vychovatelky školní družiny na informativní schůzce při zahájení školního roku.

Školní družina se ve své činnosti řídí zejména vyhláškou č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání.

OBSAH:

1. Organizace a provoz školní družiny
2. Docházka do školní družiny
3. Přihlašování a odhlašování žáka ze školní družiny
4. Pravidla chování žáků při činnostech školní družiny
5. Bezpečnost a ochrana zdraví žáků ve školní družině
6. Pitný režim
7. Činnost školní družiny
8. Režim školní družiny
9. Dokumentace školní družiny

VNITŘNÍ ŘÁD ŠKOLNÍ DRUŽINY

1. ORGANIZACE A PROVOZ ŠKOLNÍ DRUŽINY

1. Kapacita: 200 žáků
2. Počet oddělení: 8
3. Oddělení školní družiny se naplňuje nejvýše do počtu 30 žáků.
4. Provozní doba ŠD:

PO – ČT	6:00 – 8:45	11:40 – 17:00
PÁ	6:00 – 7:45	11:40 – 17:00
5. Provozní doba o mimořádném prázdninovém volnu je upřesňována podle konkrétní situace.
6. Rozsah denního provozu ŠD a rozvrh činnosti schvaluje ředitelka školy na návrh vedoucí vychovatelky ŠD.
7. Místnosti ŠD jsou v samostatné budově, mají vlastní vchod i vlastní sociální zařízení. Budova je spojena se školní jídelnou.
8. Všechny prostory využívané pro pobyt dětí v budově ŠD jsou přímo větratelné.
9. V družině je podlaha opatřena PVC, chodby vstupní haly mají dlažbu.
10. Všechna tělesa ústředního topení jsou vybavena termoregulačními ventily a jsou zajištěna kryty proti úrazu.
11. Kontrola teploty vzduchu je zajištěna nástěnnými teploměry.
12. Zábradlí splňuje požadavky norem, první a poslední schody jsou vždy barevně odlišeny.

2. DOCHÁZKA DO ŠKOLNÍ DRUŽINY

1. Budova ŠD je zpřístupněná žákům k docházce do činností ŠD v ranním provozu od 6:00 – 8:45, v odpoledním provozu od 11:40 – 17:00.
2. Žák vstupuje do činností ŠD v nahlášeném režimu, který je uveden zákonným zástupcem na zápisovém lístku. Bez písemné omluvy od rodičů je účast v zaměstnáních ŠD povinná.
3. Nepřítomnost žáka v ŠD je omluvena nepřítomností žáka ve škole, pokud je žák vyzvednut rodiči z vyučování, ohlásí vychovatelce tuto skutečnost třídní (předávající) učitel.
4. Uvolnění z denní činnosti ŠD je jen na základě písemného sdělení zákonného zástupce nebo osobním vyzvednutím žáka.
5. Ochody žáků do ZUŠ a jiných zájmových útvarů zajišťují zákonní zástupci dětí nebo žáci odcházejí sami – podle potvrzených informací v zápisném lístku. ŠD nezajišťuje převádění žáků na jejich zájmové aktivity.
6. Režim vyzvedávání žáka z činností ŠD: 13:30 – 14:00 a 15:30 – 17:00 z důvodů nenarušení plánovaných činností.
7. Dítě nelze pouštět na základě telefonátu, ale pouze po předložení řádné žádosti s formulací: Přebírám za své dítě plnou zodpovědnost.

8. Do odpoledního provozu ŠD jsou žáci, kteří jsou přihlášení k činnosti ve ŠD, předávání vychovatelkám školní družiny přímo vyučujícím po ukončení řádné výuky či jiné činnosti organizované školou. Předávající při předání sdělí počet předávaných žáků a nepřítomné žáky zapíše do sešitu.
9. Vstup do prostoru ŠD není zákonným zástupcům žáků povolen z hygienických a bezpečnostních důvodů.
10. Rodiče si své dítě vyžádají telefonem příslušného oddělení, který je umístěn v prostorách vchodu do ŠD. Tento prostor je sledován kamerou.
11. Žáci, kteří nejsou zapsáni ve ŠD, se mohou do ŠD přihlásit na ranní provoz.
12. Jestliže ze zvlášť závažných důvodů nemůže žáka vyzvednout jeho zákonný zástupce, musí co nejdříve informovat vychovatelku a dohodnout náhradní řešení.
13. Pokud by opakovaně nastala situace, kdy žáka zákonný zástupce ve stanovené době nevyzvedne, bude muset vedení školy a ŠD přistoupit k opatření, která mohou vést až k vyloučení žáka ze ŠD.
14. Při nevyzvednutí žáka do 17:00 hodin vychovatelka nejdříve podle možností informuje telefonicky rodiče žáka, pokud je tento postup bezvýsledný,
 - a) na základě předchozí dohody kontaktuje pracovníka orgánu péče o dítě,
 - b) na základě předchozí dohody s městským úřadem kontaktuje pracovníka městského úřadu,
 - c) požádá o pomoc Policii ČR.

3. PŘIHLAŠOVÁNÍ A ODHLAŠOVÁNÍ ŽÁKA ZE ŠKOLNÍ DRUŽINY

1. Žáci jsou do ŠD přihlašováni zákonnými zástupci písemně prostřednictvím zápisových lístků, které jsou vnitřním dokumentem ŠD a poskytují také informace o zdravotním stavu dítěte, rozsahu docházky, způsobu odchodu ze ŠD a kontaktní telefonní číslo.
2. Za pobyt žáka ve ŠD je vybírána úplata ve výši 150,- Kč měsíčně.
3. Úplata je splatná předem, platí se ve dvou splátkách, a to v říjnu za období září až prosinec a v lednu za období leden až červen.
4. Pokud za žáka není zaplacená úplata do konce října a ledna, může ředitelka ZŠ rozhodnout o jeho vyloučení ze ŠD.
5. Úplatu ŠD hradí zákonný zástupce žáka v plné výši, a to i v případě dlouhodobé nemoci dítěte, neboť toto místo nemůže být v době jeho nemoci obsazeno dalším zájemcem.
6. Osvobozen od úplaty bude zákonný zástupce dítěte, který pobírá sociální příspěvek, nebo fyzická osoba, která o dítě osobně pečuje a pobírá dávky pěstounské péče nebo je zákonný zástupce příjemcem opakujících se dávek pomoci v hmotné nouzi podle zákona o pomoci v hmotné nouzi. Tuto skutečnost prokáže do 10. dne měsíce října, ledna.
7. V době přerušení provozu ŠD (v měsíci červenci a srpnu) se úplata neplatí.
8. Odhlášení žáka z docházky do činností ŠD oznámí rodiče písemnou formou vedoucí vychovatelce ŠD.
9. Ve školní družině je určena jako vedoucí zaměstnanec vedoucí vychovatelka, která zajišťuje přihlašování a odhlásování žáků, vybírání poplatků, předávání informací rodičům, vyřizování námětů a stížností.

4. PRAVIDLA CHOVÁNÍ ŽÁKŮ PŘI ČINNOSTECH ŠKOLNÍ DRUŽINY

1. Žáci jsou povinni řádně docházet do školní družiny.
2. Žáci jsou povinni dodržovat vnitřní řád školní družiny, předpisy a pokyny k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni.
3. Žáci plní pokyny pedagogických a provozních pracovníků.
4. Žáci jsou povinni informovat vychovatelku o změně zdravotní způsobilosti a zdravotních obtížích.
5. Bez svolení vychovatelky nesmí žák opustit místnost ŠD.
6. Ve ŠD se žáci chovají ukázněně, dodržují pravidla slušného chování k dospělým i jiným žákům, nepoškozují zdraví své ani zdraví svých spolužáků.
7. Zvláště hrubé slovní a úmyslné fyzické útoky žáka vůči pracovníkům družiny se vždy považují za závažné porušení povinností stanovených tímto zákonem.
8. Žák udržuje prostory školní družiny v čistotě a pořádku, chrání majetek před poškozením. Nesmí svévolně a úmyslně poškozovat vybavení a majetek ŠD. Pokud by bylo takovéto úmyslné poškozování prokázáno, bude ŠD (škola) požadovat u zákonných zástupců adekvátní finanční náhradu nebo opravu poškozeného majetku.
9. Žáci chodí vhodně a čistě upraveni a oblečení, s ohledem na plánované činnosti.
10. Žák nenosí do školní družiny předměty, které by mohly ohrozit zdraví a bezpečnost jeho nebo jiných osob.
11. Vychovatelky ŠD oslovují žáci „paní vychovatelko“.
12. Osobní věci má každý žák označeny příjmením. Případnou ztrátu či záměnu hlásí žák nebo zákonný zástupce ihned vychovatelce.
13. Na oběd jsou žáci odváděni v doprovodu vychovatelek ŠD.
14. Doba pobytu ve školní družině se řídí údaji na zápisovém lístku.
15. Pokud žák soustavně narušuje činnosti ŠD, nerespektuje pokyny vychovatelky, opakovaně porušuje řád ŠD, může být z rozhodnutí ředitelky školy z docházky do ŠD vyloučen.
16. O vyloučení z docházky do ŠD rozhodne ředitelka školy na základě návrhu vedoucí vychovatelky ŠD a po projednání na pedagogické radě. Rozhodnutí o vyloučení ze ŠD sdělí ředitelka školy rodičům žáka písemně s patřičným zdůvodněním.

5. BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ ŽÁKŮ VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

1. Vychovatelky ŠD odpovídají za bezpečnost a zdraví žáků, za dodržování pravidel BOZP, PO a za dodržování pitného režimu žáků po dobu, která se stanoví od převzetí žáka od vyučujícího až po dobu odchodu žáka ze ŠD, popř. po dobu, která byla stanovena v písemné dohodě se zákonným zástupcem žáka.
2. Při všech činnostech se žáci řídí bezpečnostními předpisy, se kterými budou všichni žáci seznámeni na začátku školního roku a před každou činností, při které by mohlo dojít k poranění dítěte.
3. Poučení o BOZP, PO je vždy zapsáno v Přehledu výchovně vzdělávací práce.

4. Při vycházkách a jiných akcích organizovaných ŠD mimo budovu ŠD odpovídá vychovatelka za žáky po celou dobu trvání této akce až do návratu žáků do budovy ŠD.
5. Zjistí-li vychovatelka příznaky onemocnění žáka, uvědomí o tom ihned zákonného zástupce žáka a podle potřeby vyhledá lékařskou pomoc.
6. Bezpečnost a ochranu zdraví žáků při činnostech zajišťuje každá vychovatelka ve svém oddělení metodicky správným a plánovitým výběrem činností v jednotlivých zaměstnáních.
7. Žák je povinen okamžitě hlásit vychovateli každé zranění při činnostech.
8. Při úrazu žáka zváží vychovatelka situaci – ošetří sama, zavolá rodiče nebo lékařskou pomoc.
9. Ošetření a vyplnění záznamů zajišťuje ten pracovník, který byl jeho svědkem nebo který se o něm dověděl první.
10. Každý úraz, poranění či nehoda je vychovatelkou zapsána do knihy úrazů.
11. Centrální lékárnička je umístěna ve ŠD. U lékárniček je umístěn seznam obsahu, který je pravidelně kontrolován a doplňován. Traumatologický plán je vyvěšen v kanceláři.

6. PITNÝ REŽIM

1. Při pobytu ve ŠD má každé dítě právo dodržovat pitný režim.
2. Pitný režim je zajišťován rodiči, školní jídelnou v době oběda a vychovatelkou na oddělení.

7. ČINNOST ŠKOLNÍ DRUŽINY

1. Družina poskytuje zájmové vzdělávání žáků prvního stupně základní školy.
2. Školní družina tvoří ve dnech školního vyučování mezistupeň mezi výukou ve škole a výchovou v rodině.
3. ŠD realizuje výchovně vzdělávací činnost ve výchově mimo vyučování formou odpočinkových, rekreačních a zájmových činností, zájmových kroužků a umožňuje zároveň žákům přípravu na vyučování.
4. Činnost družiny se uskutečňuje příležitostnou, pravidelnou a spontánní činností.
5. Výchovně vzdělávací práce a další činnosti ve školní družině probíhají podle rozvrhu a činností režimu, který schvaluje ředitelka školy.

8. REŽIM ŠKOLNÍ DRUŽINY

- **6:00 – 8:45** ranní provoz ŠD, převážně odpočinková činnost, klidové hry, stolní hry, činnost dle zájmů
- **11:40 – 13:30** osobní hygiena, oběd (podle rozvrhu oddělení)
- **12:00 – 14:00** odpočinková činnost, zájmová činnost (výtvarná, pracovní, hudební, sportovní, dopravní, přírodovědná)
- **14:00 – 15:30** zájmové kroužky, vycházka
- **15:30 – 17:00** osobní hygiena, svačina, odpočinková činnost, příprava na vyučování

9. DOKUMENTACE ŠKOLNÍ DRUŽINY

1. Zápisový lístek (písemná přihláška)
2. Přehled výchovně vzdělávací práce (třídní kniha)
3. Docházkový sešit
4. Celoroční plán činnosti
5. Roční hodnocení práce školní družiny jako podklad pro výroční zprávu školy
6. Vnitřní řád školní družiny
7. Kniha úrazů a záznamy o úrazech žáků

V Benešově, dne 1. 9. 2012

Eva Seidlová
vedoucí vychovatelka ŠD

Mgr. Milena Prášková
ředitelka Základní školy Benešov, Jiráskova 888

PŘÍLOHA C

Dotazník

Vážení rodiče,

jsem studentkou magisterského oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Hradec Králové. Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, který je součástí mé diplomové práce. Jejím cílem je zmapovat očekávání a spokojenost rodičů s výchovně-vzdělávací činností ve ŠD.

U jednotlivých otázek zakroužkujte příslušnou odpověď, případně doplňte. Vyplnění dotazníku Vám nezabere více než 10 min. Odpovědi jsou anonymní a žádným způsobem nebudou použity proti Vám. Výsledky dotazníku budou zpětnou vazbou pro ŠD ke zkvalitnění její činnosti a budou zařazeny do praktické části mé diplomové práce.

Děkuji za Váš věnovaný čas a přeji příjemný den.

Bc. Barbora Vanišová

1. Jste:

- a) žena
- b) muž

2. Kolik je Vám let?

- a) méně než 30 let
- b) 31-40 let
- c) 41-50 let
- d) více než 50 let

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní vzdělání
- b) středoškolské vzdělání bez maturity
- c) středoškolské vzdělání s maturitou
- d) vyšší odborné vzdělání
- e) vysokoškolské vzdělání

4. Bydlíte:

- a) ve městě
- b) na vesnici

5. Jste celkově spokojeni se ŠD?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

6. Chodí Vaše dítě do ŠD:

- a) rádo
- b) spíše rádo
- c) spíše nerado
- d) nerado
- e) nevím

7. Jste spokojeni s přístupem a jednáním vychovatelek ve ŠD?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

Pokud nejste, v čem? Napište:.....
.....

8. Jste spokojeni s vybavením ŠD (pomůcky, hračky, nábytek)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím, nedokážu posoudit
- d) spíše ne
- e) ne

Pokud nejste, tak s čím? Napište:.....
.....

9. Jste spokojeni s organizací stravování?

- b) ano
- c) spíše ano
- d) nevím, nedokážu posoudit
- e) spíše ne
- f) ne

10. Hovoří Vaše dítě s Vámi o dění ve ŠD?

- a) každý den
- b) obden
- c) jednou za týden
- d) občas
- e) vůbec

11. Informuje Vás vychovatelka dostatečně o činnosti a chování Vašeho dítěte ve ŠD?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

12. Domníváte se, že se ŠD snaží s Vámi dostatečně spolupracovat při řešení problémů Vašeho dítěte?

- a) myslím si, že spolupráce je výborná
- b) myslím si, že spolupráce by mohla být lepší
- c) myslím si, že spolupráce je nedostatečná
- d) nevím, doposud jsme neřešili žádný problém

13. Jste dostatečně informováni o nabídce činností (měsíční plán, zájmové kroužky, společné akce) ve ŠD?

- a) ano, informovanost je pravidelná
- b) informovanost je spíše nárazová, nepravidelná
- c) ne, nejsem informován/a
- d) nevím, nejsem si vědom/a

14. Jak často sledujete informace o výchovně-vzdělávacích činnostech ŠD na nástěnkách?

- a) pravidelně každý den
- b) obden
- c) jednou za týden
- d) občas
- e) vůbec

15. Myslíte si, že je činnost ŠD dostatečně pestrá?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

16. Jaké zájmové kroužky navštěvuje Vaše dítě a jak jste s nimi spokojeni?
(Pokud Vaše dítě nenavštěvuje žádný zájmový kroužek, přejděte na další otázku).

Zájmový kroužek	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
Krok za krokem přírodou				
Malá kuchařinka				
Cvičení nás baví				
Chvilka pro bystré hlavy				
Šikovné ruce				
Hra na flétnu				
Zdravé foukání s harmonikou				
Malujeme				
Angličtina hrou				
Hrátky s pohádkami				
Švadlenky				

17. Je nabídka zájmových kroužků ve ŠD dostatečně zajímavá?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

18. Co oceňujete ve výchovně-vzdělávací práci ve ŠD? (Můžete vyznačit více odpovědí.)

- a) pestrý výběr zájmových kroužků
- b) laskavý přístup vychovatelek k dětem
- c) spolupráci vychovatelek s Vámi
- d) pobyt venku na čerstvém vzduchu
- e) prostředí ŠD
- f) jiné,
napište:.....

19. Co dle Vašeho názoru chybí ve výchovně-vzdělávací práci ve ŠD? Napište.
(V případě, že nemáte žádné výhrady, prosím, proškrtněte.)

.....
.....

20. Z jakého důvodu jste přihlásili Vaše dítě do ŠD? (Můžete vyznačit více odpovědí.)

- a) pro kvalitní využití volného času po škole
- b) aby bylo po škole v kolektivu spolužáků
- c) pro účast na zájmových kroužcích
- d) aby rozvinulo své znalosti, dovednosti, talent
- e) aby bylo během pobytu venku (na vycházce) pod dohledem
- f) po skončení výuky ve škole se nemá kdo z rodiny o dítě postarat
- g) kvůli referencím okolí na ŠD
- h) jiné,
napište:.....

21. Domníváte se, že činnost ŠD rozvíjí znalosti Vašeho dítěte ze školy?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

22. Domníváte se, že Vaše dítě bude ve ŠD rozvíjet svůj talent?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

23. Domníváte se, že pobyt venku v rámci programu ŠD je dostatečný?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

24. Jak celkově hodnotíte tuto ŠD? (1 = výborná, 5 = nedostatečná)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

Prosím, vhod'te vyplněný dotazník do označené bedýnky u vchodu ve ŠD.

Pokud máte nějaké připomínky k dotazníku, prosím, napište:.....

.....

Děkuji Vám!

PŘÍLOHA D

Výpočet chí-kvadrátu k hypotéze č. 4

Pozorovaná četnost

Dosažené vzdělání	Sledovanost informací o výchovně-vzdělávacích činnostech					Σ
	každý den	obden	1x / týden	občas	vůbec	
ZŠ	1	0	1	0	0	2
SŠ bez maturity	11	3	5	3	0	22
SŠ s maturitou	17	13	16	10	0	56
VOŠ	0	2	3	2	0	7
VŠ	2	6	4	7	0	19
Σ	31	24	29	22	0	106

Očekávaná četnost

Dosažené vzdělání	Sledovanost informací o výchovně-vzdělávacích činnostech					Σ
	každý den	obden	1x / týden	občas	vůbec	
ZŠ	0,585	0,453	0,547	0,415	0	2,0
SŠ bez maturity	6,434	4,981	6,019	4,566	0	22,0
SŠ s maturitou	16,377	12,679	15,321	11,623	0	56,0
VOŠ	2,047	1,585	1,915	1,453	0	7,0
VŠ	5,557	4,302	5,198	3,943	0	19,0
Σ	31,0	24,0	29,0	22,0	0	106,0

Chí-kvadrát

Dosažené vzdělání	Sledovanost informací o výchovně-vzdělávacích činnostech					Σ
	každý den	obden	1x / týden	občas	vůbec	
ZŠ	0,295	0,453	0,375	0,415	0,000	1,537
SŠ bez maturity	3,240	0,788	0,172	0,537	0,000	4,738
SŠ s maturitou	0,024	0,008	0,030	0,227	0,000	0,288
VOŠ	2,047	0,109	0,615	0,206	0,000	2,977
VŠ	2,276	0,670	0,276	2,369	0,000	5,592
Σ	7,882	2,028	1,468	3,754	0,000	15,132